

مبلمان شهری

تهیه و تنظیم:

معاونت آموزشی

پژوهشکده مدیریت شهری و روستایی

سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مبلمان شهری

نگرشی نو بر تجهیز فضاهای شهری توسط مبلمان شهری

نویسنده:

حسین کلانتری

پیام انصافیان

پژوهشگاه فنی و مهندسی
بنیاد جهاد

استاداری مازندران
معاونت امور عمرانی
دفتر امور شهری و شوراهای

وزارت کشور

سازمان شهرداریها و دهیاریهای کشور
پژوهشگاه مدیریت شهری و روستایی

سری منابع آموزشی شهرداریها

سرشناسه: کلانتری، حسین، ۱۳۵۸ -

عنوان و نام پدیدآور: مبلمان شهری: نگرشی نو بر چگونگی تجهیز فضاهای شهری توسط مبلمان شهری ویژه شهرداران ... / مولفین حسین کلانتری، پیام انصافیان؛ مجری استانداری مازندران، شهرداری کرمان، پژوهشکده فرهنگ، هنر و معماری جهاد دانشگاهی.

مشخصات نشر: تهران: راه دان، : سازمان شهرداری ها و دهیاری های کشور، ۱۳۹۰.

مشخصات ظاهری: ط، ۱۷۵ ص.: مصور، جدول، نمودار.

فروست: سری منابع آموزشی شهرداری ها. شابک: ۵۰۰۰۰ ریال، : ۹-۳۵-۵۹۵۰-۶۰۰-۹۷۸

وضعیت فهرست نویسی: فیپا

عنوان دیگر: نگرشی نو بر چگونگی تجهیز فضاهای شهری توسط مبلمان شهری ویژه شهرداران ...

موضوع: زیباسازی شهری -- ایران

موضوع: خدمات شهری -- ایران

موضوع: فضاهای عمومی -- ایران

موضوع: شهرسازی -- ایران -- طرح و برنامه ریزی

شناسه افزوده: انصافیان، پیام، ۱۳۵۸ -

شناسه افزوده: شهرداری کرمان

شناسه افزوده: جهاد دانشگاهی. پژوهشکده فرهنگ، هنر و معماری

شناسه افزوده: سازمان شهرداریها و دهیاریهای کشور

رده بندی کنگره: ۱۳۹۰/۸م۲/ک۸/۹۰۵۲/NA

رده بندی دیویی: ۷۲۹/۰۹۵۵

شماره کتابشناسی ملی: ۲۴۰۴۲۲۲

عنوان: مبلمان شهری

ناشر: راه دان، انتشارات سازمان شهرداری ها و دهیاری های کشور

تهیه و تنظیم: معاونت آموزشی پژوهشکده مدیریت شهری و روستایی

مجری: استانداری مازندران - شهرداری کرمان - پژوهشکده فرهنگ، هنر و معماری جهاد دانشگاهی

مدیر پروژه: سید عیسی هاشمی، حسین رجب صلاحی

ناظر پروژه: سید یونس حسینی، جواد نیکنام

نویسنده: حسین کلانتری، پیام انصافیان

شمارگان: ۳۰۰۰ نسخه

تاریخ چاپ: بهار ۱۳۹۰

شابک: ۹-۳۵-۵۹۵۰-۶۰۰-۹۷۸

نظارت چاپ: عقیق ۴-۳۲۴۰۳-۸۸۹۳

حق چاپ و نشر برای انتشارات سازمان شهرداری ها و دهیاری های کشور محفوظ است

پیشگفتار

گسترش شهرنشینی و مسائل و مشکلات خاص زندگی شهری، بیش از پیش ضرورت توجه همه جانبه به راهبردهای سودمند برای بهینه سازی زندگی ساکنان شهرها را لازم ساخته است. در میان عوامل تاثیرگذار در شهرها مانند محیط زیست شهری، حمل و نقل شهری، ایمنی شهری و برنامه ریزی شهری، یک عامل بسیار مهم که تاثیر فزاینده و تعیین کننده ای بر دیگر عوامل سازنده زندگی شهری دارد، مدیریت شهری است. هر فعالیت اجتماعی بدون وجود مدیریت سازمان یافته که اهداف و ابزارهای رسیدن به آنها را مشخص کند و فعالیتها را هماهنگ سازد - از هم می پاشد و به بی نظمی می گراید. شهرها نیز که پیچیده ترین و متنوع ترین جلوه های زندگی اجتماعی بشری را در خود دارند بدون وجود نظام مدیریت شهری که ضمن انجام برنامه ریزی های لازم برای رشد و توسعه آینده شهر به مقابله با مسائل و مشکلات کنونی آنها بپردازد بی سامان می گردند.

در نظریه های جدید مدیریت، به بالاترین سازمان از نظر کیفیت، سازمان متعالی می گویند. یک سازمان زمانی متعالی است که تمام اعضا به ماهیت ذاتی و درونی روابط خود اهمیت دهند، بدین معنا که هر فردی برای کارایی بیشتر از هیچ کوششی دریغ نرزد. بر خلاف یک رابطه متقابل خشک و رسمی که در آن طرفین به چگونگی تقسیم منافع علاقمندی نشان می دهند، اعضا یک سازمان متعالی و برتر بیشتر مایل اند بدانند چگونه هر یک از آنان می توانند نفع بیشتری به سازمان ارائه دهند، افزون بر این، تمامی اعضا سازمان به این موضوع علاقمندند که چگونه می توانند برای افراد خارج از سازمان نیز مثر ثمر باشند.

نظام مدیریت شهری نیز می باید به جایگاه متعالی خود برای خدمات رسانی بهتر به منظور رضایتمندی هر چه بیشتر شهروندان کشور دست یابد. مهمترین راه برای رسیدن به این هدف برای نظام مدیریت شهری دست یابی به جریان دانش و اطلاعات بهتر در جهت اخذ تصمیم مناسب و کاهش خطاها در تصمیم گیری و اجرامی باشد. داشتن دانش و اطلاعات از عدم قطعیت در روند تصمیم گیری ها می کاهد. مهمترین ابزار دست یابی به اطلاعات در جهان امروز متون نوشتاری یا الکترونیک می باشد که اگر حاصل تلفیق علم و عمل باشند تاثیرگذاری آن به مراتب بر مخاطبین بیشتر خواهد بود. به منظور انتشار دست آوردهای جدید علمی و عملی در زمینه های مختلف مدیریت شهری پژوهشگرده مدیریت شهری و روستایی سازمان شهرداریها و دهیاری های کشور با همکاری دفتر امور شهری و شوراهای استانداری مازندران اقدام به انتشار کتب آموزشی ای با عناوین زیر نموده است تاگامی هر

چندکوچک در ارتقاء سطح علمی شهرداری ها کشور برداشته شده باشد .

- ۱- حمل و نقل نوین در شهرها .
- ۲- آشنایی با سیستم های هوشمند حمل و نقل .
- ۳- ممیزی و نوسازی املاک .
- ۴- گردشگری شهری .
- ۵- ذخیره سازی، جمع آوری و انتقال پسماند .
- ۶- آمایش سرزمین .
- ۷- مبلمان شهری .
- ۸- نظام حقوقی نحوه تملک املاک در شهرداری ها .
- ۹- اصول بودجه نویسی و اجرای بودجه در شهرداری .
- ۱۰- آنچه شورای اسلامی شهر باید بداند .

کتاب حاضر با عنوان مبلمان شهری در شش فصل تهیه شده است . فصول این کتاب عبارتند از: فصل اول: فضاهای شهری و جایگاه مبلمان شهری، فصل دوم: ضرورت مبلمان شهری در فضاهای شهری، فصل سوم: تناسبات مبلمان شهری و انواع فضاهای شهری، فصل چهارم: انواع مبلمان شهری، فصل پنجم: ملاحظات مبلمان شهری و فصل ششم: تخریب گرایی . در پایان از همکاری صمیمانه آقایان سید عیسی هاشمی معاون امور عمرانی استانداری مازندران، حسین رجب صلاحی معاون آموزشی پژوهشکده مدیریت شهری و روستایی سازمان شهرداری ها و دهیاری کشور، سید یونس حسینی مدیرکل دفتر امور شهری و شوراهای استانداری مازندران و شهرداری کرمان که در تهیه، تدوین و نشر این کتاب تلاش فراوانی نمودند نهایت تقدیر و تشکر به عمل می آید .

سیدعلی اکبر طاهایی

استاندار مازندران

محمد رضا بمانیان

رئیس پژوهشکده مدیریت شهری و روستایی

سازمان شهرداری ها و دهیاری های کشور

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
پیشگفتار.....
فصل اول: فضاهای شهری و جایگاه مبلمان شهری.....	۱.....
اهداف.....	۲.....
مقدمه.....	۳.....
۱-۱. انواع فضاها در شهر (به لحاظ نحوه استفاده): فضاهای عمومی، خصوصی - عمومی، خصوصی
۴.....
۲-۱. انواع فضاها در شهر (به لحاظ تعریف فضا): فضاهای باز (فضاهای باز یا سرپوشیده) و فضاهای
بسته.....	۴.....
۳-۱. فضای شهری.....	۶.....
۱-۳-۱. تعریف فضاهای شهری.....	۶.....
۲-۳-۱. انواع فضاهای شهری.....	۷.....
۳-۳-۱. اجزاء کالبدی تشکیل دهنده فضای شهری.....	۱۲.....
۱-۳-۴. اجزاء مستقر در فضا.....	۱۴.....
خلاصه.....	۱۷.....
خودآزمایی.....	۱۸.....
فصل دوم: ضرورت مبلمان شهری در فضاهای شهری.....	۱۹.....
اهداف.....	۲۰.....
۱-۲. سلسله مراتب نیازها.....	۲۱.....
۲-۲. فعالیتها.....	۲۲.....
۱-۲-۲. فعالیت‌های مرتبط با فضای شهری.....	۲۳.....
۲-۲-۲. دسته‌بندی فعالیتها در فضای شهری.....	۲۳.....
۳-۲-۲. تأثیر عوامل محیطی بر فعالیتها.....	۲۴.....
۲-۲-۴. تعامل فضا و فعالیت.....	۲۴.....

۲۷.....	۳-۲. رفتارها
۲۷.....	۱-۳-۲. دسته‌بندی رفتارها در فضای شهری
۲۹.....	۲-۳-۲. تأثیر فرهنگ و اجتماع بر رفتار
۳۱.....	۳-۳-۲. تفاوت الگوهای رفتاری در فرهنگ‌های مختلف
۳۱.....	۴-۳-۲. تأثیر فضا بر رفتار
۳۲.....	۵-۳-۲. کنترل رفتار در فضا
۳۴.....	۴-۲. چک لیست برخی از انواع فعالیت‌ها و رفتارهای متداول در فضاهای شهری ایران
۳۴.....	۱-۴-۲. فعالیت‌ها در فضای شهری
۳۵.....	۲-۴-۲. رفتارها در فضای شهری
۳۷.....	۳-۴-۲. برخی از فعالیت‌ها و انواع رفتارهای مرتبط با آنان در فضای شهری
۳۸.....	خلاصه
۴۱.....	خودآزمایی
۴۳.....	فصل سوم: تناسب مبلمان شهری و انواع فضاهای شهری
۴۴.....	اهداف
۴۵.....	مقدمه
۴۶.....	۱-۳. مرحله اول : شناسایی ویژگی‌ها و کیفیات انواع فضاهای شهری
۴۷.....	۱-۱-۳. توقعات موردی از میدان
۵۱.....	۲-۱-۳. انواع میدان
۵۵.....	۳-۱-۳. توقعات موردی از میدان شهری
۵۹.....	۲-۳. مرحله دوم : شناسایی و برداشت انواع فعالیت‌ها و رفتارهای واقع در فضای شهری
۶۰.....	۳-۳. مرحله سوم : طراحی و انتخاب مبلمان شهری
۶۳.....	۱-۳-۳. انتخاب مبلمان شهری از طریق طراحی(روند دستیابی، هزینه و سنجش)
۶۸.....	۲-۳-۳. انتخاب مبلمان شهری از روی کاتالوگ
۷۲.....	خلاصه
۷۳.....	خودآزمایی

فصل چهارم: انواع مبلمان شهری	۷۵
اهداف	۷۵
مقدمه	۷۶
۱-۴. مبلمان با کاربری تفریحی - رفاهی	۷۸
۱-۱-۴. نیمکت و سکوها	۷۸
۱-۲-۴. وسایل بازی کودکان	۸۶
۲-۴. مبلمان با کاربری زیباسازی	۸۹
۱-۲-۴. نمادها و تندیسها	۸۹
۲-۲-۴. آب‌نما	۹۳
۳-۲-۴. گل جای و انواع آن	۹۶
۳-۴. مبلمان با کاربری خدماتی	۹۹
۱-۳-۴. تابلوها و انواع آن	۱۰۰
۲-۳-۴. سطل‌های زباله	۱۰۵
۳-۳-۴. ادوات آتش‌نشانی	۱۱۰
۴-۳-۴. صندوق‌های پستی	۱۱۱
۵-۳-۴. آب‌خوری‌ها	۱۱۲
۶-۳-۴. پارکومتر	۱۱۳
۷-۳-۴. برج‌های ساعت	۱۱۴
۴-۴. مبلمان با کاربری ترددی و ارتباط	۱۱۵
۱-۴-۴. حفاظ‌ها و جداکننده‌ها	۱۱۵
۱-۱-۴-۴. حفاظ‌ها و جداکننده‌های دو فضا	۱۱۶
۲-۱-۴-۴. حفاظ درختان	۱۱۹
۳-۱-۴-۴. حفاظ‌های پارکینگ دوچرخه	۱۲۲
۲-۴-۴. اهمیت و نقش کف‌پوش‌ها در فضاهای شهری	۱۲۳
خلاصه	۱۲۶
خودآزمایی	۱۲۶

فصل پنجم: ملاحظات مبلمان شهری	۱۳۱
اهداف	۱۲۹
مقدمه	۱۳۰
۱-۵. رنگ در محیط	۱۳۱
روانشناسی رنگ‌های مختلف در مبلمان شهری	۱۳۳
۲-۵. هماهنگی با محیط زیست	۱۳۸
۳-۵. سهولت استفاده معلولان جسمی- حرکتی از مبلمان شهری	۱۴۰
۱-۳-۵. پیاده رو	۱۴۲
۲-۳-۵. پل‌های ارتباطی بین پیاده‌رو و خیابان	۱۴۶
۳-۳-۵. محل عبور پیاده از خیابان	۱۴۸
خلاصه	۱۵۰
خودآزمایی	۱۵۲
فصل ششم: تخریب گرایي	۱۵۵
اهداف	۱۵۵
۱-۶. تعریف تخریب‌گرایی	۱۵۶
۲-۶. دلایل بروز تخریب‌گرایی و انواع آن	۱۵۸
۳-۶. تخریب‌گرایی و طراحی	۱۶۲
خلاصه	۱۶۸
خودآزمایی	۱۶۹
فهرست منابع و مراجع	۱۷۰

فهرست تصاویر و جداول

صفحه	عنوان
۵.....	تصویر شماره ۱-۱: فضای باز عمومی، میدان شهری با عملکرد غالب تفریحی
۶.....	تصویر شماره ۲-۱: فضای عمومی بسته در شهر، بازار
۸.....	تصویر شماره ۳-۱: میدان مرکزی شهر میلان
۹.....	تصویر شماره ۴-۱: راسته‌ی محله به عنوان مسیری در بافت تاریخی
۱۰.....	تصویر شماره ۵-۱: ورودی مسجد جامع یزد به عنوان یک فضای عمومی شهری
۱۱.....	تصویر شماره ۶-۱: کناره ساحلی بندرکنوشا، بستر فعالیت‌های متنوع، نیویورک
۱۱.....	تصویر شماره ۷-۱: پله به عنوان عنصری در فضای شهری، میدان پایونیر
۱۲.....	تصویر شماره ۸-۱: انواع مختلف کف‌سازی در فضای شهری
۱۳.....	تصویر شماره ۹-۱: بدنه به عنوان عنصر تعریف کننده فضای شهری، لندن
۱۵.....	تصویر شماره ۱۰-۱: پوشش گیاهی در فضای شهری، شهر دوستدار محیط قرن ۲۱ کره جنوبی
۳-۲.....	تصویر شماره ۱-۲، فعالیت ضروری و تصویر شماره ۲-۲، فعالیت انتخابی و تصویر شماره ۳-۲، فعالیت اجتماعی
۲۳.....	
۲۵.....	تصویر شماره ۴-۲: حضور فعال مردم در میدان شهری
۲۵.....	تصویر شماره ۵-۲: تاثیر متقابل فضا و فعالیت، فضای آلوده و جرم خیز در شهر
۲۷.....	تصویر شماره ۶-۲: رفتار: شکل فعالیت در زمان و مکان خاص
۲۸.....	تصویر شماره ۷-۲: رفتار فردی
۲۸.....	تصویر شماره ۸-۲: رفتار جمعی
۲۹.....	تصویر شماره ۹-۲: حریم یا قلمرو
۳۰.....	تصویر شماره ۱۰-۲: فاصله‌گذاری راهی برای حفظ هاله شخصی

- تصویر شماره ۱-۲: فضایی که امکان بروز رفتار خاص را فراهم می‌آورد. ۳۲.....
- تصویر شماره ۲-۱۲: القاء رفتار ۳۳.....
- تصویر شماره ۲-۱۳: حذف رفتار ۳۴.....
- تصویر شماره ۳-۱: میدان «این ولید» پاریس به عنوان یک میدان تشریفاتی ۵۱.....
- تصویر شماره ۳-۲: میدان نقش جهان اصفهان میدانی تشریفاتی در فضای شهری ۵۱.....
- تصویر شماره ۳-۳: میدان شهری نلسون ماندلا - آفریقای جنوبی ۵۲.....
- تصویر شماره ۳-۴: میدان شهری نلسون ماندلا - آفریقای جنوبی ۵۳.....
- تصویر شماره ۳-۵: میدان شهری نلسون ماندلا - آفریقای جنوبی ۵۳.....
- تصویر شماره ۳-۶: میدان جدید شهر واتر لوس به عنوان مرکز تعاملات اجتماعی ۵۴.....
- تصویر شماره ۳-۷: عملکرد یک میدان سر زنده محله‌ای، سالزبورگ. ۵۴.....
- تصویر شماره ۳-۸: پیاده راه سرزنده امیرکبیر ۵۷.....
- تصویر شماره ۳-۹: تعیین فضایی، میدان سانتا ماریا نوا ۵۸.....
- تصویر شماره ۳-۱۰: انعطاف‌پذیری و عملکرد های متنوع در میدان شهری، میدان پایونیر ۵۸.....
- تصویر شماره ۳-۱۱، فعالیت نشستن در رفتارهای گوناگون ۵۸.....
- تصویر شماره ۴-۱: انواع نیمکت ۷۹.....
- تصویر شماره ۴-۲: انواع نیمکت ۸۰.....
- تصویر شماره ۴-۴: انواع نیمکت با ملاحظات خاص ۸۲.....
- تصویر شماره ۴-۵: انواع نیمکت های فانتزی ۸۲.....
- تصویر شماره ۴-۷، تعریف فضا برای نشستن ۸۳.....
- تصویر شماره ۴-۶، مکانی خلوت و دنج برای نشستن و گفتگو کردن ۸۳.....
- تصویر شماره ۴-۱۰: استفاده از هنر عمومی در طراحی مبلمان شهری ۸۵.....
- تصویر شماره ۴-۱۲، رعایت فاصله مناسب بین نیمکت‌ها ۸۶.....

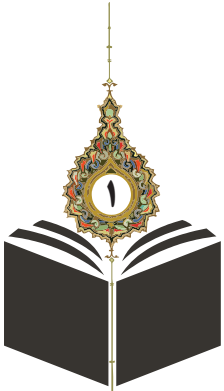
- تصویر شماره ۴-۱۴: وسایل بازی کودکان ۸۷
- تصویر شماره ۴-۱۵: تندیس ها و هنرهای عمومی شهری ۹۰
- تصویر شماره ۴-۱۶: تندیس ها و هنرهای عمومی شهری
.....
- تصویر شماره ۴-۱۷، انواع نورپردازی با اهداف متفاوت در فضاهای شهری ۹۲
- تصویر شماره ۴-۱۸: انواع نورپردازی مجموعه اپرای شهر سیدنی استرالیا ۹۳
- تصویر شماره ۴-۱۹: انواع آبنا ۹۴
- تصویر شماره ۴-۲۰: انواع آبنا با ویژگی های متفاوت در فضاهای شهری ۹۵
- تصویر شماره ۴-۲۱: انواع گل جای ۹۶
- تصویر شماره ۴-۲۲، دوری جستن از لبه ها و گوشه های تیز در طراحی گل جای ۹۷
- تصویر شماره ۴-۲۳: استفاده از گل جای های دیواری در بدنه ساختمان ۹۸
- تصویر شماره ۴-۲۴: استفاده از مصالح مستحکم در ساخت گل جای ها ۹۹
- تصویر شماره ۴-۲۵، نقش تابلوهای مختلف در فضاهای شهری برای پاسخ گویی به نیازهای
شهروندان (پیاچه و سواره) ۱۰۱
- تصویر شماره ۴-۲۶: تابلوهای عمودی ۱۰۲
- تصویر شماره ۴-۲۷: خلاقیت در طراحی تابلوها ۱۰۳
- تصویر شماره ۴-۲۸: تکنولوژی و تابلوهای شهری ۱۰۴
- تصویر شماره ۴-۲۹: انواع سطل زباله برای پاسخ گویی به انواع نیازهای انسان در فضاهای شهری
..... ۱۰۶
- تصویر شماره ۴-۳۰: مکان یابی نامناسب سطل زباله ۱۰۷
- تصویر شماره ۴-۳۱، تفکیک انواع زباله در سطل زباله ۱۰۷
- تصویر شماره ۴-۳۲، انواع سطل زباله ۱۰۹
- تصویر شماره ۴-۳۳، انواع متداول مورد استفاده در فضاهای شهری ۱۱۱

- تصویر شماره ۴-۳۴: انواع صندوق های پستی قدیمی ۱۱۲
- تصویر شماره ۴-۳۵: توجه به نیازهای قشر خاص جامعه مانند کودکان و معلولان در طراحی آب خوری ۱۱۳
- تصویر شماره ۴-۳۶: انواع پارکومتر در شهرهای مختلف جهان ۱۱۴
- تصویر شماره ۴-۳۷: انواع ساعت های شهری ۱۱۵
- تصویر شماره ۴-۳۸: انواع جداکننده ها ۱۱۷
- تصویر شماره ۴-۳۹: مصالح جداکننده ها ۱۱۸
- تصویر شماره ۴-۴۰: ارتفاع جداکننده ها ۱۱۹
- تصویر شماره ۴-۴۱: انواع حفاظ درختان ۱۲۰
- تصویر شماره ۴-۴۲: حفاظ های پارکینگ دوچرخه در نقش جداکننده ها ۱۲۱
- تصویر شماره ۴-۴۳: حفاظ های پارکینگ دوچرخه ۱۲۲
- تصویر شماره ۴-۴۴: انواع جنس مصالح کف پوش ۱۲۴
- تصویر شماره ۵-۱: نقش رنگ در شادابی محیط ۱۳۲
- تصویر شماره ۵-۲: استفاده از رنگ سفید در تابلوها ۱۳۴
- تصویر شماره ۵-۳: استفاده از رنگ سفید در تابلوها ۱۳۴
- تصویر شماره ۵-۴: ترکیب رنگی سبز با سایر مبلمان ها ۱۳۶
- تصویر شماره ۵-۵: سازگاری رنگ چوب با محیط ۱۳۷
- تصویر شماره ۵-۶: لزوم استفاده از مصالح بوم آورد همساز با طبیعت ۱۳۹
- تصویر شماره ۵-۷: لزوم مناسب سازی پیاده رو برای معلولان جسمی و حرکتی ۱۴۱
- تصویر شماره ۵-۸: در نظر گیری مبلمان شهری مناسب برای معلولان و مسیر حرکت با صندلی چرخ دار ۱۴۲
- تصویر شماره ۵-۹: موانع موجود در پیاده رو برای معلولان ۱۴۳

- تصویر شماره ۵-۱۱: رمپ موازی مسیر پله در شهر برای معلولان و سالخوردگان.....۱۴۵
- تصویر شماره ۵-۱۲: عدم وجود پل در پیاده رو شهری۱۴۶
- تصویر شماره ۵-۱۳: باریکی مسیر و وجود موانع در مسیر پیاده.....۱۴۷
- تصویر شماره ۵-۱۴: مسیر مناسب جهت نابینایان تغییر بافت کفسازی خیابان۱۴۷
- تصویر شماره ۵-۱۵: انعطاف‌پذیری و هماهنگی مسیر پیاده و سواره جهت معلولان.....۱۵۰
- تصویر شماره ۶-۱: تخریب مبلمان شهری۱۶۰
- تصویر شماره ۶-۲: آسیب‌رسانی به مبلمان شهری در الجزایر۱۶۰
- تصویر شماره ۶-۳: آسیب‌رسانی به مبلمان شهری در ایران۱۶۰
- تصویر شماره ۶-۴: شیوه‌های گوناگون تخریب‌گرایی۱۶۲
- تصویر شماره ۶-۵: ایجاد غنای حسی به وسیله عناصر و مبلمان شهری۱۶۵
- تصویر شماره ۶-۶: نظارت عمومی به فضای شهری، چشمان خیابان۱۶۶

فهرست نمودارها و جداول

عنوان	صفحه
نمودار شماره ۱-۲: هرم مازلو.....	۲۱
جدول شماره ۱-۳: انواع فضاهای شهری.....	۴۶
جدول شماره ۲-۳: اهداف و راهبردهای میدان (به عنوان نمونه موردی).....	۴۹
جدول شماره ۳-۳: اهداف و راهبردهای یک میدان شهری.....	۵۶
جدول شماره ۱-۴: مزایا و معایب انواع کفسازی.....	۱۲۵
جدول شماره ۱-۶: لیست مهم‌ترین فضاهای تخریب‌پذیر به همراه رفتار غالب تخریب گرایانه..	۱۶۴
جدول شماره ۲-۶: شیوه های طراحی در برابر تخریب گرایایی.....	۱۶۷

فصل اول

فضای شهری و جایگاه مبلمان شهری

اهداف

هدف از مطالعه این فصل، آشنایی با اهداف زیر می‌باشد:

۱. معرفی مهم‌ترین عنصر سازمان‌دهنده فضای شهری
۲. شناسایی انواع فضاها در شهر به لحاظ نحوه استفاده و تعریف فضا
۳. تبیین نقش‌آفرینی انواع گوناگون "فضاهای شهری" در سازماندهی فضایی شهر
۴. معرفی اجزاء تشکیل‌دهنده کالبدی یک فضای شهری
۵. تعیین جایگاه مبلمان شهری به عنوان یکی از اجزاء مستقر در فضاهای شهری

مقدمه

شهر، مجموعه‌ای فرهنگی - کالبدی است که براساس نیازها، فعالیت‌ها و رفتارهای ساکنین آن شکل گرفته است. انسان‌ها بسته به نیازهای فردی یا گروهی خود فعالیت کرده و الگوهای رفتاری خاص خود را عرضه می‌نمایند. شهر و فضاهای مختلف آن بستر یا ظرفی برای این‌گونه اتفاقات هستند، بالتبع فضاها و خصوصیات آنها وابستگی شدیدی به نحوه فعالیت و الگوهای رفتاری استفاده‌کنندگان آنها دارند. البته این بدان معنی نیست که این رابطه یک‌طرفه است. همان‌طور که فضاها از یک سو، آینه تمام‌نمای فعالیت‌ها و الگوهای رفتاری یک جامعه می‌باشند، از سوی دیگر فضاها بر فعالیت‌ها و رفتارهای ساکنین تأثیر شدیدی می‌گذارند.

جامعه‌ای که نتواند بستر مناسبی را برای فعالیت و رفتارهای اعضای خود فراهم آورد، نمی‌تواند ادعای دارا بودن غنای فرهنگی نماید. هر رفتاری که توسط انسان صورت می‌گیرد اساساً متکی به فرهنگ است و فرهنگ به عنوان مجموعه دست‌آوردهای معنوی و مادی یک جامعه (شامل ارزش‌ها، سنت‌ها، آداب و رسوم، سطح دانش و فن‌آوری و... می‌باشد) بر معماری و فضاهای شهری تأثیر می‌گذارد. به واقع آنها، تبلور فیزیکی این ذهنیات هستند. پس چگونه می‌توان با مشاهده عدم توانایی در تطبیق و ایجاد ارتباطی هماهنگ میان فعالیت، رفتار و کالبد ادعای غنای فرهنگی داشت؟ جامعه شکوفا، توانمند و سالم نیاز به فضاهایی دارد که نه فقط در جهت آسایش و رفاه افراد و گروه‌ها عمل نموده، بلکه رفتارهای مطلوب را تشویق و رفتارهای ناشایست را از خود دور کند.

۱-۱. انواع فضاها در شهر (به لحاظ نحوه استفاده)

فضاهای عمومی، خصوصی - عمومی، خصوصی

فضاها شامل طیف گسترده‌ای از انواع فضاهای عمومی تا خصوصی می‌باشند. می‌توان فضاهای موجود در شهر را به لحاظ نحوه استفاده از آنها به سه دسته کلی تقسیم‌بندی نمود:

- **فضاهای خصوصی:** آن بخش از فضاهای شهر که به صورت خصوصی توسط اشخاص تحت تصرف یا تملک قرار گرفته و مورد استفاده قرار می‌گیرد، فضاهایی چون: خانه‌های مسکونی، حیاطها و باغ‌های خصوصی از این جمله‌اند.
- **فضاهای نیمه خصوصی / نیمه عمومی:** آن دسته از فضاهای موجود در شهر که به علت محدودیت در هدف و کاربری آن توسط گروهی خاص از افراد مورد استفاده قرار می‌گیرد، فضاهایی چون: مجتمع‌های مسکونی و محوطه‌های آنان، ورزشگاه‌ها و نمایشگاه‌ها.
- **فضاهای عمومی:** آن دسته از فضاها می‌باشند که عموم شهروندان بدون نیاز به کنترل و... حق ورود و حضور در آنان را دارند، فضاهایی چون خیابان‌ها، سینماها، پارک‌ها، میادین، ادارات و مساجد. این دسته از فضاها به واسطه مقیاس عملکردی و همچنین طیف متنوع و گسترده مخاطبین خود دارای بیشترین سهم در حیات جمعی شهروندان می‌باشند، از این رو ارتقاء کیفی این دسته از فضاها بیش از سایر انواع فضاها موجب ایجاد جامعه شهری سالم و شکوفا خواهد شد (پاکزاد، ۱۳۸۴: ت).

۲-۱. انواع فضاها در شهر (به لحاظ تعریف فضا)

فضاهای باز (فضاهای باز یا سرپوشیده) و فضاهای بسته

فعالیت‌های جاری در شهر بسیار متنوع‌اند، به همان نسبت نیز بستر آنها از تنوع زیادی برخوردار است. هر فعالیت و رفتار یا مجموعه‌ای از آنها، یا در فضایی باز صورت می‌پذیرد یا

در فضایی بسته. در اینجا آنچه که بیش از هر موضوع دیگری قابل اهمیت می‌باشد این است که فضا به اندازه توده ساختمانی نیروی سازمان دهنده مهمی در شهر دارد و نباید آن را محدوده‌ای به جا مانده از ساخت و ساز بناها دانست، زیرا بخش مهمی از اعمال و فعالیت‌های انسانی در این فضاها اتفاق می‌افتد.

در میان انواع فضاها باز و بسته عمومی، **فضاهای باز عمومی**، دارای اهمیت ویژه‌ای از دیدگاه حیات جمعی شهروندان هستند در حالی که فضاها بسته عمومی، دارای انضباط یا به عبارت بهتر محدودیت‌های خاصی به لحاظ زمانی و اندازه و... برای پذیرش شهروندان می‌باشند، فضاها باز عمومی در همه وقت بیشترین امکانات بالفعل و بالقوه را برای حضور شهروندان دارا می‌باشند (پاکزاد، ۱۳۸۴: ۵).

تصویر شماره ۱-۱: فضای باز عمومی در شهر - میدان شهری با عملکرد غالب تفریحی
ماخذ www.urban75.org

فضای عمومی بسته در شهر - بازار: تصویر شماره ۱-۲
ماخذ: خبرگزاری مهر

۳-۱. فضای شهری

۱-۳-۱. تعریف فضاهای شهری

بخشی از فضاهای باز و عمومی شهرها هستند که به نوعی تبلور ماهیت زندگی جمعی می‌باشند، یعنی جایی که شهروندان در آن حضور دارند. فضای شهری صحنه‌ای است که داستان زندگی جمعی در آن گشوده می‌شود.

لینچ معتقد است که فضای شهری فضایی است که به همه مردم اجازه می‌دهد که به آن دسترسی داشته باشند و در آن فعالیت کنند. "در این فضا فرصت آن وجود دارد که برخی مرزهای اجتماعی شکسته شوند و برخوردهای از پیش تدوین نیافته به وقوع پیوندند و افراد در یک محیط اجتماعی جدید با هم اختلاط یابند" (Lynch, 1972: 109).

این فضا می‌بایستی توسط سازمانی عمومی (در نمونه ایران شهرداری‌ها) اداره شود تا در جهت منافع عمومی و جامعه مدنی آن را اداره و نیازهای آن را تأمین کند. بنابراین شرط اساسی برای اینکه یک فضای عمومی، فضای شهری تلقی شود این است که در آن تعامل و

تقابل اجتماعی صورت گیرد. کاربرد عمومی فضاهای شهری ایجاد آرامش، سرگرمی و محلی برای گردش، فراهم آوردن ارتباط و زمینه معاشرت، و امکان تردد می‌باشد. و از آن جایی که در عین حال هیچ تک عملکرد خاصی به آنها مترتب نیست، استعداد پذیرش تمام این کاربری‌ها را با هم یا به صورت گزینشی دارند (پاکزاد، ۱۳۸۴: ۱۰).

لذا وجود این فضاها برای پیشگیری از درماندگی، افسردگی، گوشه‌گیری و خشونت، بسیار مؤثر و حتی ضروری است. وانگهی این فضاها می‌توانند موقعیتی برای رشد خلاقیت به وجود آورده و محیطی تفریحی و سازنده در یک مجموعه شهری باشند تا زمینه‌ای را فراهم سازند که هر انسانی برای درک موقعیت خود به آن نیاز دارد (Lynch, 1972: 109).

۱-۳-۲. انواع فضاهای شهری

فضاهای شهری آن دسته از فضاهای باز عمومی موجود در شهر هستند که بستر تعاملات اجتماعی می‌باشند. با پذیرفتن این تعریف سه شاخص اصلی برای تشخیص فضاهای شهری در عرصه عمومی شهر در اختیارمان قرار می‌گیرد.

○ عمومی بودن فضا،

○ باز بودن فضا،

○ برقراری تعاملات اجتماعی در فضا.

به طور کلی فضاهای شهری در شهر به پنج نوع تقسیم می‌شوند که عبارتند از (پاکزاد،

۱۳۸۴: ۵).

• میدان

میادین از اثرگذارترین فضاهای شهری در ذهنیت شهروندان هستند تا حدی که معمولاً ساکنان یک شهر، مناطق مختلف شهرشان را توسط میادین آن از هم بازشناسی می‌کنند و ساده‌ترین راه آدرس‌دهی به یک غریبه را راهنمایی وی از طریق میادین به عنوان نقاط

شاخص شهری می‌دانند. از این جهت است که در تصویر ذهنی شهروندان انواع میادین در شهر، حکم گره‌های پرننگی را دارند. این میادین می‌توانند شهری یا محلی و یا نقش تشریفاتی داشته باشند. در این میان فلکه‌ها هستند که به وفور در شهرها یافت می‌شوند و کم‌کم جایگزین میادین شده‌اند، در حالی که باید میان آنها با میادین تفاوت قائل شد.

شکل شماره ۱-۳: میدان مرکزی شهر میلان
 ماخذ: آرشیو شخصی انصافیان

• مسیر

مسیرها به صورت انواع خیابان‌های شهری، عبوری، محلی، بولوارها، کوچه‌ها، بن‌بست‌ها و پیاده‌راه‌ها در سطح شهر عینیت می‌یابند. مسیرها در ذهن شهروندان نه تنها خطوطی هستند که ارتباط و اتصال نقاط مختلف شهر را میسر می‌سازند، بلکه فضاهایی را تصویر می‌کنند که به صورت روزمره بیشترین حیات جمعی را در خود جای می‌دهند. بر این مبنا دیگر نمی‌توان آنها را معبر، یعنی محل عبور لقب داد.

تصویر شماره ۱-۴: مسیر در نقش راسته محله بافت تاریخی
ماخذ: آرشيو شخصي فتوحی

• ورودی

ورودی هر فضا اولین مکانی است که با حضور در آن خصوصیات کلی فضا، آداب ورود، حد خصوصی و عمومی بودن و سایر ویژگی‌های فضا کشف می‌شود. ورودی بیش از هر چیز، مفصلی برای اتصال دو مکان است و نه تیغه‌ای برای تفکیک آنها. تمام فضاهایی که به عنوان ورودی در سطح شهر شناخته می‌شوند، فضای شهری به حساب نمی‌آیند، زیرا حال و هوای خصوصی بر بسیاری از آنها حاکم است. از میان طیف وسیع ورودی‌ها، ورودی شهر و ورودی محله، فضاهایی عمومی در عرصه شهر هستند که می‌توانند نقش فضای شهری را نیز به خود گیرند.

تصویر شماره ۱-۵: ورودی مسجد جامع یزد به عنوان یک فضای عمومی شهری
 ماخذ: www.art.iauh.ac.ir

• ساحل و کناره

هر جا آب به نحوی در شهر امکان تجلی می‌یابد، همواره نقش بارزی در جذب مردم همان شهر یا مسافری ایفا می‌کند. این تجلی معمولاً به صورت رودی است که از میان شهر می‌گذرد و یا دریا، دریاچه یا خلیجی که در مجاورت شهر گسترده شده است. هر یک از این دو حالت تأثیر بسزایی در چهره بسیاری از شهرهای مهم دنیا داشته است. به طوری که لبه آب در تصویر ذهنی شهروندان یا مسافری از آن شهر به عنوان عنصری شاخص، نقشی کلیدی ایفا نموده است. لبه آب‌ها نیز می‌تواند بستر اتفاقات زیادی در سطح شهر یا مقیاس محلی باشد. عناصری نظیر پل‌ها و اسکله‌ها که در ارتباط با این لبه‌ها و آب مجاور آنها به وجود می‌آیند نیز از همین پتانسیل برخوردارند

تصویر شماره ۱-۶: کناره ساحلی بندر کنوشا، بستر فعالیت‌های متنوع، نیویورک
ماخذ: www.urbanfurniture.co.uk

• پله

در شهرهایی که بستر آنها ناهموار و دارای پستی و بلندی است، امکان ظهور دسته‌ای دیگر از فضاهای شهری یعنی پله‌ها نیز فراهم می‌باشد. مقصود از پله فقط یک اتفاق کالبدی ساده جهت دسترسی عمودی نیست. پله در واقع، مکانی است که می‌تواند انواع اتفاقات و روابط اجتماعی را نه تنها در خود جای دهد، بلکه انگیزه‌ای برای وقوع آنها ایجاد کند.

تصویر شماره ۱-۷: پله به عنوان نوعی از فضای شهری برای تعامل شهروندان - پله های میدان پایونیر
ماخذ www.urban75.org

۳-۳-۱. اجزاء کالبدی تشکیل دهنده فضای شهری

فضا توسط عناصر محدود کننده آن قابل شناسایی است و شخصیت آن تابع چگونگی و نظم حاکم بین این عناصر است. عناصر و اجزاء تشکیل دهنده فضای شهری عبارتند از: کف، بدنه، سقف و عناصر مستقر در فضا.

• کف

کاربردهایی نظیر سطح زمین دارد و سطح کف عنصر محدود کننده زیرین فضا و معمولاً افقی است و می تواند یک دست یا پله پله باشد ولی به هر حال امکانات تغییر در آن نسبتاً محدود است. ارتباطی که بین کف فضاهای مختلف یک مجموعه وجود دارد تأثیر بسزایی بر شخصیت کل مجموعه فضاها دارد.

تصویر شماره ۱-۸: انواع مختلف کف سازی در فضای شهری

ماخذ: www.urbanfurniture.co.uk

در فضاهای شهری اختلاف سطح های زیاد در کف باعث عدم توانایی و کارکرد قوی فضای شهری می شود چون شهروندان در طی حرکت در فضاهای شهری مسیرها و سطوح سهل الوصول را ترجیح می دهند. از جمله کارکردهای کف می توان به نشان دادن حدود

مالکیت در فضاها، عاملی هشدار دهنده و یا در برخی مواقع نمایانند یک تغییر یا اتفاق اشاره کرد. (Moughtin, 1995: 91)

پوشش کف می‌تواند نرم (ماسه، مصالح طبیعی و چمن) یا سخت (سنگ، آسفالت و موزاییک) باشد که هر کدام از حالات فوق در نحوه ارتباط شهروندان با فضا و رفتار آنان مؤثر است. کف نرم طبیعت را به نوعی وارد محیط مصنوع می‌کند در حالی که کارکرد اصلی نواحی مفروش با کف سخت فراهم آوردن یک سطح سخت و خشک و غیرلغزنده است که بار ترافیک سواره و پیاده را بدون فرسوده شدن تحمل کند. (Moughtin, 1995: 89- 91)

• بدنه

بدنه‌ها عناصر عمودی محدود کننده فضا هستند، بدنه‌ها می‌توانند صلب یا نرم، شفاف یا کدر، یکنواخت یا متنوع باشد. در بسیاری از فضاهای شهری عناصر عمودی تعریف‌کننده فضا شامل درختان، ردیف نرده‌ها و ردیف ستون‌ها نیز می‌باشند. در شهر بدنه فضاهای شهری چون، بازارها، میداين و خیابان‌ها را اکثراً همان ساختمان‌های پیرامونی آنها تعریف می‌کنند.

تصویر شماره ۱-۹: بدنه به عنوان عنصر تعریف‌کننده فضای شهری - لندن
ماخذ: www.urbanfurniture.co.uk

• سقف

سقف عنصر افقی محدود کننده فضا است. امروزه تقریباً هیچ محدودیتی از لحاظ تکنولوژی در نوع سقف یا پوشش بالایی فضا وجود ندارد. فرم پوشش سقف می‌تواند تأثیری کاملاً تعیین کننده در شخصیت کلی فضا داشته باشد. فضاهای شهری باز سقف ندارند و آسمان نقش سقف را برای این فضاها ایفا می‌کند. در برخی موارد در این فضاها آنچه که از آن به عنوان سقف یاد می‌شود بسیار نرم و تغییرپذیر است. این سقف می‌تواند تداوم کنسول‌ها و پیش‌آمدگی‌ها در فضا و یا چتردرختان باشد، که مورد اخیر با تغییرات فصلی و تأثیرات طبیعی‌اش ویژگی‌های پویا و متغیری را در ساعات و زمان‌های متفاوت به فضا می‌دهد.

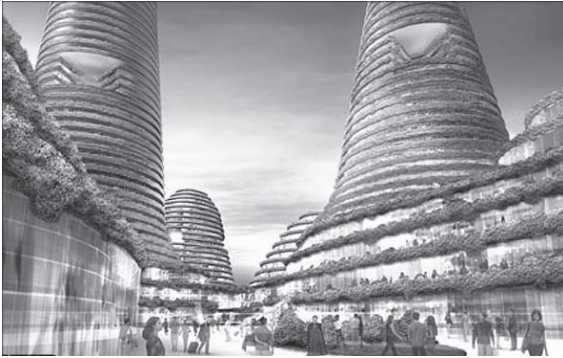
۱-۳-۴. اجزاء مستقر در فضا

این عناصر در داخل فضا قرار داشته و بخشی از فضا را اشغال می‌کند. آنها جزئی از بدنه، کف یا سقف نیستند ولی به لحاظ موقعیت، ابعاد، تناسبات، رنگ، فرم، شکل و حالت در فضا تأثیرگذار می‌باشند (درختان، نیمکت، آب‌نما). این عناصر در دو دسته خلاصه می‌شوند: پوشش گیاهی و مبلمان شهری.

• پوشش گیاهی (عناصر سبز)

این عناصر به لحاظ ویژگی‌های طبیعی‌شان دارای فرم، حالت، رنگ، تناسبات و ابعاد متغیری می‌باشد، به همین دلیل در شمار مبلمان شهری به حساب نمی‌آید. این عناصر رشد یابنده و تغییرپذیر بوده و به همین جهت در زمان‌های متفاوت تأثیرات متنوعی روی فضا داشته و باعث غنا بخشیدن به فضا می‌شوند. مثلاً در پاییز خزان درختان رنگ متفاوتی به فضا می‌بخشد و یا در دراز مدت درختان تنومندتر و نهایتاً پیر و کهنسال می‌گردند. همچنین عناصر طبیعی، خلاء طبیعت در محیط‌های مصنوع را پر می‌کنند. این عناصر در فضای

شهری می‌توانند به صورت مسیر سبز (پوشش گیاهی نواری)، سطح سبز (باغچه‌ها) و نقاط سبز (تک درختان) دیده شوند. این عناصر شامل درختان و درختچه‌ها، بوته‌ها، چمن، گل، گیاهان رونده و... می‌شوند.

تصویر شماره ۱-۱۰: پوشش گیاهی در فضای شهری- شهر دوست‌دار محیط‌دار قرن ۲۱ کره جنوبی
ماخذ: www.designawards.com

• مبلمان شهری (اثاث شهری)

آن دسته از عناصرند که برای جواب‌گویی به نیاز افراد استفاده کننده از فضا به آن اضافه شده‌اند. به واقع کلیه عناصری که در فضاهای شهری در جهت افزایش میزان ایمنی و سطح آسایش و یا برای زیبایی محیط نصب یا ساخته می‌شوند، مبلمان شهری نامیده می‌شوند. آنها می‌توانند به صورت متحرک یا نیمه متحرک، کاربردی یا تزئینی، دائمی یا فصلی در فضای شهری در اختیار شهروندان قرار گیرند (پاکزاد، ۱۳۸۴: ۱۰۷).

مبلمان شهری جزء لاینفک محیط شهری بوده و یکی از ارکان اصلی پاسخ‌گویی مکان‌های شهری به نیازهای شهروندان است. این نیازها که در سطوح گوناگون در هرم نیازهای مازلو (صفحه ۲۱) طبقه بندی شده است، نیازهایی می‌باشد که مبلمان شهری

مسوول اصلی پاسخدهی به آن است. اهمیت و جایگاه مبلمان در فضای شهری زمانی محسوس خواهد بود که دو فضای شهری غیر مجهز و مجهز به مبلمان شهری با هم مقایسه می‌گردند. نقش مبلمان شهری از جنبه‌های عملکردی، فرمی و معنایی در مکان‌های شهری قابل بررسی است. در این خصوص می‌توان به یکی از مهم‌ترین نقش‌های مبلمان در زیباسازی شهری اشاره نمود. شکل، نقش و رنگ مبلمان می‌تواند در صورت متناسب بودن با عملکردهای مورد نیاز، سبب تنوع و زیبایی مکان‌های شهری شود.

تصویر شماره ۱-۱۱: مبلمان شهری به عنوان یکی از اجزای مستقر در فضای شهری

ماخذ: آرشو شخصی زوجاجی

از دیگر وظایف مبلمان شهری: تعیین جهت و ارائه اطلاعات به شهروندان (تابلوه‌های اطلاع رسانی) و ارائه مقررات (تابلوه‌های راهنمایی رانندگی)، نحوه توزیع یا جمع‌آوری کالا و محصولات (صندوق پست، دکه روزنامه‌فروشی و غیره)، حفاظت (نرده، طارمی، حصار)، استراحت یا پناهگاه (نیمکت تا سکو)، بازی کودکان، روشنایی، تندیس‌ها و نقش‌ها و... می‌باشند.

عناصر مبلمان شهری عبارتند از:

نیمکت، سکو، سایبان، سرپناه اتوبوس، حصار، دیوار، نرده، مانع، چراغ‌ها، آب‌خوری، آب‌نما، فواره، صندوق پستی، باجه تلفن، وسایل بازی، پارکینگ، نوات، مجسمه، تابلو رانندگی، تابلو تبلیغات، تابلو مغازه، ساعت، میل پرچم، فضای پیرامون درخت، جدول و ستون و....

✓ در این کتاب به کدامیک از انواع عناصر مبلمان شهری پرداخته می‌شود؟

بر اساس طبقه‌بندی صورت گرفته در تدوین این مجموعه کتاب‌های آموزشی، برخی از عناصر مبلمان شهری ذکر شده فوق در کتاب حاضر مورد بررسی قرار می‌گیرد که در فصل انواع مبلمان شهری (فصل چهارم) بدان پرداخته شده است. لذا سایر عناصر مبلمان شهری در کتب دیگر مطرح گردیده‌اند.

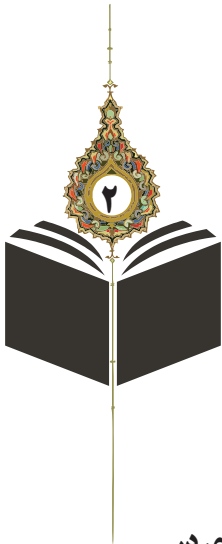
خلاصه

- شهر و فضاهای مختلف آن بستر یا ظرفی هستند برای وقوع انواع فعالیت‌های فردی و یا گروهی شهروندان.
- فضاهای شهر عملاً قابل تقسیم به دو دسته کلی: فضاهای باز و فضاهای بسته می‌باشند.
- فضاهای عمومی: به آن دسته از فضاها اطلاق می‌شود که عموم به آن دسترسی فیزیکی دارند (بدون نیاز به اجازه ورود).
- فضاهای شهری آن دسته از فضاهای باز عمومی‌اند که در آن تعامل اجتماعی بین شهروندان با هم و با محیط مانند میدان و خیابان رخ می‌دهد.
- فضاهای شهری امکان دستیابی به برخوردهای از پیش تدوین نیافته و مشارکت با دیگران را به شهروندان می‌دهد.

- فضاهای شهری قابل تقسیم به انواع مختلف، میدان، معبر (خیابان و ..)، کناره و ساحل، پله و ورودی می‌باشند.
- اجزاء کالبدی تشکیل‌دهنده فضای شهری مانند کف، بدنه، سقف
- اجزاء مستقر در فضا مانند مبلمان شهری، پوشش گیاهی
- مبلمان شهری، آن‌دسته از عناصرند که برای جواب‌گویی به نیاز افراد استفاده‌کننده از فضا به آن اضافه شده‌اند. به واقع کلیه عناصری که در فضاهای شهری در جهت افزایش میزان ایمنی و سطح آسایش و یا برای زیبایی محیط نصب یا ساخته می‌شوند، مبلمان شهری نامیده می‌شوند.
- مبلمان شهری به صورت متحرک یا نیمه متحرک، کاربردی یا تزیینی، دائمی یا فصلی در فضای شهری در اختیار شهروندان قرار می‌گیرند.

خودآزمایی

۱. مهم‌ترین عنصر سازمان‌دهنده فضایی یک شهر چیست؟
۲. انواع فضاها در شهر به لحاظ نحوه استفاده کدامند؟
۳. انواع فضاها در شهر به لحاظ تعریف فضا کدامند؟
۴. فضای شهری چیست؟
۵. چه انواعی از فضاهای شهری در سازماندهی فضایی شهر نقش‌آفرینی می‌کنند؟
۶. اجزاء تشکیل‌دهنده کالبدی یک فضای شهری چیست؟
۷. مبلمان شهری را تعریف کنید؟
۸. جایگاه مبلمان شهری به عنوان یکی از اجزاء مستقر در فضاهای شهری چیست؟

فصل دوم

ضرورت مبلمان شهری در

فضای شهری

اهداف

هدف از مطالعه این فصل، آشنایی با مطالب زیر می‌باشد:

۱. تعیین ضرورت وجود مبلمان شهری در یک فضای شهری
۲. شناسایی ارتباط مبلمان شهری با "سلسله مراتب نیازهای گوناگون انسان در فضای شهری"
۳. آشنایی با وجود انواع "فعالیت‌های محتمل در فضاهای شهری"
۴. معرفی انواع "رفتارهای غالب در فضاهای شهری"
۵. تعیین ارتباط کلی مبلمان شهری با فعالیت‌ها و رفتارهای غالب در فضاهای شهری

۱-۲. سلسله مراتب نیازها

هر فرد دارای تعدادی نیازهای ذاتی است که فعال کننده و هدایت کننده رفتارهای اوست. این نیازها غریزی هستند یعنی، ما با آنها به دنیا می‌آییم، اما رفتارهایی که ما برای ارضای این نیازها به کار می‌بریم ذاتی نیستند، بلکه آموختنی بوده و بنابراین افراد مختلف در نحوه ارضای انگیزه‌ها ممکن است تفاوت‌های زیادی پیدا کنند (پاکزاد، ۱۳۸۵: ۳۲).

مازلو روانشناس آمریکایی نیازهای انسان را به دو گروه زیستی (میل به بقاء) و اجتماعی (میل به پیوند دیگران) شناسایی و طبقه‌بندی نموده است:

• سلسله مراتب نیازها

نیازهای ذکر شده از سوی مازلو، تشکیل سلسله مراتبی می‌دهند که از لحاظ اهمیت به ترتیب زیر قرار می‌گیرند:

نمودار شماره ۲-۱: هرم مازلو

ماخذ: پاکزاد، ۱۳۸۵: ۳۳

نیازهایی که در پله‌های پایین‌تر نردبان انگیزشی هستند، باید پیش از نیازهایی که در پله‌های بالاتر نردبان قرار دارند، ارضاء شوند. در واقع نیازهای رده بالاتر ظاهر نمی‌شوند مگر

آن که نیازهای رده‌های پایین‌تر لاقفل تا حدودی ارضا شده باشند به عنوان مثال، شخصی که گرسنه بوده و به خاطر امنیت خود در وحشت باشد، نیاز تعلق و عشق را احساس نخواهد کرد. فرد در اینجا فکر و ذکرش نان و امنیت است نه عشق.

نکته دیگر این که انسان در یک زمان به وسیله همه نیازها به پیش رانده نمی‌شود. در یک زمان تنها یک نیاز غالب است. این که این کدام نیاز باشد، بستگی به این دارد که کدام یک یا کدام دسته از نیازهای دیگر قبلاً ارضا شده باشند (کریمی، ۱۳۷۴: ۱۵۶).

ارضای نیازهای سطوح بالاتر، پیش آمادگی‌ها و پیچیدگی‌های بیشتری را می‌طلبد تا ارضای نیازهای سطوح پایین‌تر؛ مثلاً، جستجو برای خودشکوفایی، این پیش‌نیاز را دارد که ابتدا همه نیازهای دیگر انسان تا حدودی ارضا شده باشند؛ و مستلزم رفتارها و هدف‌های پیچیده‌تری است، تا مثلاً جستجو برای غذا. یک نکته دیگر در ارتباط با نیازها این است که برای ظاهر شدن یک نیاز رده بالاتر در سلسله‌مراتب، لازم نیست که نیاز قبلی آن به طور کامل ارضا شود. مازلو به جای صحبت کردن از برآورده نشدن کامل یک نیاز، از درصد نزولی ارضای نیازها وقتی در سلسله‌مراتب بالاتر می‌رویم، سخن می‌گوید. برای نشان دادن این مطلب و با استفاده از اعداد فرضی، او شخصی را مثال می‌زند که به ترتیب، ۸۵٪ از نیازهای فیزیولوژیکی، ۷۰٪ از نیازهای تعلق و عشق، ۴۰٪ از نیازهای حرمت و ۱۰٪ از نیاز خودشکوفایی او ارضا شده است (کریمی، ۱۳۷۴: ۱۵۸).

۲-۲. فعالیت‌ها

به تمامی افعال انسانی که در راستای "برآوردن یکی از نیازهای او" انجام می‌گیرند، فعالیت گفته می‌شود.

۱-۲-۲. فعالیت‌های مرتبط با فضای شهری

فعالیت‌هایی را می‌توان مرتبط با فضای شهری خواند که به‌گونه‌ای حضور فرد و سایر افراد در یک " فضای مشترک و عمومی"، با دیگران در آنها دخیل است. فعالیت‌هایی که در حضور دیگران امکان‌پذیر نیستند، از این مقوله حذف می‌گردند.

۲-۲-۲. دسته‌بندی فعالیت‌ها در فضای شهری

- **جبری و اختیاری بودن فعالیت:** شامل فعالیت‌های روزمره مردم چون آمد و شد به محل کار و مدرسه یا خرید کردن
- **فعالیت‌های انتخابی:** جنبه حیاتی ندارند و در شرایطی انجام می‌گیرند که زمینه مطلوب برای آنها فراهم باشد، مانند فعالیت‌های تفریحی.
- **فعالیت‌های اجتماعی:** انجام این فعالیت‌ها منوط به حضور افراد دیگر در فضا است و اصولاً خارج از صورت جمعی امکان‌پذیر نیستند، (مانند فعالیت‌های نمایشی، مراسم عزاداری، تظاهرات، مراسم چهارشنبه‌سوری و ...) (Gehl, 1987: 11-4)

تصویر شماره ۲-۳، فعالیت اجتماعی

تصویر شماره ۲-۲، فعالیت انتخابی

تصویر شماره ۱-۲، فعالیت ضروری

ماخذ: خبرگزاری ایسنا

۲-۳. تأثیر عوامل محیطی بر فعالیت‌ها

تأثیر مطلوب یا نامطلوب این عوامل بستگی به شرایط ادراک مورد بحث دارد. عوامل محیطی معمولاً بر فعالیت‌های ضروری چندان اثر ندارند و تأثیر ویژه آنها بر فعالیت‌های انتخابی است، مگر آنکه درجه نامطلوب بودن محیط به مرز غیرقابل تحمل برسد. در این حالت ناچاراً بسیاری از فعالیت‌های ضروری نیز حذف می‌شوند. عوامل مساعد محیطی بر ارتقاء فعالیت‌های انتخابی اثر دارند. فعالیت‌های اجتماعی در طیف تأثیرگذاری عوامل محیطی میان فعالیت‌های ضروری و انتخابی قرار می‌گیرند. این عوامل عبارتند از دما، تابش آفتاب، وزش، بارش، بو، صوت و ... که می‌تواند با مبلمان شهری مناسب شرایط را برای حضور فعالیت ایجاد نمود.

۲-۴. تعامل فضا و فعالیت

۱. بستر فضایی که هر فعالیت طلب می‌کند

از آن جایی که یکی از ویژگی‌های انجام برخی از فعالیت‌ها مکان می‌باشد، بدیهی است که فضای خاص خود را می‌طلبند. به عنوان مثال فعالیت‌هایی که معمولاً با توقف طولانی همراه هستند، مثل ایستادن یا نشستن، بیشتر در امتداد لبه‌ها، جایی که از یک طرف فرد احساس حمایت (امنیت) می‌کند اتفاق می‌افتند و در عین حال چنین مکانی معمولاً دید خوبی نسبت به فعالیت‌های دیگر جاری در کل فضا دارد. در مورد فعالیت‌های حرکتی هم فضاهای مجاور لبه‌ها به دلیل فراهم آوردن امکان تجربه هم‌زمان جزئیات معماری و کل فضا محبوبیت بیشتری دارند (پاکزاد، ۱۳۸۵: ۴۵).

۲. تأثیر فضا بر وقوع انواع فعالیت

در مورد فعالیت‌های ضروری به دلیل وجه اجباری آنها، تأثیر محیط مادی و فضای کالبدی بر تعدد، تواتر و زمان این نوع فعالیت‌ها چندان زیاد نیست. در حالی که وقوع فعالیت‌های انتخابی اصولاً منوط به شرایط مناسب محیط و فضای کالبدی است، در غیر این صورت از آنها صرف‌نظر می‌شود. فضا و کیفیت آن بر فعالیت‌های اجتماعی اثرگذار می‌باشد ولی از آنجا که شرط اول این فعالیت‌ها حضور افراد دیگر در فضا است، در صورت حصول این شرط، تأثیر فضای کالبدی کاهش می‌یابد.

تصویر شماره ۲-۴: حضور فعال مردم در میدان شهری ماخذ www.environmental-art.co.uk
(ایجاد بستر مناسب برای وقوع انواع فعالیت‌های نشستن، ایستادن، تماشا کردن، برگزاری سیرک و حرکات سرگرم کننده)

تصویر شماره ۲-۵: تأثیر متقابل فضا و فعالیت - فضای آلوده و جرم‌خیز در شهر
ماخذ: خبرگزاری مهر

۳. اثر فعالیت بر کیفیت فضا و حالتی که فضا در برابر فعالیت اتخاذ می‌کند.

فضا در رابطه با فعالیت می‌تواند حالت‌های مختلفی به خود بگیرد:

○ تجمع یا پراکندگی: فضا می‌تواند به گونه‌ای باشد که باعث تجمع فعالیت‌های مختلف گردد. متقابلاً فضا می‌تواند به گونه‌ای باشد که امکان گرد هم آمدن فعالیت‌های مختلف را در کنار هم منتفی سازد که فضاها را تک عملکردی چنین ویژگی دارند.

○ تلفیق یا تفکیک: فضا می‌تواند امکان تعامل فعالیت‌ها و افراد را با یکدیگر یا در کنار هم فراهم سازد. به طور مثال گروهی که در یک فضا نشسته‌اند به تشویق بازی کودکان بپردازند. فضا نیز می‌تواند باعث تفکیک کامل فعالیت‌ها و انسان‌های دخیل در آنها گردد، به طوری که هر کس صرفاً به فعالیت خود بپردازد.

○ جذب یا دفع: فضا می‌تواند به گونه‌ای باشد که فعالیت‌های مختلف را به درون خود فراخواند و بستر مناسب را برای آنها فراهم آورد، در عوض فضا می‌تواند چنان باشد که هر فعالیت انتخابی را دفع نماید و تنها اجباراً به فعالیت‌های ضروری اجازه بروز دهد. با نگاهی کوتاه به فلکه‌ها و خیابان‌های شهرمان به خوبی متوجه می‌شویم که اکثر فعالیت‌های اجتماعی از آن رخت بر بسته و تنها برای تردد مورد استفاده قرار می‌گیرد.

○ باز و بسته بودن: فضا می‌تواند بر روی فعالیت‌های فضای مجاور از طریق پشت کردن به آنها، وجود موانع فیزیکی، فاصله زیاد مسدود باشد، در حالی که با برداشتن موانع فیزیکی، کمتر کردن فاصله میان فعالیت‌ها، رودررو قرار دادن آنها و... می‌توان فضا را به روی فعالیت‌های مختلف گشود (پاکزاد، ۱۳۸۵: ۴۶).

۲-۳. رفتارها

نحوه انجام یک فعالیت را رفتار گویند. رفتار انسانی برآیندی از انگیزه‌ها و نیازهای فرد، قابلیت محیط، تصویر ذهنی فرد از دنیای خارج ناشی از ادراک او و معنایی که این تصویر برای او دارد، می‌باشد (Lang, 1987: 97).

به عنوان مثال فعالیت نشستن می‌تواند به اشکال گوناگون همچون روی نیمکت نشستن، لمیدن، چمباتمه زدن و غیره انجام گیرد.

تصویر شماره ۲-۶: رفتار عبارت است از شکل فعالیت در زمان و مکان خاص
ماخذ: www.urban75.org

۲-۳-۱. دسته‌بندی رفتارها در فضای شهری

رفتارها از نظر "افراد دخیل" در آنها به دو گروه تقسیم می‌شوند:

• رفتارهای فردی

انسان این شکل خاص فعالیت را به دلیل آنکه دیگران حضور دارند اختیار می‌کند، ولی به تنهایی قادر به تکمیل آن است و برای انجامش نیازی به دخالت دیگری ندارد. به طور مثال فرد در فضای شهری اشکال خاصی از نشستن را انتخاب می‌کند ولی برای انجام این اشکال احتیاج به کمک دیگران ندارد.

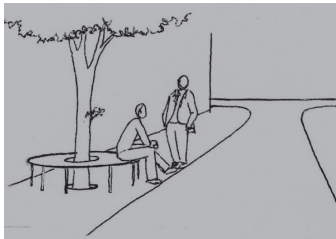
تصویر شماره ۲-۷: رفتار فردی

(مبلمانی مناسب برای روی نیمکت نشستن به صورت فردی)

ماخذ: www.streetfurniture.co.nz

• رفتارهای جمعی

شکلی از فعالیت است که بدون وجود دیگران ناقص می‌ماند لذا انجام نمی‌گیرد. به طور مثال برای شکل‌گیری یک گفتگو الزاماً نیاز به وجود حداقل دو نفر هست که با حذف یکی از طرفین انجام رفتار غیرممکن می‌گردد.

تصویر شماره ۲-۸: رفتار جمعی

(مبلمانی نامناسب برای گفتگو کردن به صورت رخ به رخ به شکلی که این نیمکت برای انجام رفتار فوق یکی از افراد را مجبور به ایستادن می‌کند)

ماخذ: پاکزاد، ۱۳۸۵: ۵۰

۲-۳-۲. تأثیر فرهنگ و اجتماع بر رفتار

رفتارها به شدت تحت تأثیر فرهنگ و اجتماع می‌باشد. تأثیرات فرهنگ و اجتماع بر رفتارهای انسانی را در قالب پنج محور می‌توان مورد بررسی قرار داد که از میان آنان سه مورد زیر که ارتباط بیشتری با مبحث مبلمان شهری دارد عبارتند از (پاکزاد، ۱۳۸۵: ۵۲):

• قلمروها و حریم‌ها

قلمروها و حریم‌ها معمولاً که در پیرامون یک فرد یا شیء به گونه‌ای تعریف می‌شوند که به آن تعلق داشته باشند.

تصویر شماره ۲-۹: حریم یا قلمرو

(دو دست‌فروش که کالای یکسانی عرضه می‌کنند، مکان‌هایی خاص با فاصله مشخص از هم را در فضای

شهری اشغال می‌کنند)

ماخذ: خبرگزاری ایسنا

این موضوع در تعیین مکان استقرار مبلمان شهری در فضاهای شهری بسیار حایز اهمیت است. قلمرو معمولاً مربوط به موجودات زنده است و آنها با رفتار خاصی حدود و ثغورش را مشخص می‌کنند. فرد معمولاً در قلمروی خود بسیار آزادتر و راحت‌تر عمل می‌کند و رفتارهایی را انجام می‌دهد که در قلمرو یا حریم دیگران مطمئن به انجام آن نباشد. افراد معمولاً به گونه‌ای رفتار می‌کنند که حریم یا قلمروی دیگری را مخدوش نکنند.

به طور مثال دو دست‌فروش که کالای یکسانی عرضه می‌کنند، مکان‌هایی خاص با فاصله مشخص از هم را در فضای شهری اشغال می‌کنند.

• حباب‌ها و هاله‌ها

هاله یا حباب چیزی است که فرد "فارغ از مکان" در اطراف خود ایجاد می‌کند. تفاوت هاله با قلمرو و حریم این است که قلمرو و حریم وابسته به مکان هستند و با قرارگیری فرد یا شیء در آن مکان رابطه دارند. در حالی که هاله یا حباب مستقل از مکان، با انسان تغییر مکان می‌دهد.

بسیاری از رفتارهای انسانی نیز با توجه به هاله دیگران شکل می‌گیرند. به طور مثال در یک فضای شهری غریبه‌ها با فاصله نزدیک نسبت به هم بر روی نیمکت نمی‌نشینند و حتی اگر فضای فیزیکی موجود نباشد از فاصله‌ای به هم نزدیک‌تر نمی‌شوند. حدود و ثغور این هاله‌ها به تفصیل در کتاب "بعد پنهان اثر ادوارد هال" مندرج است.

تصویر شماره ۲-۱۰: رفتار نشستن دو غریبه بر روی یک نیمکت (فاصله‌گذاری راهی برای حفظ هاله شخصی این موضوع در تعیین ابعاد گوناگون مبلمان شهری به خصوص طول و عرض مبلمان بسیار مهم است)

ماخذ: www.streetfurniture.co.nz

۲-۳-۳. تفاوت الگوهای رفتاری در فرهنگ‌های مختلف

از آن جایی که حریم‌ها، هاله‌ها در فرهنگ‌های مختلف فرق می‌کند، رفتارها نیز در جوامع گوناگون متفاوت است. به طور مثال ممکن است دوچرخه سواری بانوان در فضای شهری در بعضی فرهنگ‌ها رایج باشد در حالی که در فرهنگ مردمان برخی از شهرهای ما هنوز متداول نشده است. گاهی نیز برای یک فعالیت خاص گروهی از رفتارها در جامعه‌ای متداول است که در جامعه دیگر به آن صورت عمل نمی‌شود. در کشور ما تاکسی گرفتن در تقاطع‌ها معمولاً با ازدحام جمعیت در سواره‌رو همراه است در حالی که در شهرهای اروپایی معمولاً چنین نمی‌باشد. به همین جهت در طراحی می‌بایستی الگوهای رفتاری خاص هر فرهنگ لحاظ گردد و گرت‌برداری صرف از الگوهای رفتاری دیگران بالاخص اروپاییان و آمریکایی‌ها در اکثر موارد نه تنها بی‌نتیجه است که زیان‌بار هم خواهد بود.

۲-۳-۴. تأثیر فضا بر رفتار

فضا به عنوان بخش کالبدی محیط می‌تواند بر رفتار اثر گذارد و نسبت به رفتار نقش کنترل‌کننده داشته باشد. یعنی رفتارهایی را تضعیف یا رفتارهایی را تشویق نماید. در صورتی که در مورد فعالیت‌ها فضا می‌تواند تنها امکان یا عدم امکان یک فعالیت را فراهم آورد. لذا تأثیر فضا بر رفتار بسیار مستقیم‌تر و قطعی‌تر می‌باشد. این نیز دلیل دیگری است که در جریان طراحی می‌بایستی به جای فعالیت، رفتارها مدنظر قرار گیرند.

تصویر شماره ۲-۱۱: فضایی که امکان بروز رفتار خاص را فراهم می‌آورد.
(سر در تالار وحدت تهران، مکانی مناسب برای عکاسی خبرنگاران)
مراسم تشییع پیکر استاد محمد نوری (خواننده شهیر)
ماخذ: آرشیو شخصی انصافیان

۲-۳-۵. کنترل رفتار در فضا

کنترل رفتار در فضا معمولاً به دو طریق زیر انجام می‌گیرد:

۱. القاء رفتار

می‌توان به کمک فضا به افراد القاء کرد که برخی رفتارها را اتخاذ نمایند. تنها کافی است فضای مناسب فراهم آید تا مردم خود به خود به سمت آن رفتار یا رفتارهای مشابه آن گرایش یابند. در این خصوص نقش مبلمان شهری بسیار حایز اهمیت است. برای مثال اگر وقوع انواع رفتارهای مرتبط با فعالیت نشستن مدنظر باشد، کافی است فضای مناسب برای نشستن را در محیط تعبیه نمود یا القاء کاهش سرعت خودروهای عبوری از یک فضای شهری (مثلاً خیابان) به دلیل عبور عرضی عابر پیاده، با قراردادن خطوط عابر پیاده در سطحی بالاتر از کف خیابان به شکلی که پیاده‌روهای طرفین به صورت هم‌سطح در ارتباط باشند عملی است.

تصویر شماره ۲-۱۲: القاء رفتار

(تشویق به نشستن در فضای شهری با ارائه مجوز به استقرار مبلمان متحرک توسط قهوه خانه ها و کافی شاپ‌های پیرامون میدان جلوخان بازار شهر اراک جهت تقویت سرزندگی میدان شهری)
ماخذ: مهندسین مشاور معماری و شهرسازی عمران زاوه

۲. حذف رفتار

از طریق فضا می‌توان برخی رفتارها را تا حدودی حذف نمود. اگر زمینه فضایی مناسب در اختیار افراد قرار نگیرد، رغبت آنها به انجام رفتارهای مذکور کم می‌شود و ممکن است این رفتار از فضای شهری حذف شود. در اینجاست که نقش مؤثر فضا در ایجاد حس امنیت در مردم به روشنی خود را نمایان می‌سازد. نقش مبلمان شهری در حذف برخی رفتارها بسیار مهم است. به طور نمونه رفتارهایی که از نظر دستگاه ارزشی جامعه پسندیده نیستند، معمولاً در فضاهای کم ترددتر و کم نور انجام می‌شوند. این فضاهای فراموش شده عمدتاً محل انجام اعمال خلافی چون فروش مواد مخدر و... هستند. اگر چنین بخش‌هایی از فضای شهری در دید عموم قرار گیرند و نورپردازی شوند فضای شهری قابلیت خود را برای بروز این گونه رفتارهای ناپسند به شدت از دست می‌دهد و این رفتارها در فضا کاهش می‌یابند. (در این خصوص راه‌کارهای متفاوتی در مبحث ایجاد امنیت در فضاهای شهری با راه‌کارهای

طراحی شهری وجود دارد که علاقه‌مندان می‌توانند به نظریات اسکار نیومن در کتاب فضاهای غیر قابل دفاع رجوع نمایند).

البته همیشه این موضوع برای حذف رفتارهای متضاد با دستگاه ارزشی جامعه نیست بلکه قرار ندادن یک نیمکت برای پاسخ به نیاز استراحت و بنابراین نشستن در یک فضای تنگ و پر رفت و آمد می‌تواند هرگونه شکل‌گیری این‌گونه رفتارها را که باعث سد معبر پیاده می‌شود حذف نماید.

تصویر شماره ۲-۱۳: حذف رفتار
(استفاده از راهبندها برای حذف رفتار و جلوگیری ورود
سواره به حریم پیاده)
ماخذ: www.streetfurniture.co.nz

۲-۴. چک لیست برخی از انواع فعالیت‌ها و رفتارهای متداول در فضاهای

شهری ایران

۲-۴-۱. فعالیت‌ها در فضای شهری

طراحی کردن	فیلمبرداری
سؤال کردن	مصاحبه
جواب دادن	معرکه‌گیری
ساعت پرسیدن (پرسیدن وقت)	فال گرفتن
نشستن و نگاه کردن	تلفن کردن
نشستن و خوردن	تشیع جنازه

ضرورت مبلمان شهری در ...

خواندن (روزنامه و کتاب)	سینه زنی
حرف زدن	مراسم چهارشنبه سوری
فکر کردن	(دستفروشی) کوپن فروشی - مواد فروشی - نوارفروشی
روزنامه فروشی	نوازندگی (توسط دوره‌گردان) و حاجی فیروزه‌ها
پول داخل صندوق صدقه انداختن	رد شدن از سواره
سیگار کشیدن	مسافرکشی
پیپ کشیدن	قرار گذاشتن
تعلیم رانندگی	قربانی کردن
گدایی	دیده شدن
شعار دادن	
تظاهرات	
اجتماعات	
تعمیر مسیر (کف پوش و...)	
آبیاری باغچه‌ها، باغبانی	
رنگ‌آمیزی	
اطفاء حریق	
جارو کردن	
آب پاشیدن	
جمع‌آوری زباله	
بساط پهن کردن منتظر ماندن	
حمل	
صدا زدن	
مکث	
جستجو	
جمع کردن	
خندیدن	
عکاسی	(بزرگی و انصافیان، ۱۳۸۹: برداشت میدانی)

۲-۴-۲. رفتارها در فضای شهری

خزیدن	دعوا کردن
نشستن روی زمین	تکیه دادن
لم دادن روی زمین	سربه هوا رفتن

زمین خوردن	چمپاتمه زدن
دویدن	نشستن روی سکو
لنگیدن	نشستن روی نمیکت
پشت سر نگاه کردن	نشستن روی چهارپایه
دست تکان دادن	نشستن روی نرده
لبخند زدن	پریدن از روی نرده
قهقهه زدن	پریدن از جوی آب
با چتر راه رفتن	چرت زدن
با تلفن همراه صحبت کردن	خواندن تابلو یا اعلانات
اعتراض کردن	آب خوردن از آب سردکن
زمنه کردن	روزنامه فروختن (راه رفتن)
آواز خواندن	گل فروختن (راه رفتن)
سوت زدن	تذکر دادن
نجوا کردن	در و دیوار را نگاه کردن
درگوشی صحبت کردن	سر خوردن لیز خوردن
بلند حرف زدن	از پله پایین و بالا رفتن
جیغ کشیدن	حرکت با اسکیت
فریاد زدن	راه رفتن و گوش کردن به رادیو
هورا کشیدن	نذری دادن (پخش کردن)
هو کردن	شریت یا شیرینی پخش کردن
	آگهی پخش کردن
خبر دادن	دعوت به داخل مغازه یا رستوران
هشدار دادن (نفتی نشوید و...)	غش و ریسه رفتن!
مخاطب قرار دادن جمع با فریاد	پرتاب کردن (آشغال و...)
انتظار	چیپ‌بری
انتظار	کیف زدن
دیدن	قاپیدن
	هل دادن
	خط کشیدن روی دیوار
	نوشتن روی درخت (یادگاری)
	بستن بند کفش
	تنه زدن

(بزرگی و انصافیان، ۱۳۸۹: برداشت میدانی)

۲-۴-۳. برخی از فعالیت‌ها و انواع رفتارهای مرتبط با آنان در فضای شهری

حرکت	خوابیدن	دیدن	ایستادن	نشستن	صحبت کردن	خوردن	نوشیدن	خندیدن
راه رفتن	دراز کشیدن	نگاه کردن	تکیه زدن	چمباتمه	حرف زدن	لیسیدن	هرت کشیدن	لیخنزدن
پیاده‌روی	لم دادن	تماشا کردن	خبردار	لمیدن	گفتگو	مکیدن	سرکشیدن	قهقهه
ولگردی	طاق باز	نظاره کردن	انتظار	چهارزانو	مشاخره	جویدن		تیسیم
پرسه زدن	دمرو	زیرچشمی	صف	کتابی	زمزمه	بلعیدن		
دویدن		زل زدن	دسته جمعی	دو زانو	بچ‌بچ کردن	چشیدن		
عصا زدن		چپ چپ			زبرزبانی	ناخنک زدن		
چپ‌اندرفیچی		خبره شدن			بحث کردن	گاز زدن		
ویراچ		دیدن			گپ زدن			
عقب عقب		نظر انداختن			درد دل کردن			
خرامیدن		پاییدن			فریاد زدن			
لی‌لی کردن		دید زدن			جیغ زدن			
لنگیدن		دیده شدن			سخنرانی			
لغایج کردن					موعظه			
گردش کردن					تحکم			
تعقیب کردن					کنایه			
سبقت گرفتن					آواز خواندن			
مشایعت کردن					گله کردن			
گذر کردن					غیبت کردن			
پریدن					مصاحبه			
عبور کردن					مناظره			
کورمال رفتن					به عرض رساندن			
چرخیدن					تذکر دادن			
تولولو خوردن					نچوا کردن			
					محاوره، سلام و علیک کردن			
سر خوردن					احوال‌پرسی کردن			
هل دادن					پرسیدن			

ماخذ: (بزرگی و انصافیان، ۱۳۸۹: برداشت میدانی)

همان‌گونه که ملاحظه گردید انسان رفتارهای گوناگونی برای انجام یک فعالیت از خود بروز می‌دهد. البته بر اساس آنچه که آمد تمامی فعالیت‌های موجود در فضاهای شهری برآمده از نیازهای انسان در هنگام حضور در فضای شهری است و مبلمان شهری کلیه عناصریست که در فضاهای شهری در جهت افزایش میزان ایمنی و سطح آسایش استفاده‌کنندگان از فضا در محیط نصب یا ساخته می‌شود. لذا تمامی طراحان مبلمان شهری و کارفرمایان این مقوله در شهرها (شهرداری‌ها) برای طراحی یا انتخاب نوع مبلمان می‌بایست ابتدا فضای شهری مورد نظر را خوب شناخته، نیازهای شهروندان در آن را برداشت یا پیش‌بینی کرده و بر اساس آن فعالیت‌ها و رفتارهای محتمل را در نظر بگیرند و در نهایت در پاسخ‌گویی به این فعالیت‌ها، مبلمان شهری مناسب را طراحی و یا انتخاب نمایند. تجربه نشان داده است که هر گونه طراحی، انتخاب و نصب مبلمان شهری بدون در نظر گرفتن نیازهای مکان و استفاده‌کنندگان آن، عملاً به هدر دادن فرصت‌های ارتقاء کیفیت فضاهای شهری و منابع مالی شهر است. لذا چگونگی پاسخ‌دهی به مسائل فوق در خصوص تناسب مبلمان شهری و فعالیت‌های مرتبط در فضاهای شهری در فصل "تناسبات مبلمان و انواع فضاهای شهری" (فصل سوم) آمده است.

خلاصه

❖ نیاز

- انسان موجودی است که میل به بقای جسمی و روحی دارد.
- انسان نه تنها موجودی بیولوژیک است، بلکه موجودی فرهنگی نیز می‌باشد.
- نیازها غریزی هستند ولی رفتارهایی که برای ارضا آنها بروز می‌کنند، آموختنی می‌باشند.

- با استناد به ماهیت انسان، وی دارای دو دسته نیازهای زیستی و اجتماعی است.
- سلسله‌مراتب نیازها به معنی الزام در ارضای نردبانی آنها نیست بلکه تمام رده‌های نیاز در جای خود به یک اندازه ضرورت دارند.
- ضرورت وجود مبلمان شهری در یک فضای شهری پاسخ‌دهی به انواع نیازهای انسان در هنگام حضور در فضای شهری است.

❖ فعالیت

- به تمامی افعال انسانی که در راستای برآوردن یکی از نیازهای او انجام می‌گیرند، فعالیت گفته می‌شود.
- فعالیت‌ها براساس جبری یا اختیاری بودن به سه گروه ضروری، انتخابی و اجتماعی تقسیم می‌شوند.
- فعالیت‌ها یا به صورت فردی بروز می‌کنند و یا به صورت جمعی.
- عوامل مؤثر بر رفتار عبارتند از توانایی‌های حرکتی و حسی انسان، وقوع فعالیت‌های دیگر، عوامل محیطی طبیعی یا مصنوعی
- عوامل محیطی می‌توانند بر فعالیت‌ها تأثیر مطلوب یا نامطلوب داشته باشند که مبلمان شهری نقش ویژه‌ای در کنترل این شرایط دارد.
- فضا می‌بایست بستر مناسبی را برای وقوع فعالیت‌ها فراهم نماید که در این خصوص فضا می‌بایست آرایش‌های گوناگونی از لحاظ شکلی برای این مهم دارا باشد که در این میان نقش مبلمان شهری برای ایجاد بستر مناسب وقوع فعالیت‌ها بسیار مهم است.

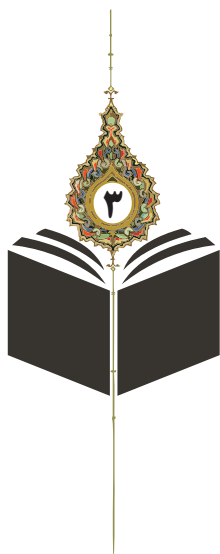
❖ رفتار

- رفتار نحوه انجام یک فعالیت است.

- رفتار انسانی برآیندی از انگیزه‌ها و نیازهای فرد، قابلیت محیط و تصویر ذهنی فرد از دنیای خارج ناشی از ادراک او و معنایی است که این تصویر برای وی دارد.
- رفتار شهری تنها در حضور دیگران امکان‌پذیر است.
- رفتارها به صورت جمعی یا فردی بروز می‌کنند. بنابراین مبلمان شهری باید متناسب هر دو نوع رفتار در فضای شهری موجود باشد..
- آنچه ما می‌بینیم رفتارهای انسانی هستند و نه فعالیت‌ها. فعالیت‌ها دسته‌بندی انتزاعی رفتارها هستند و آنچه عینیت دارد رفتارها می‌باشند.
- فرهنگ و اجتماع، زمان و فضا بر بروز رفتارها اثر می‌گذارند.
- اجتماع از طریق تعریف حریم‌ها و هاله‌ها، دستگاه ارزشی و هنجارهای خود و توقعاتش رفتارها را تحت تأثیر قرار می‌دهد.
- هر اجتماعی الگوهای رفتاری خاص خود را دارد و هر فضای شهری در هر مکانی به مبلمان شهری خاص خود که متناسب با فرهنگ همان منطقه است نیاز دارد.
- زمان در مقاطع کوتاه مدت و یا در درازمدت بر تغییر رفتارها مؤثر است.
- مبلمان شهری را نمی‌توان صرفاً برای یک مقطع زمانی خاص طراحی کرد. به عنوان مثال قراردادن یک نیمکت فقط برای استفاده در عصرها و شب‌ها، عملکرد آن را در روز و در زیر تابش آفتاب به شدت تقلیل می‌دهد.
- مبلمان شهری می‌تواند رفتارها را از طریق القاء یا حذف آنها کنترل نماید.
- انسان‌ها و رفتارهایشان مهم‌ترین مخاطب یک فضای شهری می‌باشند. لذا مبلمان شهری می‌بایست در ارتباط مستقیم با رفتارهای آنان در فضای شهری و همچنین تناسبات فیزیکی استفاده‌کنندگان (سالخوردگان، کودکان، جوانان و ..) انتخاب و طراحی شود.

خودآزمایی

۱. وجود مبلمان شهری در یک فضای شهری چه ضرورتی دارد؟
۲. نیاز چیست؟
۳. سلسله مراتب نیازهای گوناگون انسان بر اساس نظرات مازلو چیست؟
۴. نیاز به مبلمان شهری در کدام یک از طبقات سلسله مراتب نیازهای گوناگون انسان (مازلو) در فضای شهری می‌تواند جای گیرد؟
۵. فعالیت چیست و انواع آن کدام است؟
۶. احتمال وقوع چه فعالیت‌هایی در فضاهای شهری وجود دارد که مبلمان شهری می‌بایست با آن‌ها هماهنگ باشد؟
۷. دو مقوله فضای شهری و فعالیت چگونه با یکدیگر در تعاملند؟
۸. عوامل محیطی بر فعالیت‌ها چه تأثیری می‌توانند داشته باشند؟
۹. رفتار چیست و به چند نوع طبقه‌بندی می‌شود؟
۱۰. رفتارهای غالب در فضاهای شهری کدام است، تا مبلمان شهری بتواند به این رفتارها پاسخ مناسب دهد؟
۱۱. حباب‌ها و هاله‌ها با قلمروها و حریم‌ها چه تفاوتی دارند؟
۱۲. تفاوت الگوهای رفتاری در فرهنگ‌های مختلف چگونه است؟
۱۳. فضا بر رفتار چگونه می‌تواند تأثیر بگذارد؟
۱۴. چگونه می‌توان انواع رفتار در فضای شهری را کنترل نمود؟ مثال بزنید.

فصل سوم

تناسبات مبلمان شهری و انواع

فضاهای شهری

اهداف

هدف از مطالعه این فصل، آشنایی با مطالب زیر می‌باشد:

۱. انتخاب "مبلمان شهری متناسب" با توجه به انواع فضاهای شهری
۲. برقراری ارتباط میان کیفیت یک فضای شهری خاص، فعالیت‌ها و رفتارهای انسان در این فضای شهری و همچنین مبلمان شهری به عنوان روشی برای تأمین برخی از نیازها
۳. چگونگی ارتباط بخشی "فعالیت‌های غالب در یک فضای شهری خاص" (مثلاً میدان شهری) با مبحث مبلمان شهری
۴. تعیین فرآیند انتخاب و طراحی مبلمان شهری به عنوان پاسخی مناسب به "رفتارهای غالب در یک فضای شهری"
۵. تعیین فرآیند طراحی و انتخاب مبلمان شهری و بررسی روند دستیابی، هزینه و سنجش آن
۶. بررسی محاسن و معایب فرآیندهای طراحی و انتخاب مبلمان شهری

مقدمه

همان‌گونه که در فصل اول مطرح گردید مبلمان شهری به عنوان یکی از عناصر مستقر در فضا و جزیی از عناصر کالبدی فضای شهری نقش ایفا می‌نماید و از جانی دیگر ضرورت وجود مبلمان شهری در فضاهای شهری، "فعالیت‌ها و رفتارهایی" است که استفاده‌کنندگان از فضاهای شهری براساس نیازهای خود از خویش بروز می‌دهند (فصل دوم). لذا برای "انتخاب یا طراحی مبلمان شهری برای یک فضای شهری" یا جهت "ارزیابی کارایی مبلمان شهری مستقر در یک فضای شهری موجود" می‌بایست به گونه زیر عمل نمود:

۱. فضای شهری مورد نظر مورد "شناسایی و بررسی" قرار گیرد. (در کدام یک از طبقه‌بندی‌های فضای شهری قرار دارد؟ از این فضای شهری چه خصوصیات و کیفیاتی مورد انتظار است؟)

۲. "شناسایی فعالیت‌ها و رفتارهای مرتبط" با ویژگی‌های فضای شهری مورد نظر (براساس ویژگی‌های این فضای شهری چه فعالیت‌ها و رفتارهایی از استفاده‌کنندگان این فضا مورد انتظار است؟)

۳. انتخاب نوع مبلمان شهری و شکل آن برای "پاسخ‌دهی به فعالیت‌ها و رفتارهای فوق" (چه نوعی از مبلمان شهری - به عنوان نمونه نیمکت، ستونک یا غیره- با چه شکل و فرمی می‌تواند بهترین پاسخ را به فعالیت‌ها و رفتارهای مورد انتظار یا موجود در فضای شهری مورد نظر ارائه دهد؟ البته در این زمینه تعداد و مکان استقرار مبلمان نیز می‌بایست مشخص گردد)

در ادامه این فصل، هر سه مرحله فوق براساس ذکر یک مثال (انتخاب مبلمان شهری مناسب برای رفتارهای گوناگون فعالیت "نشستن" در یک میدان شهری) به تفصیل آمده است.

۳-۱. مرحله اول: شناسایی ویژگی‌ها و کیفیات انواع فضاهای شهری

در این مرحله می‌بایست ابتدا نوع فضای شهری مورد نظر، مورد شناسایی قرار گیرد. همان‌گونه که در فصل اول آمد به طور کلی فضاهای شهری در شهر به پنج نوع تقسیم می‌شوند که عبارتند از:

انواع فضاهای شهری: میادین، مسیرها، ورودی‌ها، لبه آب‌ها و پله‌ها

پس از شناسایی نوع فضای شهری مورد نظر، می‌بایست ماهیت این فضای شهری مورد بررسی قرار گیرد. به بیانی دیگر مشخص گردد که این فضای شهری خاص در صورتی که به عنوان نمونه "میدان" است، جزء کدامیک از انواع میدان قرار دارد؟

انواع فضاهای شهری درای زیر مجموعه‌ای به شرح زیر است (برای توضیحات بیشتر به کتاب راهنمای طراحی فضاهای شهری در ایران (۱۳۸۴) اثر جهان‌شاه پاکزاد مراجعه شود):

جدول شماره ۳-۱: انواع فضاهای شهری

انواع فضای شهری	فضای شهری	انواع فضای شهری	فضای شهری
<ul style="list-style-type: none"> • بزرگراه • بولوار • خیابان شهری • خیابان عبوری • خیابان محلی • کوچه بن بست • پیاده راه 	مسیر	<ul style="list-style-type: none"> • میدان تشریفاتی • میدان شهری • میدان محلی 	میدان
<ul style="list-style-type: none"> • پله شهری • پله محلی 	پله	<ul style="list-style-type: none"> • ورودی شهر • ورودی محله 	ورودی
		<ul style="list-style-type: none"> • ساحل دریا و دریاچه • کناره رود دائمی • کناره رود فصلی 	لبه آب‌ها

ناگفته پیداست که هر کدام از فضاهای فوق کیفیات و ویژگی‌های خاص خود را دارا هستند و به تبع آن فعالیت‌ها و رفتارهای گوناگونی در آنها جریان دارد. به همین علت می‌بایست مبلمان شهری مورد نظر در تعداد، نوع، شکل، رنگ، مصالح، و... "متناسب با ویژگی‌های هر فضای شهری" طراحی، انتخاب و مکان‌یابی شوند.

با توجه به محدودیت صفحات این کتاب، در ادامه، رویکرد فوق (انتخاب مبلمان شهری بر اساس ویژگی‌های خاص هر مکان) را به عنوان مثال در "یک نمونه از فضاهای شهری" به کار می‌بندیم که پر واضح است سایر فضاها نیز از همین فرآیند تبعیت می‌کنند.

➤ فرض کنید که شهرداری تصمیم دارد تا برای ارتقاء کیفیت یک "میدان" مشخص در شهر (از لحاظ عملکردی و زیبایی شناسی)، مقوله "مبلمان شهری" را در این فضا مورد بررسی قرار دهد تا پس از شناسایی نقاط قوت و ضعف آن، اقدامات لازم را برای "سفارش مبلمان" انجام دهد و "مکان‌های استقرار" آن را با نظر مشاورین خود مشخص نماید. اکنون چه گام‌هایی در این فرآیند می‌بایست پیموده شود؟

در گام اول، از آنجا که این فضا یک "میدان" است و نه خیابان! اهداف و راهبردهای یک میدان در نظر گرفته می‌شود. توقعاتی که از یک میدان انتظار می‌رود به عنوان "اهداف" و مسیرهایی که می‌تواند برای حصول به این اهداف کمک کند به عنوان "راهبرد" در جدول زیر آورده شده است:

۳-۱-۱. توقعات موردی از میدان

همان‌گونه که در جدول شماره ۳-۲، مشاهده می‌کنید هر میدانی (فارغ از انواع آن) می‌بایست "سه هدف" بارز و مشخص (یا توقعات مورد انتظار از فضا) به عنوان ویژگی‌ها و کیفیات شاخص داشته باشد که عبارتند از: "سکون، تجمع‌پذیری و یکپارچگی"

○ **سکون** : میدان در مقابل حرکت و پویایی اجتناب‌ناپذیر حاکم بر خیابان دارای نوعی سکون می‌باشد. این سکون امکان مکث یا آسودن درمیان شبکه شلوغ خیابان‌ها را فراهم می‌آورد و از نظر لینچ (۱۹۶۰) مانند هر گره دیگری مکان مکث کردن مردم قبل از ادامه دادن به راهشان می‌باشد. همین مکث کردن باعث می‌شود که امکان برقراری ارتباط با دیگران به شدت افزایش یابد و درضمن فرد بتواند جزئیات کالبدی فضا را نیز، با دقت بیشتری ادراک کند. البته باید درنظر داشت که سکون به معنی حذف کامل حرکت نمی‌باشد، بلکه تنها حاکمیت ترافیک عبوری را از رفتارهای حرکتی سلب می‌کند و رفتارهای غیرحرکتی را بیشتر تشویق می‌نماید. تمامی اینها نوعی آرامش ذهنی را برای استفاده کننده از فضا به همراه دارد.

○ **تجمع پذیری**: میدان مانند کاسه‌ای عمل می‌کند که مردم و فعالیت‌ها را در خود جمع می‌نماید یا به عبارت دیگر خاصیت تجمع‌پذیری دارد. تجمع‌پذیری نیز در کنار سکون زمینه را برای توقف و مکث شهروندان فراهم می‌آورد و باعث می‌شود فرد خود را جزئی از جمع بداند.

○ **یکپارچگی**: کنار سکون و تجمع‌پذیری انتظار داریم فضای یک میدان یکپارچگی نیز داشته باشد. این یکپارچگی مستلزم وجود پیوستگی در فضای میدان و اجتناب از خرد کردن بیش از حد فضا است. یکپارچگی امکان ایجاد یک تصویر ذهنی از کل فضا را به شهروندان می‌دهد (پاکزاد، ۱۳۸۴: ۴۶-۴۳).

جدول شماره ۳-۲: اهداف و راهبردهای یک میدان

راهبرد	هدف
تشویق به رفتارهای غیرحرکتی	تشویق به مکث کردن
تشویق به کاستن سرعت حرکت عابرین	
کاستن از ترافیک عبوری پیاده و افزایش ترافیک مقصدی	
وجود عرصه‌های مختلف برای حرکت و سکون	فراهم آمدن امکان آسودن
قابل پیش‌بینی بودن رویدادها در فضا	ایجاد آرامش ذهنی در شهروند
قابل پیش‌بینی بودن کالبد فضا	
ایجاد امکان نظارت شهروندان بر فضا	امکان برقراری ارتباط اجتماعی با دیگران
امکان حضور آسان در فضا برای شهروندان	
حضور گروه‌های مختلف اجتماعی	
دیدن و دیده شدن آسان	فرصت برای درک فضا
ادراک کل فضا	
ادراک جزئیات فضا	برقراری ارتباط میان انسان و فضا
آزادی فعالیت انسان در فضا	
امکان دخل و تصرف در فضا توسط شهروندان	
وجود فضای لازم برای جمع شدن شهروندان	امکان جمع شدن شهروندان
سهولت حضور در فضا برای شهروندان	جذب فعالیت‌های مختلف
داشتن بستر مناسب برای فعالیت‌های مختلف	
امکان درگیر شدن افراد در فعالیت‌های گوناگون	تأکید بر مرکزیت
از طریق تجمع گروه‌های انسانی	
از طریق عوامل کالبدی	احساس تعلق فرد به جمع
امکان فعالیت فرد در کنار سایر گروه‌های اجتماعی	
مشارکت فرد با سایرین در فعالیت‌ها	

راهبرد		هدف
تشویق به کاستن از سرعت حرکت	تشویق به توقف	یکپارچگی
تشویق به رفتارهای غیرحرکتی		
تبدیل ترافیک عبوری به مقصدی		
پیوستگی در کف	پیوستگی در عناصر کالبدی	
پیوستگی در بدنه‌ها		
عدم تفکیک قطعی حوزه‌های فضایی	پیوستگی فضایی	
به حداقل رساندن تفکیک‌های فضایی و ایجاد مرزهای نرم میان حوزه‌های فعالیتی	پیوستگی فعالیتی	
امکان ادراک کل فضا با هم	امکان ایجاد تصویر ذهنی از کل فضا	
ارتباط میان جزئیات و کل		

ماخذ: (پاکزاد، ۱۳۸۴: ۴۷-۴۹)

ناگفته پیداست که وجود "فعالیت‌ها و رفتارهای ویژه" درون میدان است (در برابر خیابان، ورودی شهر و غیره) که کیفیات فوق را به آن بخشیده است. فعالیت‌ها و رفتارهایی از قبیل "مکث کردن"، "ایستادن"، "نشستن"، "جمع شدن"، "گفتگو کردن"، "سخنرانی کردن"، "نوشیدن" و "آهسته حرکت کردن" در برابر "سریع حرکت کردن"، "عبور کردن"، "راه رفتن". بنابراین مسلماً "مبلمان شهری مورد نیاز برای پاسخ به این نوع توقعات" با موارد دیگر بسیار متفاوت است. وفور مبلمانی‌هایی برای "نشستن" (فارغ از این که آیا نیمکت مورد استفاده است یا ستونک)، ایجاد کف‌سازی‌هایی با جزئیات بیشتر، وجود

آب‌خوری در فضای میدان و... انتظاراتی است که از مبلمان شهری مستقر در یک میدان وجود دارد.

اما نکته‌ای که در اینجا حایز اهمیت است، آنست که "میدان" بسته به ماهیت خود، میزان تأثیرگذاری بر شهر و پیرامون خود، و نوع رویدادهایی که در آن رخ می‌دهد به سه دسته کلی تقسیم می‌شوند که عبارتند از: میدان تشریفاتی، میدان شهری و میدانچه‌ها (میدان محلی). بنابراین توقعات موردی مربوط به هر کدام، ویژگی و مشخصه خاص خود را دارد.

۳-۱-۲. انواع میدان

۱. **میدان تشریفاتی:** در این نوع میدان، فضا و جو حاکم بر آن مسلط بر شهروند و رفتارهای او می‌باشد، به گونه‌ای که بیشتر از هر چیز دیگر تصویری از "شکوه" و اقتدار دولت را در ذهن شهروند باقی می‌گذارد (به عنوان مثال میدان نقش جهان اصفهان). از توقعات موردی در خصوص میدان تشریفاتی می‌توان "شکوه و انضباط" حاکم بر آن را نام برد.

تصویر شماره ۳-۲، میدان نقش جهان اصفهان

میدانی تشریفاتی در فضای شهری

ماخذ: آرشيو قطب علمی طراحی شهری، دانشگاه شهید بهشتی

تصویر شماره ۳-۱، میدان «این ولید» پاریس به

عنوان یک میدان تشریفاتی

ماخذ: www.urban75.org

۲. **میدان شهری:** در این نوع میداين، شهروندان بدون آنکه يکديگر را بشناسند و يا حضور آنها مقيد به روابط محيط زندگي شان باشد با يکديگر "برخوردهای اجتماعي چهره به چهره" دارند. به همين دليل نحوه حضور و رفتارهای آنها بسيار متنوع تر و راحت تر از ساير ميادين می باشد (اغلب ميادين در مراکز شهرها و در نزديک بازار، ميدان شهری محسوب می شوند). از توقعات موردی از ميدان شهری می توان به "سرزندگی، تعيين فضايی و انعطاف پذيری" اشاره نمود.

تصویر شماره ۳-۳: میدان شهری نلسون ماندلا - آفریقای جنوبی سرزندگی در روز
 ماخذ: www.urban75.org

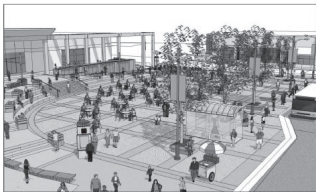
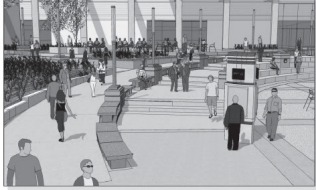
تصویر شماره ۳-۴، میدان شهری نلسون ماندلا - آفریقای جنوبی
سرزندگی در شب

تصویر شماره ۳-۵، میدان شهری نلسون ماندلا - آفریقای جنوبی
چگونگی نورپردازی جداره‌های میدان و درختان و همچنین چیدمان مبلمان شهری در جهت ارتقاء
سرزندگی در شب

۳. **میدان محلی:** میدانی است که در قلب هر محله عموماً جای داشته و دارد و عمومی‌ترین و مردمی‌ترین فضای آن محسوب می‌شود. این میدان مخصوصاً در گذشته برای ساکنان محله بستری مناسب جهت برقراری روابط اجتماعی فراهم می‌کرد. زیرا فعالیت‌ها و فضاهای مرتبط با زندگی روزمره‌شان در آن مستقر بوده است. معمولاً چند عنصر حیاتی

مانند آب‌انبار، مسجد، حمام، تعدادی مغازه و یا ... در اطراف میدان گرد هم می‌آیند که خود عامل مؤثری در جذب ساکنان به میدان محلی محسوب می‌گشت. از توقعات موردی از میدان محلی می‌توان به "آرامش، خودمانی بودن و دنجی" اشاره نمود.

تصویر شماره ۳-۶: میدان جدید شهر واتر لوس به عنوان مرکز تعاملات اجتماعی
ماخذ: www.streetfurniture.co.nz

تصویر شماره ۳-۷، یک میدان محلی در شهر سالزبورگ عملکرد یک میدان سر زنده محله‌ای.

همان گونه که از توقعات موردی، کیفیت‌ها و ویژگی‌های هر کدام از انواع میادین برمی‌آید، فعالیت‌ها و رفتارهای گوناگونی در هر نوع میدانی در حال انجام است. به عنوان نمونه، فعالیت‌ها و رفتارهایی که در یک "میدان شهری" براساس "سرزندگی" این میدان در حال انجام است و سبب شده است که شلوغی و هیاهوی آن (البته دلنشین و نه آزاردهنده) نشان از آمد و رفت بسیار مردم، خرید کردن و فروختن، ایستادن و نشستن، به دور یک دست‌فروش حلقه زدن و... داشته باشد، با فعالیت‌ها و رفتارهایی که در یک "میدان محلی" براساس "آرامش و دنجی" در جریان است بسیار متفاوت بنماید و به تبع آن، هر چند که هر دو فضای شهری، "میدان" هستند و "محل جمع شدن"، اما جمع شدن در یک میدان شهری چگونه و جمع شدن در یک میدان محلی چگونه! آیا تعداد، نوع، جنس، رنگ و مکان استقرار مبلمان شهری که در هر دو قرار می‌گیرند یکسان است؟

برای برداشتن ادامه گام‌های پیش‌رو- اقدامات لازم برای سفارش مبلمان- در این مجال یک "میدان شهری" را از میان انواع میادین، مورد فرض قرار می‌دهیم. به بیانی دیگر فضایی که ما قصد بررسی فعالیت‌ها و رفتارهای آن را داریم یک میدان شهری است. لذا "توقعات موردی از یک میدان شهری و راهبردهای رسیدن به اهداف" به قرار زیر است:

۳-۱-۳. توقعات موردی از میدان شهری

جدول شماره ۳-۳، اهداف و راهبردهای یک میدان شهری را نشان می‌دهد. با توجه به این جدول و تصاویر ۳-۸، ۳-۹ و ۳-۱۰، یک میدان شهری می‌بایست دارای خصوصیات زیر باشد:

- سکون
- تجمع‌پذیری
- یکپارچگی
- سرزندگی
- تعیین فضایی
- انعطاف

این بدان معناست که "فعالیت‌ها و رفتارهای یک میدان شهری" غالباً از کیفیت‌های فوق تبعیت می‌کند.

جدول شماره ۳-۳: اهداف و راهبردهای میدان شهری

راهبرد		هدف
بکارگیری عناصر طبیعی	ایجاد دل‌بازی	سرزندگی
محصولیت مناسب		
در عملکرد	ایجاد تنوع	
در عناصر کالبدی		
در کرانه‌ها	عرصه میدان مشخص و معین باشد	تعیین فضایی
در اندازه فضا		
در مرکز ثقل		
در تناسبات	فرم میدان	
سادگی		
یکپارچگی	در صحن میدان	
در اتصالات	در عناصر مستقر	
در مصالح		
در رابطه با کاربری‌های بدنه	در عملکرد	
در رابطه با فعالیتهای داخل فضا		
پرهیز از هندسه ناب	در کالبد	
در ساخت		

ماخذ: (پاکزاد، ۱۳۸۴: ۵۷-۵۶)

سرزندگی: با توجه به تصویر ذهنی شهروندان از میدانی شهری که فضایی پر جنب و جوش و پر از رویداد است، برای اینکه میدان شهری پاسخگوی توقعات ذهنی شهروندان باشد باید دارای زندگی و شور و هیجان باشد، فضایی سرزنده و با نشاط. این موضوع در ارتباط با بروز دو کیفیت اصلی رخ می‌نماید، تنوع و دل‌بازی.

تصویر شماره ۳-۸، پیاده راه سرزنده امیرکبیر حدفاصل میدان شهری جلوخان بازار و میدان باغ ملی مرکز شهر اراک

ماخذ: مهندسین مشاور معماری و شهرسازی عمران زاوه

۱. **تعیین فضایی:** کرانه‌های میدانی شهری باید مشخص و معلوم و برای شهروندان درون آن قابل ادراک باشد، به نحوی که احساس حضور در یک فضا را القا کند. در چنین فضایی تجربه‌ای قوی در شهروند ایجاد می‌گردد که قادر به درک رابطه خود با محیط و با عناصر و افراد داخل محیط می‌شود.

تصویر شماره ۳-۹: میدان سانتا ماریا نوا در شهر ونیز وجود تعیین فضایی میدان برای شهروندان.
ماخذ: www.urbanfurniture.co.uk

۲. انعطاف: میداین شهری برای دوام و بقاء خود باید بتواند در زمان‌های متفاوت (بالعکس میداین تشریفاتی) برای عملکردها و فعالیت‌های مختلف و برای جمعیت‌ها و گروه‌های متعدد کارا باشند. میدان شهری باید بتواند خود را با محتوای رویداد درون خود هماهنگ کند. از اینجا سومین ویژگی اصلی میداین شهری که همان انعطاف است، نیز منتج می‌شود.
(پاکزاد، ۱۳۸۴: ۵۴-۵۰)

تصویر شماره ۳-۱۰: میدان پایونیر وجود انعطاف‌پذیری و عملکردهای متنوع در میدان شهری.
ماخذ: www.urban75.org

۲-۳. مرحله دوم : شناسایی و برداشت انواع فعالیتها و رفتارهای واقع در

فضای شهری

پس از شناسایی ویژگیها و کیفیات انواع فضاهای شهری (در اینجا میدان شهری) در گام دوم به شناسایی و برداشت انواع فعالیتها و رفتارهای واقع در فضای شهری پرداخته می شود. برخی از " فعالیتها و رفتارهای محتمل در میدان شهری " عبارتند از:

• فعالیتها در یک میدان شهری

طراحی کردن	فیلمبرداری
سؤال کردن	مصاحبه
جواب دادن	معرکه گیری
فال گرفتن	قرار گذاشتن
نشستن و نگاه کردن	تلفن کردن
نشستن و خوردن	خواندن (روزنامه و کتاب)
حرف زدن	روزنامه خواندن
نشستن و سیگار کشیدن	نوازندگی (توسط دوره گردان) و عدهای را دور خود جمع کردن
گدایی	
شعار دادن	
تظاهرات	
اجتماعات	
دیده شدن	
آبیاری باغچهها، باغبانی	
بساط پهن کردن	
حمل بار	
صدا زدن	
مکث کردن	
جستجو کردن	
جمع کردن	
خندیدن	
عکاسی کردن	

(بزرگی و انصافیان، ۱۳۸۹: برداشت میدانی)

به عنوان نمونه از میان فعالیت‌های فوق، یکی از متداول‌ترین فعالیت‌ها در میدان‌های شهری یعنی "نشستن" را انتخاب می‌کنیم. بر این اساس رفتارهای گوناگون مردم از "فعالیت نشستن" در یک میدان شهری می‌تواند به صورت رفتار:

نشستن روی نمیکت، نشستن روی زمین، چمپاتمه زدن، نشستن روی سکو، نشستن روی چهارپایه، نشستن روی نرده، نشستن روی پله، نشستن روی صندلی و زیر سایه‌بان، نشستن بر لبه حوض در وسط میدان، نشستن روی ستونک و... باشد (بزرگی و انصافیان، ۱۳۸۹: برداشت میدانی).

بنابراین در برابر فعالیت نشستن، انواع رفتارهای مبتنی بر نشستن در میدان شهری می‌تواند اتفاق بیافتد.

۳-۳. مرحله سوم: طراحی و انتخاب مبلمان شهری

اکنون با توجه به مشخص بودن فضای شهری مورد نظر (در اینجا میدان شهری) و کیفیت‌ها و توقعات موردی از آن، راه برای انتخاب مبلمان شهری مشخص می‌شود.

در این گام با توجه به رعایت اختصار در سخن، تنها به یک فعالیت (نشستن) در میدان شهری بسنده می‌کنیم که البته انتخاب مبلمان شهری برای تمامی فعالیت‌های محتمل دیگر از این فرآیند قابل حصول است.

می‌دانیم که یکی از مشخصه‌های یک میدان شهری، "سرزندگی" است و از طرف دیگر "تجمع پذیری" نیز یکی از کیفیت‌های یک میدان است. لذا با توجه به این دو کیفیت می‌توان نتیجه گرفت که:

۱- مبلمان‌های گوناگون به عنوان فضاهای نشستن باید در یک میدان شهری به وفور یافت شود.

۲- این مبلمان‌ها به گونه‌ای باید عمل کنند که باعث برقراری تعاملات فی‌مابین استفاده‌کنندگان از فضا باشند و به ارتقاء کیفیت تجمع‌پذیری در محیط کمک کنند.

۳- توزیع مناسبی از مبلمان‌های مخصوص نشستن در جای جای یک میدان شهری می‌بایست موجود باشد.

پس از این ملاحظه، در گام نهایی با جستجو در انواع مبلمان‌های شهری در خصوص "نشستن"، بهترین مبلمان‌ها که ملاحظات فوق در آنها موجود باشد را می‌توان انتخاب کرد و به سازندگان سفارش داد یا در صورت آماده بودن آنها را خریداری نمود. بنابراین با اشراف بر انواع مبلمان شهری (که در فصل چهارم نمونه‌هایی از آنها خواهد آمد)، می‌بایست از مبلمان‌هایی استفاده نمود که بتواند فعالیت نشستن را در این محیط در مکان‌های خاص "تقویت" نماید و مبلمان‌ها یا شرایطی را که باعث تضعیف "نشستن" می‌شوند، حذف نمود. در زیر انواع مبلمان‌های شهری که می‌تواند به فعالیت "نشستن" در رفتارهای گوناگون پاسخ دهد به عنوان نمونه آمده است. نشستن روی نیمکت، نشستن روی زمین، چمباتمه زدن، نشستن روی سکو، نشستن روی چهارپایه، نشستن روی نرده، نشستن روی پله، نشستن روی صندلی و زیر سایه بان، نشستن بر لبه حوض در وسط میدان، نشستن روی ستونک و...

تصویر شماره ۳-۱۱، فعالیت نشستن در رفتارهای گوناگون

ماخذ: www.urban75.org

۳-۳-۱. انتخاب مبلمان شهری از طریق طراحی (روند دستیابی، هزینه و سنجش)

قبل از هر چیزی بایستی مکان موردنظر به خوبی مورد بررسی قرار گرفته و نکات قوت و نکات ضعف فضای مربوطه مشخص گردد، چرا که مبلمان تنها یکی از عناصر تشکیل دهنده فضای شهری می باشد، لذا آنالیزهای ذیل ضروری به نظر می رسد (برای مطالعه بیشتر به کتاب مبلمان شهری و زیباسازی شهری، ۱۳۸۸، اثر رحیم هاشم پور مراجعه نمایید)

• سنجش مکان استقرار

فضا: برداشت‌های مختلف (معماری‌های قابل توجه، پوشش گیاهی، کف‌سازی، تأسیسات زیرزمینی شهری و باقی مانده آثار باستانی).

- رفتار اجتماعی: نحوه استفاده مردم از آن فضای شهری و برآشت نیازها، فعالیت‌ها و

رفتارهای انسان‌ها در مکان

- توقعات: نیازها و انتظارات مردم و تهیه یک فهرست کامل از مبلمان موجود و نحوه استفاده از آنها

- تهیه و تنظیم یک دفترچه شرح خدمات: در این دفترچه نقش و جایگاه مشاور و وظایف طراح در ارائه طرح یک مبلمان مشخص می شود.

- تعیین مشخصات مبلمان: مدیریت شهری همراه با کادر فنی خود بایستی موقعیت فضای مبلمان و همین طور کیفیت، فرم، رنگ و نوع استفاده مبلمان را مشخص کند.

- آینده‌نگری: در این مرحله پیش‌بینی آینده مبلمان باید مدنظر گرفته شود. به حفظ و نگهداری و مدیریت آن از همان ابتدا باید فکر شود.

- پروژه ساماندهی فضای عمومی
 - انتخاب مشاور: ترجیحاً بهتر است برای انتخاب یک مشاور و یا یک آرشیوتکت به خارج از مجموعه شهرداری مراجعه کرد، با در نظر گرفتن این که مشاور با موضوع بیگانه نبوده و به کار با شهرداری آشناست.
 - طرح مسابقه: همان طوری که معمول می‌باشد طبق قانون بالاتر از یک مبلغی باید به مسابقه گذاشته شود.
 - اولویت: طرح پیشنهادی بایستی مبلمان شهری را تا حد امکان دست بالا بگیرد. همان طوری که کف‌سازی و پوشش گیاهی حایز اهمیت هستند.
- انتخاب مبلمان شهری طراحی شده توسط طراحان به وسیله کارفرما و مشاوران متخصص سازمان مربوطه
 - ایده طراحی
 - پیشنهاد طرح های مناسب در تعداد مختلف در رابطه با مکان استقرار مبلمان شهری توسط طراح
 - ساخت ماکت طرح پیشنهادی برای درک حجم واقعی مبلمان پیشنهادی
 - اجرای یک نمونه آزمایشی از طرح پیشنهادی با مصالح واقعی و کیفیت مبلمان برای درک مقیاس حقیقی شی مورد نظر
 - بررسی و ارزیابی مبلمان نمونه آزمایشی توسط کارفرما جهت تاثیر آن بر فعالیت‌ها و رفتارهای محیط مورد نظر و تایید آن

• انتخاب سازنده

- برای برخی از مسابقات طراحی، شرکت سازنده همزمان با شروع طراحی و ساخت ماکت با طراحان، همراه می‌باشد. اگر مسابقه طراحی فقط به منظور طراحی باشد و نه ساخت، پس از انتخاب طرح نهایی مناقصه برگزار می‌شود در این صورت پیمانکار پس از انتخاب طرح مشخص می‌شود.

- طراح پس از اتمام طراحی یک دفترچه متره برآورد، جزئیات و دفترچه پیمان تهیه کرده و در اختیار کارفرما جهت تحویل به شرکت‌کنندگان در مناقصه قرار می‌دهد.

• ساخت

- نهایی کردن مبلمان توسط طراح و تولیدکننده از طریق نمونه پیشنهادی با توافق بر سر جزئیات اجرایی مبلمان

- در صورت امکان قبل از تولید انبوه بهتر است که نمونه و یا نمونه‌های ساخته شده در مکان مناسب خود کار گذاشته شده و پس از مدتی یک ارزیابی از نحوه استفاده و استحکام مبلمان مربوطه به عمل آید.

• نگهداری

- در داخل قرارداد با تولیدکننده باید ذکر گردد که اگر قالبی وجود دارد حفظ شده و قطعه مربوطه قابل تولید مجدد باشد.

• زمان

برای محاسبه زمان ساخت و تولید مبلمان بایستی زمان عملیات ذیل به طور مجزا محاسبه گردد.

- سنجش مکان استقرار و عملیات اجرایی آن
- تهیه دفترچه پیمان و متره برآورد
- مطالعات و ایده پردازی برای فضای شهری
- مطالعات و ایده طراحی مبلمان شهری
- تعیین یک تولیدکننده برای نمونه پیشنهادی
- زمان آزمایشی نمونه پیشنهادی
- زمان آگهی اسناد مناقصه مبلمان
- تولید مبلمان
- تحویل مبلمان
- مدت زمان اجرای مبلمان در محل

• هزینه کلی

اگر تعداد آن محدود باشد قیمت آن بالاتر می‌رود ولی اگر به تعداد قابل توجهی برسد قیمت آن کاهش می‌یابد. همین‌طور این بستگی به نوع مصالح و نحوه تولید آن دارد.

یک مبلمان شهری می‌تواند با موافقت کارفرما و با پرداخت یک مبلغ نسبی، نسبت به مبلمان فروخته شده به صورت یک شیئی کاتالوگی برای استفاده عموم درآید. در واقع این عمل باعث پایین آمدن قیمت تمام شده می‌شود.

بهتر است هزینه‌های ذیل را از پیش در نظر بگیریم:

- هزینه خدمات فنی و مهندسی مشاور طراح
- هزینه ساخت نمونه آزمایشی
- ساخت و رعایت نکات فنی
- اجرا در محل

- بهره‌وری از روشنایی، فونداسیون و ...
- حفظ و نگهداری بطور دائم از مبلمان تهیه شده

• محاسن

- مبلمان بیانگر ماهیت (تصویر شهر) مکان بوده و کاملاً مرتبط با فضا و عملکرد مربوط به آن می‌باشند.
- زیبایی مبلمان کاملاً تحت کنترل کارفرما می‌باشد.
- برای ایجاد هارمونی با شیئی در ارتباط با نور، نیمکت، سطل زباله، مانع و کیوسک آسان‌تر خواهد شد.
- مصالح کاملاً براساس الزامات و اجبارات مکان تعیین می‌شوند.
- تذکر: برخی از مبلمان‌های ترکیبی باید به استانداردهای مشخصی پاسخ‌گو باشند. و همین دلیلی برای استفاده از عناصر استاندارد در ارتقاء مبلمان شهری، روشنایی، آب‌خوری و ... می‌باشد.

• معایب

- مجبور شدن به یک تأثیرپذیری از ناتوانی‌های موجود در دفاتر فنی و مهندسی کارگاه‌ها و کارشناسان مدیریت فضای شهری
- در صورت عدم تولید مجدد و یا نگهداری می‌تواند هزینه‌های مدیریتی زیادی به بار آورد.

۳-۲. انتخاب مبلمان شهری از روی کاتالوگ

انتخاب مبلمان شهری از روی کاتالوگ فرآیند خاص خود را داشته و برای آگاهانه انتخاب کردن آن باید مراحل لازمه را با دقت هرچه تمام تر طی کرد.

- تشکیل گروه تصمیم گیری

- انتخاب مشاور: انتخاب مبلمان شهری کاری تخصصی محسوب می شود بنابراین در این گروه می بایست از یک یا چند متخصص مربوطه طراح شهر، معمار منظر و... استفاده نمود. ترجیحاً بهتر است برای متخصص به خارج از مجموعه شهرداری مراجعه کرد، با در نظر گرفتن این که مشاور با موضوع بیگانه نبوده و به کار با شهرداری آشناست.

- سنجش مکان استقرار

فضا: برداشتهای مختلف (معماریهای قابل توجه، پوشش گیاهی، کفسازی، تأسیسات زیرزمینی شهری و باقی مانده آثار باستانی).

- رفتار اجتماعی: نحوه استفاده مردم از آن فضای شهری و برآشت نیازها، فعالیتها و رفتارهای انسانها در مکان

- توقعات: نیازها و انتظارات مردم و تهیه یک فهرست کامل از مبلمان موجود و نحوه استفاده از آنها

- تهیه و تنظیم یک دفترچه شرح خدمات: در این دفترچه نقش و جایگاه مشاور و وظایف طراح در ارائه طرح یک مبلمان مشخص می شود.

- تعیین مشخصات مبلمان: مدیریت شهری همراه با کادر فنی خود بایستی موقعیت فضای مبلمان و همین طور کیفیت، فرم، رنگ و نوع استفاده مبلمان را مشخص کند.

- آینده‌نگری: در این مرحله پیش‌بینی آینده مبلمان باید مدنظر گرفته شود. به حفظ و نگهداری و مدیریت آن از همان ابتدا باید فکر شود.

• انتخاب

- یک جستجوی عمیق و کسب اطلاعات کامل در خصوص وجود کاتالوگ‌های مبلمان شهری صنعتی موجود در بازار قبل از انتخاب نهایی

- گفتگوی لازم و ضروری با تولیدکنندگان برای بهتر شناختن محصولات تولیدی از نظر استحکام، مونتاژ، ابعاد، مکمل‌ها، نحوه نصب، عمر مبلمان، نگهداری و ...

- آزمایش مبلمان انتخاب شده برای هم‌خوانی با محل نصب در رابطه با حواشی فرعی‌تر مبلمان مثل رنگ، علائم نصب و ...

• تحویل از بازار تولید

یکی از مواردی که باید توجه داشت رعایت اصول حمل و تحویل مبلمان به مشتری از طرف تولیدکننده می‌باشد. دو مورد در هنگام عقد قرارداد با تولیدکننده حتماً باید ذکر شود.

۱. زمان تحویل مبلمان در محل، برای اینکه مبلمان پس از تحویل به صورت بلا تکلیف در فضای شهری رها نشود و مسئول خدمات شهری در برنامه‌ریزی خود دچار مشکل نشود.

۲. هنگام تحویل مبلمان با بسته‌بندی مناسب و عیناً همان طوری که در موقع انتخاب توافق شده در محل تحویل گرفته شود.

• نگهداری

نگهداری همیشه مهم‌تر از ساخت و یا خرید می‌باشد. مشکلی که در مورد مبلمان شهری رخ می‌دهد اغلب به عدم نگهداری به موقع از اشیاء خریداری شده برمی‌گردد. به همین

دلیل باید در هنگام عقد قرارداد با تولیدکننده نحوه حفظ و نگهداری و همین‌طور ادامه تولید تا زمان معینی مثلاً تا سه یا پنج سال آینده در تعهد تولیدکننده قرار گیرد.

• زمان

رعایت موارد زیر همان‌طوری که در طراحی قابل تحلیل و آنالیز می‌باشد در موقع انتخاب از روی کاتالوگ و خرید هم حایز اهمیت است.

- تحلیل و بررسی مکان نصب مبلمان و نحوه اجرای آن.
- تهیه یک دفترچه پیمان.
- انتخاب مبلمان توسط طراح و یا مشاور طرح منطقه مورد نظر.
- طراحی پروژه فضای عمومی شهری.
- تشکیل یک پرونده کامل از تولیدکنندگان مختلف مبلمان شهری.
- انتخاب اول مبلمان مورد نظر.
- دعوت از تولیدکنندگان برای مقایسه بین آنها.
- انتخاب نهایی از بین تولیدکنندگان.
- سفارش شیء و دریافت آن با در نظر گرفتن احتمالاً پیش‌بینی یک زمان ذخیره‌سازی قبل از نصب.
- اجرا و نصب شیء در محل.

• هزینه کلی

قیمت و هزینه تمام شده از اول مشخص می‌باشد. میزان قیمت مبلمان نسبت به نوع مصالح و درجه سه و یا درجه یک بودن آن نیز از قبل برای مدیریت شهری مشخص است.

ولی با این وجود بهتر است هزینه های ذیل را نیز مدنظر داشته باشیم.

- هزینه تشکیل تیم کارشناسی،
- هزینه زمان تحقیق و جمع آوری مدارک و زمان های مذاکره با تولیدکنندگان،
- خرید مبلمان و زمان ذخیره سازی آن.

محاسن

- اشیاء و فضاها عمومیت پیدا می کنند.
- یک انتخاب خوب مبلمان شهری می تواند بیانگر هویتی یک شهر باشد. مانند نرده امنیتی، تابلوهای جهت یابی در شهر و
- برای انحصاری کردن و یا جایگزین کردن یک تعداد قابل توجهی از مبلمان موجود انتخاب خیلی سریع تر صورت می گیرد.
- جایگزین کردن و یا حفظ و نگهداری خیلی آسان تر است به خصوص وقتی که یک تولید پیوسته از طریق تولیدکننده انجام می شود.
- قیمت ها از همان ابتدا مشخص و تنظیم بودجه برای مسئولین خدمات شهری خیلی دقیق تر صورت می گیرد.

معایب

- علی رغم یک انتخاب و تولید قابل توجه در مبلمان شهری، تنوع وجود ندارد. از طرف دیگر خلاقیت بیش از حد می تواند یک عدم توافق بر سر انتخاب یک مبلمان ایجاد کند.
- برای برخی از مکان ها پیدا کردن یک مبلمان مناسب بسیار سخت می شود به خصوص برای مکان هایی که از قبل دارای مبلمان شهری هستند.

- ایجاد یک ترکیب هماهنگ، ظرافت و خنثی بودن در مصالح بسیار سخت تر می باشد.
- تفاوت بین تولیدکنندگان و تولیدات آنان در نهایت انسان را به طرف انتخاب ترکیبی نامناسب مجبور می نماید.
- کارفرما خود را در محاصره یک شیئی مشخص و یک مدل قرارداد الزامی با یک تولیدکننده می بیند.

خلاصه

○ مبلمان شهری به عنوان یکی از اجزاء مستقر در فضای شهری می بایست با توقعات موردی و کیفیت های مطرح در فضای شهری مورد نظر، تناسب و هم خوانی داشته باشد. برای انتخاب، طراحی و سفارش مبلمان شهری برای یک فضای شهری می بایست سه مرحله طی شود:

۱- شناسایی ویژگی ها و کیفیات انواع فضاهای شهری

- نوع فضای مورد نظر می بایست از بین انواع فضاهای شهری تمییز داده شود.
- ویژگی ها و کیفیات آن شناسایی و توقعات مورد انتظار از آن فضا، به خوبی مشخص گردد.

۲- شناسایی و برداشت انواع فعالیت ها و رفتارهای واقع در فضای شهری

- هر فضای شهری خاصی، الزاماتی برای برقراری فعالیت ها و رفتارهای موجود در خود دارد. بنابراین با شناسایی و برداشت این فعالیت ها و رفتارها، تناسب آنها را با توقعات موردی می توان مشخص نمود.
- در برداشت ها باید به این نتیجه رسید که چه فعالیت ها و رفتارهایی باید در این فضاها تقویت و کدام ها باید تضعیف شوند.

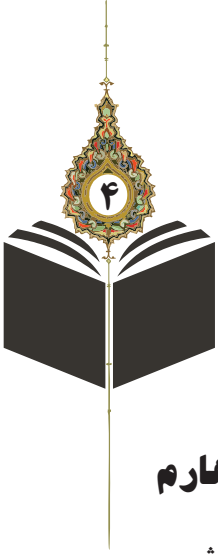
۳- طراحی یا انتخاب مبلمان شهری

- در گام سوم با اشراف بر انواع مبلمان شهری، می‌بایست از مبلمان‌هایی استفاده نمود که بتواند آن فعالیت یا رفتار خاص را "تقویت یا تضعیف" نماید.
- تقویت و تضعیف فعالیت و رفتار از طریق بکارگیری مبلمان شهری به صورت مکان استقرار، تعداد مبلمان شهری، مصالح مصرفی، شکل و فرم مبلمان، رنگ، تناسبات و ... امکان پذیر می‌باشد.
- سفارش مبلمان شهری به دو طریق طراحی مبلمان و انتخاب مبلمان از روی کاتالوگ صورت می‌گیرد که هر کدام در بخش‌های اولیه که "سنجش مکان مورد نظر" است در اشتراکند اما در مراحل بعدی موارد مشخصی در چگونگی انتخاب دخیل می‌شوند.

خودآزمایی

۱. چگونه می‌توان با توجه به انواع فضاهای شهری، مبلمان شهری متناسب را انتخاب نمود؟
۲. چگونه می‌توان میان ۱- کیفیت یک فضای شهری خاص (مثلاً میدان شهری) -۲- فعالیت‌ها و رفتارهای انسان در این فضای شهری و ۳- مبلمان شهری به عنوان روشی برای تأمین برخی از نیازها ارتباط برقرار کرد؟ مثال بزنید.
۳. فعالیت‌های غالب در یک فضای شهری خاص (مثلاً میدان شهری) چگونه می‌توانند با مبلمان شهری مرتبط باشند؟
۴. مبلمان شهری چگونه می‌تواند پاسخی مناسب به رفتارهای غالب در یک فضای شهری بدهد؟
۵. روند دستیابی، هزینه و سنجش در انتخاب مبلمان شهری از طریق طراحی چگونه است؟

۶. انتخاب مبلمان شهری از روی کاتالوگ چه فرآیندی را می‌طلبد؟ محاسن و معایب این فرآیند چیست؟

فصل چهارم

انواع مبلمان شهری

اهداف

هدف از مطالعه این فصل، آشنایی با مطالب زیر می‌باشد:

۱. "طبقه بندی" انواع مبلمان شهری برای استفاده در فضاهای شهری
۲. آشنایی با انواع "شکل و فرم مبلمان شهری مناسب" برای برآوردن نیازها، فعالیت‌ها و رفتارها در فضاهای شهری
۳. تبیین "ملاحظات خاص برای استفاده از انواع مبلمان‌های شهری" در موقعیت‌های گوناگون
۴. معرفی محصولات جدید مبلمان شهری با توجه به "رویکردهای نوین به طراحی مبلمان شهری"

مقدمه

همواره به دلیل "وجود فعالیت‌ها و رفتارهای گوناگون در فضاهای شهری"، مبلمان شهری در انواع مختلف طراحی و تولید می‌شود. تنوع در مبلمان شهری در چند بُعد صورت می‌گیرد. یکی از مهم‌ترین ابعاد آن، در "بُعد عملکردی" است که کارکرد مبلمان شهری را مشخص می‌نماید. به عنوان مثال برای دور ریختن زباله در فضای شهری سطل زباله طراحی و تولید می‌شود که وظیفه آن جمع‌آوری مناسب زباله‌های تر و خشک است یا برای راهنمایی کردن استفاده‌کنندگان از فضای شهری به مسیرها یا اماکن مهم، تابلوها و علائم مورد استفاده قرار می‌گیرند. بنابراین یکی از مهم‌ترین ابعاد مقوله مبلمان شهری، انواع مبلمان شهری در بُعد عملکردی است که باعث می‌شود نیمکت، تندیس‌ها و نمادها، منابع نوری، آب‌نماها و فواره‌ها، گل‌جای‌ها، محل استقرار پرندگان، تابلوها و علائم، سایبان‌ها و باجه‌ها، سطل‌های زباله، ادوات آتشفشانی، صندوق‌های پستی، آب‌خوری‌ها، پارکومتر، برج‌های ساعت، جداکننده‌ها و حفاظ‌ها، پارکینگ‌های دوچرخه، ایستگاه‌های اتوبوس، کفپوش‌ها و غیره برای پاسخ به نیازهای گوناگون در فضای شهری طراحی و تولید شوند.

بُعد دیگر در این مقوله، "بُعد شکلی یا فرمی" آن است. این بدان معناست که هر مبلمانی درصدد پاسخ‌گویی به نیازی خاص در فضای شهری، به شکل و فرمی مطلوب است. به عنوان نمونه برای اندکی استراحت کردن در فضای شهری و به تبع آن نشستن، مبلمان‌های متفاوتی را می‌توان در نظر گرفت از نیمکت‌ها گرفته تا سکوها و ستونک‌ها. البته نیمکت‌ها را نیز می‌توان در مدل‌های گوناگون و مصالح و اندازه‌های متفاوت مدنظر قرار داد. توجه به "دوره سنی استفاده‌کنندگان" (کودکان تا سالخوردگان)، "اقلیم مورد نظر" (کوهستانی، معتدل و مرطوب، گرم و خشک و...)، "مورد استفاده بودن برای معلولین

جسمی - حرکتی" و مسائلی از این دست در طراحی شکل و فرم مبلمان شهری بسیار مهم است.

بر اساس آنچه که در فصول قبل بدان اشاره شد، ناگفته پیداست که به عنوان نمونه یک نیمکت می‌تواند به اشکال گوناگون پاسخ‌گوی فعالیت نشستن باشد. بنابراین در ادامه کوشش شده است که انواع مبلمان شهری و اشکال آن (تا حد ظرفیت این سطور مختصر) شناسایی و بررسی شود.

ذکر ۳ نکته در این مجال حایز اهمیت است؛

۱. هر کدام از انواع مبلمان شهری برای حضور خود در فضای شهری نیاز به ملاحظاتی دارد که باید توسط طراحان و کارفرمایان مورد توجه قرار گیرد.
 ۲. براساس طبقه‌بندی‌های صورت گرفته توسط سازمان همیاری شهرداری‌ها جهت انتشار این کتاب‌های آموزشی، از طیف گسترده مبلمان شهری، تنها انواعی از آن‌ها در این فصل مورد معرفی و کنکاش قرار گرفته‌اند و این در حالیست که مخاطبان این کتاب می‌بایست توجه داشته باشند که گستره انواع مبلمان شهری از آنچه که خواهد آمد بیشتر می‌باشد.
 ۳. با توجه به رشد سریع تکنولوژی و افزایش قدرت خلاقه طراحان، هر روز انواع گوناگونی از مبلمان شهری برای پاسخ‌دهی به نیازهای انسان طراحی می‌شود که به روز بودن مخاطبین این نوشتار برای تسلط بر مقوله مبلمان شهری الزامی است - در این خصوص "نشانی سایت‌های گوناگونی" برای مشاهده انواع مبلمان شهری در انتهای کتاب آمده است - و این فصل تنها شمه‌ای است جهت آشنایی خوانندگان محترم با انواع مبلمان شهری.
- در این فصل انواع مبلمان شهری در چهار بخش مبلمان با کاربری تفریحی - رفاهی، کاربری زیباسازی، کاربری خدماتی و کاربری ترددی - ارتباطی ارائه شده است که برای

توضیحات بیشتر می‌توانید به کتاب *طراحی و برنامه‌ریزی مبلمان شهری (۱۳۸۳)* اثر علی زنگی‌آبادی و نازنین تبریزی مراجعه نمایید.

✓ خوانندگان محترم توجه داشته باشند که انواع مبلمان شهری را با رویکردی مورد مطالعه قرار دهند که "مبلمان شهری در پی آن است فعالیت‌ها و رفتارهای گوناگون در محیط شهری را تقویت یا تضعیف نماید" و به فعالیت‌ها و رفتارهای مورد نظر پاسخی مناسب ارائه دهد. انواع مبلمان شهری به شرح زیر است:

۴-۱. مبلمان با کاربری تفریحی - رفاهی

۴-۱-۱. نیمکت و سکوها

می‌گویند شهرداران همواره برای نیمکتهای عمومی شهر، نمادی از اندیشه و تدبیر قائل هستند. همچنین معروف است که درباره یک شهر می‌توان بر حسب تعداد نیمکت‌هایش داوری کرد. این بدان معناست که قابلیت طراحی و استفاده از این وسیله در یک محیط اجتماعی، نگرانی و مسؤولیت‌پذیری مسؤولان یک شهر را در برابر همشهری‌هایشان مشخص می‌کند.

در انتخاب جایی برای فعالیت "نشستن"، معمولاً یک نوع استفاده کوتاه مدت یا بلند مدت مدنظر است. نیمکت‌ها و صندلی‌هایی با "استفاده کوتاه مدت" در دسته بدون پشتی و "بلندمدت" در گروه نیمکت‌های با پشتی قرار می‌گیرند. نیمکت‌هایی با استفاده بلند مدت دارای پشتی، جادستی و فرمی راحت و مطابق با بدن هستند که افراد را به نشستن و سپری کردن اوقات با آسودگی خاطر در محیط شهری تشویق می‌کنند (مرتضایی، ۱۳۸۶: ۳۰).

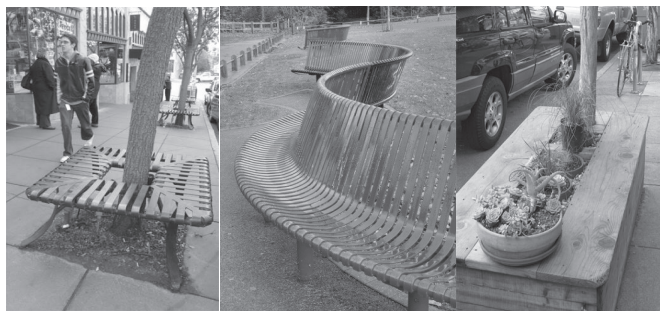
انواع مبلمان برای نشستن عبارت است از: نیمکت‌ها، خمیدگی‌ها، لبه‌ها، سکوها و ...

به طور کلی می‌توان برای نشستن، چند حالت زیر را قائل شد:

- رو در رو برای ایجاد ارتباط، مکالمه و صحبت
- پشت به پشت بدون هیچ تماسی
- نشستن در کانون توجه و فعالیت مانند میدان‌ها و تفرج‌گاه‌ها
- نشستگاه برای مقاصد خاص مانند صندلی‌های ایستگاه اتوبوس یا کافه خیابانی
- نشستگاه‌هایی که قابلیت ایجاد فرم گرد و منحنی را دارند به ویژه برای گرداگرد درختان و گلدان‌ها
- نیمکت و صندلی دنج و پنهان که با گلکاری یا گیاهان پایه بلند گلدانی ادغام شده و فضای خلوتی را ایجاد می‌کند.

تصویر شماره ۴-۱: انواع نیمکت www.streetfurniture.co.nz

تصویر شماره ۴-۲: انواع نیمکت www.cis-streetfurniture.co.uk

همواره باید در طراحی این نوع از مبلمان شهری موارد زیر در نظر گرفته شود:

- ۱- راحتی
- ۲- سادگی شکل
- ۳- سادگی اجزا

- ۴- سهولت نگهداری
- ۵- دوام رنگ و جلا
- ۶- مقاومت در مقابل تخریب
- ۷- تنوع و خلاقیت
- ۸- هماهنگی با محیط و با سایر مبلمان موجود (هادوی، ۱۳۸۱: ۲۱)

• ابعاد و تناسبات

در اکثر موارد نیمکت‌ها در اندازه و سایزهای متفاوت طراحی ساخته می‌شود ولی معمولاً رعایت یک سری اصول و قواعد الزامی است. به عنوان مثال برای استفاده بهینه و فراهم کردن آسایش کاربران اندازه‌های زیر برای ساخت مکان‌های نشستن (به خصوص در مدت زمان طولانی) توصیه می‌شود:

۱- ارتفاع نیمکت ۴۵-۵۰ سانتی‌متر

۲- عمق نیمکت ۴۲-۴۸ سانتی‌متر

معمولاً نیمکت‌های معمولی ۱/۲، ۱/۸، ۲/۴ و... متر طول دارند. اگر طول نیمکت‌ها بیش از اندازه طویل باشد برای دراز کشیدن مورد استفاده خیابان‌گردها قرار خواهد گرفت. بنابراین ضمن رعایت اندازه مناسب می‌توان با گذاشتن دسته‌هایی در طول نیمکت تا حدود زیادی از این امر جلوگیری نمود (سعیدنیا، احمد، ۱۳۷۹: ۳۶).

• جنس و مصالح ساخت

این عناصر شهری به دلیل استفاده مکرر، همواره در معرض تخریب قرار دارند. بنابراین باید در انتخاب مصالح آن، دقت کافی را مبذول داشت. مطمئناً در این میان عامل اقلیم نقش مهمی به عهده دارد.

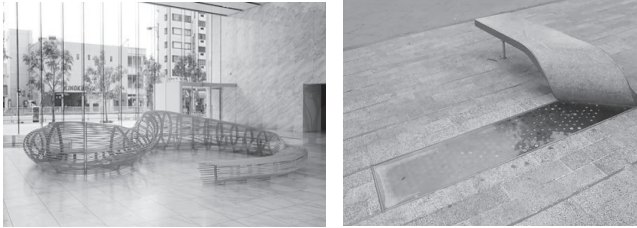
بهترین مصالح برای نشستگاه‌های عمومی آنهایی هستند که در برابر تخریب، سرما و گرما، رطوبت و خشکی، کیفیت خود را از دست نمی‌دهند. در اکثر مناطق برای ساخت نیمکت‌ها از مصالحی مانند: چوب، فلز، بتون و در بعضی موارد از سنگ استفاده می‌شود. چوب، طبیعتی گرم دارد ولی در مکان‌های مرطوب به سرعت دچار پوسیدگی می‌شود. فلز، بتن و سنگ با تمام راحتی و کاربردشان هر قدر که روی آنها بنشینند، به طور ذاتی سطوحی سرد هستند، به همین دلیل باید جنس مصالح مکان‌های نشستن با توجه به اقلیم و شرایط محیطی انتخاب گردد. از سوی دیگر به منظور جلوگیری از جابجایی نیمکت‌ها و تخریب آنها، باید در مکان‌هایی از شهر که احتمال تخریب‌گرایی بیشتر است، یا از مصالح خشن و سنگین استفاده نمود و یا آنها را به خوبی در زمین تثبیت کرد. به منظور جلوگیری از تخریب انواع نیمکت‌های خیابانی، استفاده از مصالح مقاوم به خصوص در مکان‌های پر رفت و آمد پیشنهاد می‌شود.

تصویر شماره ۴-۴: انواع نیمکت با ملاحظات خاص www.elmwooddesigns.com.au

همان طور که در تصاویر مشاهده می‌شود، طراح می‌تواند ضمن رعایت زیبایی طرح، با استفاده از مصالحی مانند: بتن، سنگ، چوب و فلز، تا حد زیادی پایداری نیمکت‌ها را تضمین کرده است.

استفاده از طرح‌های فانتزی و غیر معمول بیشتر در مکان‌های تفریحی و فضاهای باز، به دور از انواع کاربری‌های مهم شهری پیشنهاد می‌شود.

تصویر شماره ۴-۵: انواع نیمکت فانتزی www.streetfurniture.co.nz

• جانمایی محل‌های نشستن

یکی از بهترین روش‌های جانمایی نیمکت‌ها استقرار آنها در مکان‌های تعریف شده و اختصاصی می‌باشد. در واقع با تعریف جایگاه مخصوص برای نیمکت‌ها و انواع مکان‌های نشستن، به آنها هویت بخشیده و بر کاربری آنها تأکید می‌شود. از طرف دیگر بدین وسیله یکپارچگی طرح تأمین شده و اجزای آن (به عنوان مثال انواع مبلمان) به صورت لکه‌های آزاد و بدون ارتباط در محیط پراکنده نمی‌باشند. تعبیه این جایگاه‌ها بسته به ابتکار و خلاقیت طراح می‌تواند با تعریف فضا، تغییر بافت، تغییر جنس مصالح، تغییر رنگ، حذف یا

اضافه کردن لبه، تغییر ارتفاع و... صورت پذیرد.

استفاده از ترفندهای طراحی همراه با نوآوری، همواره در خلق محیطهای جذاب و قابل تأمل برای بینندگان بسیار مؤثر است به عنوان مثال طراح می تواند با استقرار مجسمه‌ای بر روی نیمکت که با درآوردن کفش‌ها، مشغول استراحت و تماشای آسمان است، حس مکث و توقف را به صورت فزاینده‌ای به عابرین القا کند. معمولاً می توان از این ترفند در نقاطی که تمایل به نمایش منظره‌ای خاص یا جلب نظر عابران وجود دارد استفاده نمود و زاویه‌ای خاص تصویر شماره ۴-۷، تعریف فضا برای نشستن و گفتگو کردن
یادگار مآخذ: www.elmwooddesigns.com.au

تصویر شماره ۴-۹، تهیه عکس یادگاری
مآخذ: www.elmwooddesigns.com.au

تصویر شماره ۴-۸، پارک شفق تهران
مآخذ: آرشو شخصی ماهان

با مکان‌یابی صحیح و مناسب نیمکت‌ها در فضاهای باز شهری، کنار خیابان‌ها و یا در حاشیه پیااده‌روی‌های عریض مخصوصاً در نقاط پر رفت و آمد، می توان علاوه بر فراهم کردن

امکان رفاه عابران، زیبایی خاصی به مناظر خیابانی بخشید. بدیهی است که تلفیق این نوع مبلمان با فضای سبز و گیاهان، جذابیت محیط را دو چندان خواهد نمود. البته نکته قابل توجه در مکان‌یابی این نوع مبلمان آن است که این نوع منظرآرایی تنها در مکان‌هایی صورت گیرد که فضا به اندازه کافی در اختیار باشد و مزاحمتی برای تردد عابران ایجاد نشود.

تصویر شماره ۴-۱۰: استفاده از هنر عمومی در طراحی مبلمان شهری
ماخذ: www.flower-boxes.com

یکی از ابتکارات قابل توجه در سامان دهی انواع مبلمان شهری به خصوص نیمکت‌ها، داشتن نگرش سیستمی به آنهاست. بدین ترتیب علاوه بر ایجاد هماهنگی در کل شهر، این عناصر خود نقش نشانه و علامت را به عهده می‌گیرد. به عنوان مثال یک رنگ و فرم خاص از نیمکت به مبلمان اطراف فرهنگسراها (با آرم خاص آن فرهنگسرا) اختصاص یافته و در کل شهر تکرار شود. بدین ترتیب علاوه بر هماهنگی محیطی، مشاهده نیمکت مذکور در هر مکان نشان‌دهنده وجود فرهنگسرا در آن نزدیکی است.

تصویر شماره ۴-۱۱: استفاده از مصالح همگون در کلیت مبلمان شهری، خیابان ولیعصر تهران

ماخذ: آرشیو شخصی ماهان

• رعایت فاصله در نیمکت‌ها

از مسائل مهمی که همواره باید در چیدمان انواع مختلف مبلمان در کنار یکدیگر در نظر داشت رعایت فاصله مناسب آنها از هم است. استقرار سطل زباله در مجاورت بلافاصله نیمکت از نظر ایمنی و اصول بهداشتی مناسب نیست، این در حالیست که مجاورت نیمکت‌ها با فضای طبیعی باغچه توصیه می‌شود. از سویی دیگر با توجه به نیازهای فضایی مکان نشیمن و تامین نیازهایی چون خلوت، آسایش، گفتگو، ازدحام و همچنین تمهیدات طراحانه طراح فضا، فاصله مکان‌های نشیمن تعیین می‌شود.

تصویر شماره ۴-۱۲: رعایت فاصله مناسب بین نیمکت‌ها برای تامین نیازهایی چون خلوت، آسایش، گفتگو
ماخذ: www.contemporaryart.com.au

۴-۱-۲. وسایل بازی کودکان

• اهمیت وسایل بازی در پرورش کودکان

امروزه در اکثر کشورهای جهان، به خصوص در کشورهای پیشرفته، به کودکان در گروه‌های سنی متفاوت اهمیت فراوان داده می‌شود. از آن جا که این دوران از مهم‌ترین و حساس‌ترین دوران زندگی انسان بوده، شکل دهنده توانایی‌های جسمی و روحی نسل آینده هر جامعه‌ای می‌باشد، تفکر و برنامه‌ریزی صحیح و مناسب در زمینه مذکور، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. از بخش‌های مهم فضاهای شهری که کودکان در آن حضور دائم داشته و طراحی آنها نیاز به اندیشه، تفکر و خلاقیت بسیار دارد، زمین‌های بازی کودکان می‌باشد. در واقع کودکان با بازی کردن به بروز اندیشه‌های خلاق خود می‌پردازند و رابطه

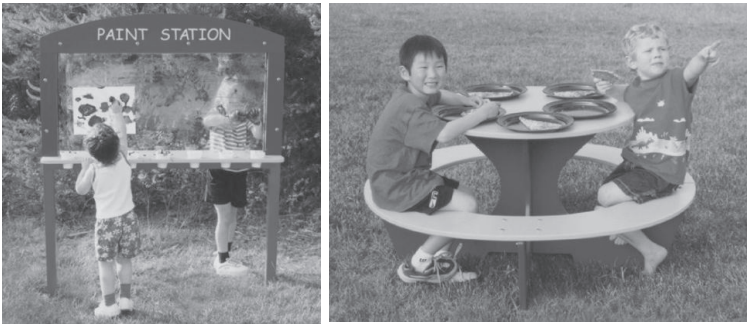
www.elmwo

بنابراین طراحان به راحتی می‌توانند با استقرار محیطها و وسایل مناسب بازی، به پرورش ذهن و خلاقیت کودکان بپردازند.

• طراحی، ساخت و مکان‌یابی وسایل بازی کودکان

یکی از مهم‌ترین نکات در این زمینه، "رعایت ایمنی" است. در طراحی و ساخت وسایل ورزشی و تفریحی کودکان باید ایمنی کامل در نظر گرفته شود. زوایا و اتصالات نباید تند و برنده باشند و حتی‌الامکان باید از لبه‌های منحنی استفاده شود یا پیش‌بینی‌های لازم مدنظر قرار گیرند. همچنین نوع مواد خام باید متناسب با فشاری که بر آنها وارد می‌شود انتخاب گردند و احتمال شکستن و بریدن وجود نداشته باشد. در صورت لزوم باید برای ابزار و وسایل، رنگ مناسب و یا روکش در نظر گرفته شود.

تصویر شماره ۴ - ۱۴ب: وسیله بازی کودکان www.elmwooddesigns.com.au

از دیگر مسائل مهم در این زمینه، مکان‌یابی وسایل بازی است. وسایل بازی کودکان همواره باید در مکان‌هایی مستقر گردند که در معرض دید کامل بوده و موانع فیزیکی مانع از زیر نظر گرفتن آنها نشود. بهتر است برای نظارت بیشتر بر بازی کودکان، مکان‌های ویژه‌ای نزدیک زمین بازی برای استقرار والدین کودکان در نظر گرفته شود. قابل ذکر است

که باید تا حد ممکن سعی شود محوطه‌های بازی به خصوص در مناطق گرمسیر، در مکان‌های سایه‌جانمایی شوند تا امکان آسایش بیشتر برای کاربران آن فراهم گردد.

۴-۲. مبلمان با کاربری زیبا سازی

۴-۲-۱. نمادها و تندیس‌ها

• نقش نمادها و تندیس‌ها در محیط‌های شهری

نمادها و تندیس‌ها معمولاً بیانگر بازتاب هنری خاطرات، انسان‌ها، حوادث، اعتقادات و .. هستند. این عناصر شهری در بعضی موارد به عنوان یک سمبل فرهنگی- اجتماعی مطرح بوده و سیمای انسانی دارند (رنال یا واقعی) و در موارد دیگر نمایانگر اندیشه‌های طراح خود می‌باشند. در تندیس‌های دسته‌آخر طراحان در صددند تا مفاهیم ارزشمند فرهنگی و اجتماعی جامعه خود را به شکل عینی به نمایش گذاشته و بینندگان را وادار به تفکر نمایند. از ویژگی‌های دیگر این مجسمه‌ها آن است که بیننده در نگاه نخست نمی‌تواند به مفهوم واقعی آن پی ببرد، چرا که مفاهیم ارزشی معمولاً نماد بیرونی ندارند. بنابراین کنجکاو شده و به تفکر درباره آن می‌پردازد تا مسیر اندیشه او با طراح یکی گردد و این غایت هدف طراح است (انتزاعی یا غیر واقعی). تصاویر زیر نمایانگر نمونه‌ای از تندیس‌های شهری می‌باشند

تصویر شماره ۴-۱۵: تندیس ها و هنر عمومی شهری www.contemporaryart.com.au

تصویر شماره ۴-۱۶: تندیس ها و هنر عمومی شهری www.contemporaryart.com.au

منابع نوری در بهبود کیفیت فضاهای شهری

امروزه استفاده از منابع نوری مختلف در سطح شهرها امری اجتناب‌ناپذیر است و بدون این عناصر، زندگی شهری با اختلال شدید مواجه خواهد بود. از طرف دیگر به دلیل گوناگونی مصارف این دسته از مبلمان، رفع کلیه نیازها و در عین حال پرهیز از آسفتگی بصری در محیط، امری دشوار بوده و نیاز به برنامه‌ریزی و تفکر فراوان دارد.

به طور کلی طراحی سیستم روشنایی شهرها به دلایل زیر صورت می‌پذیرد:

۱- تأمین روشنایی فضاهای فعالیت

۲- تأمین روشنایی گذرها

۳- ایجاد نور تزئینی

تصویر شماره ۴-۱۷، انواع نورپردازی با اهداف متفاوت در فضاهای شهری
 ماخذ: www.tivertonmuseum.org.uk

زنده نگه داشتن فضاهای شهری و زیباسازی بیشتر آنها در شب، مستلزم تأمین روشنایی بهتر و بیشتر فضاهای شهری است. در بسیاری مواقع نصب تعداد زیاد منابع نوری، ارزش بصری بیشتری را نمی‌آفریند. در واقع مکان نصب منابع روشنایی، جهت تأثیر نور، نوع نور، رنگ نور و... از عواملی هستند که هم جذابیت فضاها را افزایش می‌دهند و هم کارایی آنها را دو چندان می‌نمایند. بناهای تاریخی، پیاده‌روها، پارک‌ها، تابلوها و بالاخره پادمان‌های شهری از جمله مواردی هستند که نورپردازی آنها ضرورت اساسی دارد.

تصویر شماره ۴-۱۸: انواع نورپردازی مجموعه اپرای شهر سیدنی استرالیا
 ماخذ: www.tivertonmuseum.org.uk

۴-۲-۲. آب‌نما

• اهمیت آب‌نما در محیط‌های شهری

آب و منظرسازی با آن از سابقه بسیار طولانی در تاریخ زندگی بشر برخوردار می‌باشد. با مروری اجمالی در تاریخ معماری و شهرسازی، به راحتی می‌توان دریافت که همواره در محیط‌های شهری و طراحی فضاهای سبز، این عنصر نقش اساسی و مهمی بر عهده داشته است. مطمئناً شهرهای امروزی نیز از این قضیه مستثنی نیستند و با توجه به آشفتگی محیطی و بصری، بیش از پیش به بهره‌مندی از این عنصر حیاتی نیاز دارند.

تصویر شماره ۴-۱۹: انواع آب‌نما www.urban75.org

• طراحی و مکان‌یابی

ویژگی ذات آب تأثیر بسزایی در نوع طراحی آن دارد به طوری که طراح می‌تواند از عوامل مختلفی مانند: صدای ریزش آب، درخشش آن در نور خورشید، تلفیق آن با منابع نوری، استفاده از تندیس‌های آبی و... با توجه به محیط و شرایط مقتضی، بهره‌گرفته و مناظر بدیع خلق نماید. در طراحی آب‌نماها علاوه بر رعایت اصول زیباشناسی، عوامل مهمی نظیر: ایمنی، باد، نوع آب و هوا، مصالح مورد استفاده و... در ساخت و مکان‌یابی آن نیز اهمیت بسزایی دارند.

قابل ذکر است که حاشیه آب نماها باید به خاطر ایمنی کودکان، کاملاً مشخص باشد و از احداث استخرهای عمیق در مراکز شهری خودداری گردد (سعیدنیا، احمد، ۱۳۷۹: ۶۵)

• خلاقیت و نوآوری

استفاده از تندیس‌های آبی با طرح‌های بدیع و نو در ساخت آب‌نماها، به میزان قابل توجهی بر جذابیت محیط شهری می‌افزاید. برای افزایش جذابیت فضاهای شهری می‌توان از تلفیق تندیس و آب‌نما استفاده نمود.

تصویر شماره ۴-۲۰: انواع آب‌نما با ویژگی‌های متفاوت در فضاهای شهری
ماخذ : www.contemporaryart.com.au

۳-۲-۴. گل جای و انواع آن

گل جای‌ها از اجزای اصلی زیباسازی در مناظر خیابانی به شمار می‌آید و در مجموعه‌ای هماهنگ با سایر میلمان‌های شهری، دید بصری مطلوبی ایجاد می‌نمایند. در عین حال می‌توان از این عناصر جهت ایجاد مانع، حایل یا تعدیل آثار ناشی از شیب نیز استفاده نمود. به طور کلی انواع گل جای را می‌توان به سه دسته زیر تقسیم نمود:

تصویر شماره ۴-۲۱: انواع گل جای، www.flower-boxes.com

۱. گل‌جای‌های موقت: گل‌جای‌هایی از این دسته معمولاً در خلق مناظر کوتاه مدت، ایجاد فضای پیاده‌روی موقت، موانع ترافیکی و... استفاده می‌شوند.

۲. گل‌جاهای ثابت: این نوع گل‌جاها، معمولاً یا در مکان مورد نظر ثابت شده یا به قدری سنگین ساخته می‌شوند که به آسانی قابل جابجایی نباشند و از آنها در منظرسازی دائمی مناطق مختلف شهری استفاده می‌گردد. گل‌جای‌های ثابت باید تا حد ممکن در برابر آسیب‌های محیطی مقاوم بوده و نیازی به مراقبت مداوم نداشته باشد.

۳. گل‌جای‌های متحرک (قابل جابجایی): این گل‌جای‌ها کوچک‌تر بوده و قابل جابجایی می‌باشند.

قابل ذکر است که در طراحی گل‌جای‌ها باید از لبه‌ها و گوشه‌های تیز دوری جست. زوایای حاده (بسته) در شکل گلدان باعث عدم کاشت موفق در آن قسمت‌های گل‌جای می‌شود.

تصویر شماره ۴-۲۲، دوری جستن از لبه‌ها و گوشه‌های تیز در طراحی گل‌جای

• جنس و مصالح ساخت

معمولاً در ساخت انواع گل‌جای با توجه به نوع کاربری و شرایط محیطی، از مصالحی مانند: بتن، چوب، سنگ، مواد ترکیبی و در بعضی موارد، فلز استفاده می‌شود. بهتر است از مصالحی مثل بتن و سنگ در مکان‌های پر رفت و آمد و از چوب در محیط‌های طبیعی‌تر شهر مانند پارک‌ها و محوطه‌های فضای سبز استفاده نمود. معمولاً استفاده از انواع فلزات در ساخت این عناصر به خصوص در مناطق گرمسیر توصیه نمی‌شود، چرا که در طول روز بدنه آن گرم شده و موجب گیاه‌سوزی می‌گردد. همچنین به دلیل نیاز به آبیاری و رطوبت مداوم موجبات خوردگی فلزات به سرعت فراهم می‌گردد.

• گل‌جای و نمای بیرونی ساختمان‌ها

بدنه ساختمان‌ها از عناصر تأثیرگذار در زیبایی محیط‌های شهری هستند، بنابراین در بسیاری موارد می‌توان به منظور پوشاندن بعضی نقاط بدنه یا زیباتر کردن آنها از گل‌جای‌های دیواری استفاده نمود. این نوع گل‌جای‌ها می‌تواند ثابت یا قابل جابجایی باشند.

تصویر شماره ۴-۲۳: استفاده از گل‌جای‌های دیواری در بدنه ساختمان
ماخذ : www.flower-boxes.com

• دوام و پایداری

امروزه در برنامه‌ریزی، طراحی و ساخت انواع مبلمان شهری سعی بر این است که به منظور کاهش هزینه‌های نگهداری و تعمیر، همچنین حفظ زیبایی محیط‌های شهری، از ترفندها و روش‌های مختلف جهت دوام و پایداری این دسته از اجزای شهری که تأثیر زیادی نیز در کیفیت فضاهای شهری دارند، استفاده شود.

در این میان یکی از متداول‌ترین و در عین حال ساده‌ترین روش‌ها، استفاده از مصالح مستحکم در ساخت گل‌جای‌ها می‌باشد. از آن جا که هدف از ساخت و حفظ این اجزا در نهایت رضایت کاربران و زیبایی محیطی می‌باشد، استفاده از مصالح خاص نباید مانع رعایت فاکتورهای زیبایی‌شناسی و طراحی مدل‌های بدیع گردد.

تصویر شماره ۴-۲۴: استفاده از مصالح مستحکم در ساخت گل‌جای‌ها www.flower-boxes.com

۴-۳. مبلمان با کاربری خدماتی

در این دسته از مبلمان (مبلمان خدماتی) تأکید بر، جنبه‌های عملکردی، توزیع متناسب، مکان‌یابی صحیح و تناسب با محیط، می‌باشد. این بدان معنا نیست که مبلمان خدماتی شهر نباید آراسته و چشم نواز باشد. بی تردید دلپذیری هر عنصری در شهر، به تناسب و زیبایی آن بستگی دارد.

۴-۳-۱. تابلوها و انواع آن

در این میان تابلوها کاملاً در این دسته قرار نمی‌گیرند زیرا از یک طرف دسته‌ای از تابلوها، مانند تابلوهای تبلیغاتی و راهنما، نقش اطلاع‌رسانی شهری را بر عهده دارند و هدف از وجود آنها هدایت ناظر یا آگاه کردن او از موضوع مورد نظر است و از طرف دیگر تابلوهای تزئینی را می‌توان دید که برای ایجاد تنوع بصری، پر کردن فضاهای خالی و کاستن از یکنواختی نماهای شهری نصب شده‌اند. به همین دلیل ساماندهی، طراحی و مکان‌یابی تابلوهای شهری محتاج دقت و لحاظ چندین عامل به طور همزمان است.

به طور کلی می‌توان برای علایم و تابلوهای مورد استفاده در سطح شهرها، چند نقش

کلی به شرح زیر تعیین نمود:

۱. تابلوهای اطلاع‌رسانی
۲. تابلوها و پانل‌های تبلیغاتی
۳. علایم و تابلوهای راهنمایی و رانندگی
۴. تابلوها و علایم راهنمای شهری
۵. تابلوهای شناسایی، ابنیه، میدان‌ها، پارک‌ها
۶. تابلوهای موقت: مانند تابلوهای نشان‌دهنده عملیات ساختمانی، احداث یا تعمیر و ...
۷. تابلوهای معرفی کاربری

تصویر شماره ۴-۲۵، نقش تابلوهای مختلف در فضاهای شهری برای پاسخ گویی به نیازهای شهروندان
(پیاده و سواره) www.signcitysign.com

• طراحی ساختار تابلوها

یکی از مسائلی که در طراحی و مکان یابی علائم و تابلوها باید مدنظر داشت، این است که ظرفیت پذیرش اطلاعات برای انسان محدود می باشد، بنابراین اگر نصب این عناصر تنها از اصل رقابت پیروی نماید، شهرها به محیط ناپهنجار و پر هرج و مرجی تبدیل می گردند. بدین منظور در طراحی و نصب تابلوها، استفاده از یک پایه برای چند تابلو و یا استفاده از حجم های کوچکی از این عنصر، در ایجاد کیفیت بصری و آرامش محیطی مؤثر است. از عوامل مهمی که می تواند در کارآمدی تابلوها و نمایش آنها نقش اساسی داشته باشد (به خصوص در تابلوهای تبلیغاتی)، استفاده از انواع منابع نوری رنگی به ویژه در شب است.

تصویر شماره ۴-۲۶: تابلوهای عمودی www.urban75.org

تصویر شماره ۴-۲۷: خلاقیت در طراحی تابلوها www.contemporaryart.com.au

• تعادل و هماهنگی

یکی از اصول مهم در آرایش فضاهای شهری با انواع مبلمان، رعایت تعادل و هماهنگی در طراحی و چیدمان آنهاست. بدیهی است که علائم و تابلوها نیز از این قضیه مستثنی نمی‌باشد. متأسفانه امروزه در اکثر فضاهای شهری انبوهی از انواع این عناصر در عین بی‌نظمی دیده می‌شود. در این میان، تابلوها و بیل‌بوردهای تبلیغاتی، به دلیل رنگ و لعاب بیشتر و اندازه بزرگ‌تر، جلب توجه زیادی کرده و حتی در بعضی موارد اثر تابلوهای مهمی مانند تابلوهای راهنما را کم‌رنگ می‌نمایند که در این خصوص ضوابط مناسبی در برخی از شهرهای مدرن در حال اجراست. ضرورت تدوین چنین ضوابطی برای منظر شهری شهرهای ایران بسیار ضروری به نظر می‌رسد.

تصویر شماره ۴-۲۸: تکنولوژی و تابلوهای شهری www.urban75.org

• ارتفاع مناسب جهت نصب علائم و تابلوها

در استانداردهای کشورهای مختلف ارتفاع تابلوهای شهری اندکی متفاوت است. حتی قوانین منطقه‌ای نیز می‌تواند گوناگون باشد، اما بیشتر این قوانین، ارتفاع را زیر دو سوم ارتفاع ساختمان تعیین می‌کنند. تابلوهای تبلیغاتی معمولاً باید در ارتفاع ۲/۵ تا ۳/۵ متر نسبت به سطح پیاده‌رو و ۴/۵ تا ۴/۷ متر نسبت به سطح خیابان نصب شوند. (مرتضایی، رضا، شهرداری‌ها، شماره ۲۰، ص ۴۴). تابلوهای اطلاعاتی برای افراد پیاده، باید در موقعیت‌هایی نصب گردند که توقف استفاده‌کنندگان در مقابل آنها، مزاحمتی برای تردد دیگران ایجاد نکند. همچنین به منظور جلوگیری از سرگیر شدن، حد زیرین ارتفاع تابلوهایی که از زیر آنها عبور و مرور صورت می‌پذیرد نباید از ۲۵۰ سانتی‌متر کمتر باشد (سعیدنیا، ۱۳۷۹: ۷۹).

۴-۳-۲. سطل‌های زباله

• نظافت شهری و اهمیت سطل‌های زباله

شهرهای امروزی به دلیل جمعیت زیاد و مصرف بالا، مکان تولید انواع زباله‌های شهری هستند، به طوری که اگر چند روز جمع‌آوری زباله از سطح شهر صورت نگیرد، دیگر قابل زندگی کردن نمی‌باشد. بدین ترتیب اهمیت وجود دسته‌ای از مبلمان شهری به نام سطل‌های زباله بر کسی پوشیده نیست. متأسفانه در بسیاری از شهرها، کاربری بهداشتی این عناصر باعث کم‌رنگ شدن سایر آثار آن در فضاهای شهری شده است. همواره باید در نظر داشت که سطل‌های زباله نیز مانند بسیاری از اجزای شهری دیگر در معرض دید روزانه بوده و نازیبایی و عدم تناسب آنها بر کیفیت فیزیکی و بصری محیط تأثیر چشم‌گیری خواهد داشت. بنابراین رعایت اکثر عوامل زیبا شناختی و معیارهای طراحی، در ساخت این عناصر ضروری و واجب می‌باشد.

• انواع سطل‌های زباله

در سطح شهرها انواع مختلفی از سطل‌های زباله قابل دیدن است ولی به طور کلی می‌توان آنها را به صورت زیر تقسیم‌بندی نمود.

۱- ظروف متصل به اجزای دیگر مبلمان شهر (مبلمان چند کاره یا تلفیقی)

۲- ظروف متصل به دیوار

۳- ظروف مستقل و ایستا (پایه‌دار)

۴- ظروف متحرک برای استفاده موقت

۵- ظروف با گنجایش زیاد و مناسب برای محیط‌های عمومی و مجموعه‌های کنار جاده‌ای

(مرتضایی، ۱۳۸۱: ۶۷).

انواع متداول سطل‌های زباله از لحاظ مصالح به کار رفته، شامل سطل‌های زباله بتنی، سنگی، چوبی و فلزی می‌باشد. لازم به ذکر است که به دلیل دوام کم چوب، بهتر است از آن، تنها در محیط‌های طبیعی شهر استفاده شود. در بعضی موارد می‌توان بدنه اصلی سطل زباله را از ماده مورد نظر که دوام بیشتری دارد ساخته و آن را درون یک قالب چوبی قرار داد. از سطل‌های زباله بتنی و سنگی بیشتر در محیط‌های شلوغ و آسیب‌پذیر استفاده می‌شود.

تصویر شماره ۴-۲۹: انواع سطل زباله برای پاسخ‌گویی به انواع نیازهای انسان در فضاهای شهری
ماخذ : www.eco-furniture.com

• طراحی، مکان‌یابی و آرایش فضایی

یکی از مواردی که همواره باید در طراحی سطل زباله به منظور حفظ بهداشت عدم پراکندگی زباله در محیط مدنظر باشد، محفوظ بودن آن است. به منظور کمک به حفظ پاکیزگی شهر و ترغیب شهروندان به رعایت بهداشت، باید به تعداد سطل زباله و اندازه آن، توجه فراوانی داشت که البته این امر بستگی به شرایط محیطی دارد. به عنوان مثال در مکان‌های پر رفت و آمد شهری مانند: مراکز خرید، فروشگاه‌ها، محوطه، کافه‌ها، مکان‌های تفریحی و... باید از تعداد بیشتر و اندازه بزرگ‌تر این مبلمان استفاده نمود. البته قابل ذکر است که باید در این زمینه رعایت اعتدال را کرده و از آشتنگی فیزیکی و بصری محیط اجتناب نمود.

تصویر شماره ۳۱-۴، تفکیک انواع زباله در سطل زباله
 ماخذ : www.eco-furniture.com

تصویر شماره ۳۰-۴ مکان‌یابی نامناسب سطل زباله
 ماخذ : www.urban75.org

امروزه در محیط‌های شهری به منظور انجام فرآیند بازیافت زباله، با آموزش عمومی، تفکیک زباله از همان محیط‌های محله‌ای آغاز می‌شود. بدین منظور تعبیه بخش‌های مجزا برای هر نوع زباله در سطل‌ها و نصب علامت مربوط به آن زباله خاص، امکان جداسازی آنها را توسط شهروندان ممکن می‌سازد.

• دوام و پایداری

در طراحی و ساخت سطل‌های زباله، دوام و پایداری نقش مهمی به عهده دارد. چرا که علاوه بر تأثیرگذاری بر زیبایی محیط، در بهداشت و سلامت شهروندان بسیار مؤثر است. بنابراین مانند سایر مبلمان شهری و شاید بیشتر از آنها باید در طراحی و ساخت این اجزا دقت نمود.

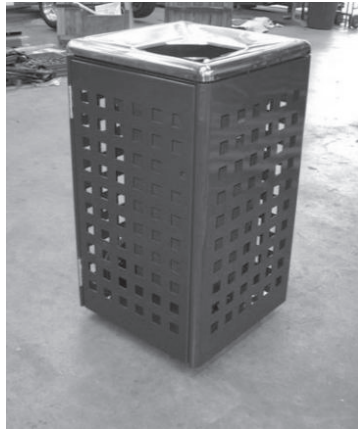
البته همان‌طور که در طراحی سایر انواع مبلمان نیز ذکر شد، استفاده از مصالح مقاوم و با دوام در ساخت سطل‌های زباله نباید موجب یکنواختی و نازیبایی در طرح، رنگ و مدل این دسته از اجزای شهری گردد.

علاوه بر استفاده از مصالح مقاوم، اتصال سطل‌های زباله به زمین نیز کمک شایانی به دوام و پایداری آنها خواهد نمود.

در نهایت نکاتی که در طراحی سطل زباله حایز اهمیت است، عبارتند از:

۱. رعایت بهداشت،
۲. اختفای زباله،
۳. قابلیت شستشو،
۴. قابلیت نصب و تعویض پلاستیک زباله،
۵. ممانعت از نشت شیرابه زباله،

۶. برخورداری از درب متحرک،
۷. دسترسی مناسب عابرین به آنها،
۸. مقاوم در مقابل فرسودگی،
۹. مقاومت در مقابل شکستگی و تخریب.

تصویر شماره ۴-۳۲ انواع سطل زباله
ماخذ : www.eco-furniture.com

۴-۳-۳. ادوات آتش‌نشانی

در خصوص ادوات آتش‌نشانی باید به نکات زیر توجه داشت:

۱. مکان‌یابی باید به گونه‌ای صورت پذیرد که موانع فیزیکی، اطراف ادوات مورد نظر را احاطه نکند و پیرامون آن خالی باشد.

۲. در مکان‌یابی این عناصر باید اولویت به فضاهای در معرض خطر مانند پمپ بنزین‌ها داده شود. فضاهایی همچون بازار نیز به علت پیوستگی، همواره در معرض خطر می‌باشند و باید در هر ۱۰۰ متر یک دسترسی به ادوات آتش‌نشانی ایجاد نمود.

۳. مکان‌یابی این ادوات باید در مناطقی صورت بگیرد که کمتر در معرض تخریب‌گرایی عمدی و غیرعمدی قرار دارد.

۴. فضاهای شهری به خصوص در مناطق مسکونی باید به گونه‌ای طراحی شوند که همواره امکان ورود خودروهای آتش‌نشانی به منظور استفاده از ادوات موجود در مواقع خطر فراهم باشد. باید در نظر داشت که در بعضی موارد وجود موانع فیزیکی در مسیرهای ورودی می‌تواند صدمات جبران‌ناپذیری به این گونه‌ها بزند.

۵. استفاده از رنگ‌های گرم و تند مانند رنگ قرمز، برای مبلمان مربوط به آتش‌نشانی مناسب و کارآمدتر از سایر رنگ‌ها می‌باشد.

نکته قابل توجه در طراحی و مکان‌یابی ادوات آتش‌نشانی آن است که این عناصر شهری در عین در دسترس بودن، تا حد ممکن نباید از طرف عموم قابل رؤیت باشند. با این وجود انتخاب رنگ، طرح، مدل و سایر خصوصیات آن باید هماهنگ با محیط انجام پذیرد.

تصویر شماره ۴-۳۳، انواع متداول مورد استفاده در فضاهای شهری
www.streetfurniture.co.nz

۴-۳-۴. صندوق‌های پستی

صندوق پستی از انواع مبلمان است که امروزه با توجه به پیشرفت تجهیزات الکترونیکی و وسایل ارتباط جمعی به طور نسبتاً محدود در فضاهای شهری ما به کار می‌رود. با این وجود این نوع مبلمان عضوی جدا نشدنی از فضای شهری است. همان‌طور که برای سایر مبلمان خدمات ذکر شده، در طراحی و مکان‌یابی صندوق‌های پستی نیز با رعایت استانداردهای مناسب کاربری در درجه اول، می‌توان برای ایجاد محیط دلپذیر از اصول زیباسازی استفاده نمود. استفاده از طرح و رنگ مشخص و یکسان و همچنین قرارگیری در فضاهای در دسترس کمک شایانی در وضوح فضایی و تفکیک مبلمان شهری می‌نماید. نمونه‌هایی از صندوق‌های پستی در تصاویر زیر قابل ملاحظه است.

تصویر شماره ۴-۳: انواع صندوق پست قدیمی www.streetfurniture.co.nz

۴-۳-۵. آب‌خوری‌ها

آبخوری‌ها دسته‌ای دیگر از مبلمان شهری هستند که در فضاهای مختلف شهری مانند پارک‌ها، مراکز خرید، زمین بازی کودکان و سایر مکان‌های پر رفت و آمد کاربری فراوان دارند. قابل ذکر است که در طراحی و مکان‌یابی این مبلمان باید نیازهای قشر خاص جامعه مانند کودکان و معلولان حتماً مدنظر قرار گیرد.

تصویر شماره ۴-۳۵: توجه به نیازهای قشر خاص جامعه مانند کودکان و معلولان در طراحی آب خوری

ماخذ : www.eco-furniture.com

۴-۳-۶. پارکومتر

پارکومترها دسته‌ای از مبلمان شهری هستند که امروزه در فضاهای شهری به خصوص شهرهای بزرگ نقش مهمی به عهده دارند و باید در مکان‌یابی آن نهایت دقت به عمل آید. لازم به یادآوری است که به دلیل لحاظ استانداردها، کمتر می‌توان در طراحی پارکومترها دخل و تصرف نمود.

تصویر شماره ۴-۳۶: انواع پارکومتر در شهرهای مختلف جهان
ماخذ : www.streetfurniture.co.nz

۴-۳-۷. برج‌های ساعت

دسته دیگری از مبلمان شهری ساعت‌ها هستند که با رعایت مکان‌یابی مناسب در فضاهای شهری می‌توان در ساخت آنها از طرح‌های زیبا استفاده نمود. این مدل‌ها می‌توانند به صورت عقربه‌ای و دیجیتالی و همچنین با ایجاد علائم صوتی تغییر ساعات در فضاهای

شهری وجود داشته باشند. در نقطه دید بودن از مسیرهای گوناگون یکی از مهم‌ترین ملاحظات مکان‌یابی ساعت‌های شهری است.

تصویر شماره ۴-۳۷: انواع ساعت‌های شهری www.contemporaryart.com.au

۴-۴. میلان با کاربری ترددی و ارتباط

۴-۴-۱. حفاظا و جداکننده‌ها

حفاظا و جداکننده‌ها در شهرها به عنوان بخشی از میلان شهری دارای اهمیت فراوانی هستند. جداسازی فضاهای سواره از پیاده، فضاهای خصوصی از عمومی، فضاهای دوچرخه‌رو

از سایر فضاها و... نمونه‌ای از مواردی هستند که باید به وسیلهٔ حفاظ‌ها و جداکننده‌ها از یکدیگر مجزا شوند. طراحی این عناصر از یک سو با زیبایی، رنگ، طرح و ابعاد و از سوی دیگر با کاربری آنها ارتباط تنگاتنگی دارد.

اگرچه در شهرهای امروزی تلاش بر این است که با بالا بردن فرهنگ شهرنشینی، تفکیک فضاها تنها از طریق ترفندهایی مانند: تفاوت رنگ، بافت و جنس کف‌سازی یا نصب تابلو صورت پذیرد ولی هنوز هم حفاظ‌ها و جداکننده‌ها نقش مهمی در فضاهای شهری بر عهده دارند. بنابراین دقت در مکان‌یابی، طرح، رنگ، ابعاد و جنس این عناصر به عنوان بخش مهمی از مبلمان شهری، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار می‌باشد که در این فصل مباحث مختلفی در ارتباط با مسائل ذکر شده مورد بحث و بررسی قرار خواهند گرفت.

۴-۱-۱. حفاظ‌ها و جداکننده‌های دو فضا

امروزه برای جداسازی فضای پیاده و سواره در محدوده‌های هم سطح بدون ایجاد لبه، تعریف بصری محدوده‌ها، اعلام ممنوعیت، ایجاد حفاظ، تفکیک فضاها و... از عناصر خاصی با انواع مدل، طرح و رنگ در سطح شهرها استفاده می‌شود. جداکننده‌ها به عنوان گروهی از مبلمان شهری، در زیبایی و آرایش فضایی آن نقش مهمی دارند، بنابراین باید کلیه اصول زیباشناختی در طراحی آنها رعایت شده و به این عناصر تنها به عنوان موانع فیزیکی، نگریسته نشود.

تجربه نشان داده در محیط‌های شهری امروز که همواره صرفه‌جویی در فضا مدنظر است، استفاده از اجزا و مبلمان چندکاره بازده بیشتری دارد. به عنوان مثال در مکان‌هایی که توقف‌های کوتاه اتفاق می‌افتد و امکان استقرار نیمکت به دلیل محدودیت‌های فضایی

وجود ندارد، می‌توان دیوارهای زیبای فلزی محکمی را ایجاد کرد تا ضمن ایجاد زیبایی در فضا و مکث کوتاه مدت، از تداخل ناگهانی فضای پیاده و فضای سواره جلوگیری نماید. اگرچه در طراحی‌های امروزی (اعم از طراحی شهری، فضای سبز و...) تلاش بر این است که تفکیک فضاها با کمک ایجاد تفاوت در رنگ، بافت و مصالح صورت پذیرد، ولی در نقاط ویژه با توجه به شرایط محیطی، می‌توان از جداکننده‌های فیزیکی با طرح و رنگ زیبا استفاده نمود تا علاوه بر تفکیک فضای مورد نظر و حفظ ایمنی، به زیبایی و تنوع بصری محیط نیز کمک شود. لازم به ذکر است که به دلیل نوع کاربری این مبلمان، باید در انتخاب مصالح آن دقت شود. برخی از انواع جداکننده‌ها که رفتارهای خاصی را به شهروندان القاء می‌نماید و یا باعث حذف برخی رفتارهای دیگر می‌شود در زیر آمده است.

تصویر شماره ۴-۳۸ انواع جداکننده ها ماخذ: www.streetfurniture.co.nz

• جنس و مصالح

نوع مصالح مورد استفاده در ساخت جداکننده‌ها ارتباط نزدیکی با مکان نصب و نوع کاربری آنها دارد. همان‌طور که قبلاً گفته شد، در بعضی موارد از این عناصر تنها به منظور تعیین حد و حدود بصری استفاده می‌گردد که در این صورت تخریب آنها کم بوده و استفاده از مصالح سخت ضروری نمی‌باشد. ولی موارد دیگر مانند: ایجاد حفاظ یا ممنوعیت عبور، آسیب‌های بیشتری در پی داشته و بهتر است برای جلوگیری از تکرار تعمیر، از مصالح مقاوم‌تر استفاده شود. امروزه در سطح شهرها از مصالحی مانند: قطعات بتنی و چدنی نشکن در اطراف پارکینگ‌ها و مراکز پر رفت و آمد، از فولاد و انواع فلزات در مکان‌های با آسیب‌پذیری کمتر و از چوب در محیط‌های طبیعی شهر نظیر پارک‌ها و محوطه‌های سبز خیابانی استفاده می‌شود.

تصویر شماره ۴-۳۹: مصالح جداکننده‌ها www.streetfurniture.co.nz

• فاصله و ارتفاع

امروزه در بسیاری از کشورهای پیشرفته، به منظور احترام به فرهنگ و هویت انسانی، از جداکننده‌ها، نه به عنوان مانع فیزیکی، بلکه تنها به عنوان یک علامت و هشدار دهنده استفاده می‌شود. (به جز موارد خاص) بنابراین نیازی به نصب فشرده و تنگاتنگ آنها نیست. ولی بهتر است در مواردی که احتمال خطر زیاد می‌باشد مانند: اطراف رودخانه‌های شهری یا آب‌ناهای عمیق، جداکننده‌ها برای وسایل نقلیه با فاصله ۱-۱/۵ متر از هم و برای پیاده‌ها همراه با زنجیر نصب گردد. در مورد ارتفاع جداکننده‌ها نیز نوع کاربری و مکان نصب، اهمیت ویژه‌ای دارد. به عنوان مثال در پیاده‌روها ارتفاع جداکننده‌ها می‌تواند کم باشد و این ارتفاع به ابعاد، تناسب و نوع طراحی آنها بستگی دارد. در محیط‌های پارکینگ ارتفاع این عناصر باید در حدی در نظر گرفته شود که از دید راننده پنهان نماند. (سعیدنیا،

احمد، ۱۳۷۹: ۴۵)

تصویر شماره ۴-۴۰: ارتفاع جداکننده‌ها www.streetfurniture.co.nz

۴-۱-۲. حفاظ درختان

در محیط‌های شهری، برای حفاظت از نهال‌های تازه کاشته شده، گونه‌های ارزشمند و یا درختانی که قدمت قابل توجهی دارند، از جداکننده‌ها به عنوان حفاظ استفاده می‌شود. در تصاویر زیر نمونه‌هایی از انواع حفاظ درختان جهت حفظ آنها از آسیب‌های محیطی و انسانی قابل مشاهده است.

تصویر شماره ۴-۴۱: انواع حفاظ درختان www.cis-streelfurniture.co.uk

به منظور ایجاد هماهنگی محیطی، در مکان‌های طبیعی شهر مانند: پارک‌ها و محوطه‌های فضای سبز می‌توان از انواع جداکننده‌های چوبی در طرح‌های مختلف استفاده نمود.

جهت بالا بردن دوام جداکننده‌ها در محیط‌های شهری می‌توان از مصالح مقاوم فلزی در انواع رنگ‌ها و طرح‌ها استفاده کرد. قابل ذکر است که همواره در انتخاب اندازه و مقیاس این عناصر باید به تناسب‌های محیطی توجه و دقت ویژه‌ای منظور داشت.

تصویر شماره ۴-۴۲: حفاظ‌های پارکینگ دوچرخه در نقش جداکننده
ماخذ : www.elmwooddesigns.com.au

۴-۱-۳. حفاظ‌های پارکینگ دوچرخه

تلاش برنامه‌ریزان در شهرهای امروزی به دلیل مشکلات عدیده زیست محیطی و آلودگی هوا، در جهت استفاده از وسایل نقلیه عمومی یا وسایل بدون آلودگی مانند: اتوبوس‌های برقی، مترو، دوچرخه و .. معطوف شده است. بنابراین تعبیه مکان‌هایی در سطح شهر جهت استقرار وسایلی مانند دوچرخه ضروری بوده و به آرایش مناسب فضایی کمک شایانی می‌نماید.

استفاده از انواع رنگ، طرح و مصالح هماهنگ با محیط، همچنین مکان‌گزینی صحیح این دسته از مبلمان شهری در رضایت شهروندان و کاربری بهینه آن بسیار مؤثر خواهد بود. در تصاویر زیر نمونه‌هایی از پارکینگ‌های دوچرخه قابل مشاهده است.

رنگ، طرح و فاصله جداکننده‌ها از هم، ارتباط تنگاتنگی با مکان استفاده آنها دارد. به عنوان مثال در کنار رودخانه‌های شهری و یا آب‌ماهایی با عمق زیاد از جداکننده‌ها با فاصله کم (حتی در مواردی همراه با زنجیر) و در نقاط تفرجی و مکان‌های حضور کودکان از رنگ‌های شاد استفاده می‌شود. تصاویر زیر نشان دهنده طرح‌هایی از انواع جداکننده‌ها می‌باشد.

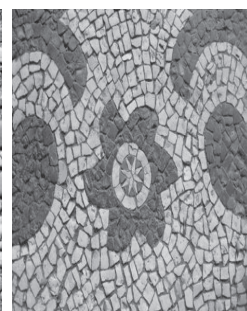
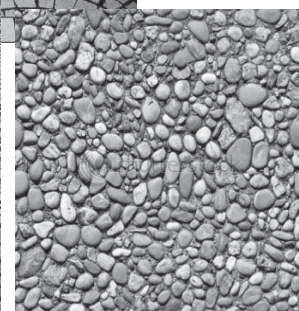
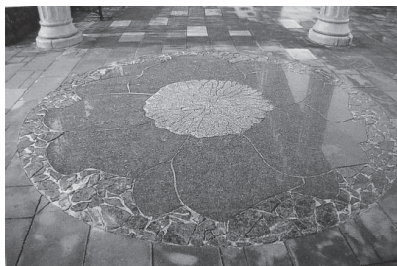
تصویر شماره ۴-۴۳: حفاظ‌های پارکینگ دوچرخه www.elmwooddesigns.com.au

۴-۲. اهمیت و نقش کفپوش‌ها در فضاهای شهری

کف‌سازی فضاها از اهمیت ویژه‌ای در محیط‌های شهری برخوردار است. چرا که از یک سو باعث زیبایی و جذابیت فضاها شده و از سوی دیگر از لحاظ عملکردی، سهولت تردد را ممکن می‌سازد. در این میان یکی از نکاتی که در استفاده از مصالح مختلف و طرح‌های گوناگون اثر قابل توجهی دارد، محیط است. در واقع محیط چه از لحاظ اقلیمی و چه از لحاظ هماهنگی، با طراحی بهینه کفپوش‌ها رابطه محکم و دوسویه‌ای برقرار می‌نماید که توجه به آن از ظرفیت‌های کار طراح بوده و در موفقیت طرح نقش اساسی خواهد داشت.

جنس و مصالح: معمولاً در طراحی و ساخت کفپوش‌ها، بسته به محیط، از مصالحی مانند: سنگ بریده، سنگ پلاک، سنگ لاشه، آجر، سنگ‌ریزه، قطعات بتنی، آسفالت، موزاییک، تراشه چوب، چمن و... استفاده می‌شود ولی در انتخاب هر یک از این مصالح باید به نکات زیر توجه داشت:

۱. دوام
 ۲. نما و شکل ظاهری
 ۳. قابلیت دسترسی
 ۴. سازگاری اقلیمی
 ۵. قابلیت نفوذپذیری
 ۶. نوع استفاده (سواره یا پیاده)
 ۷. خصوصیات جسمی کاربران آن
 ۸. عوامل اقتصادی
 ۹. استفاده از مصالح بومی
 ۱۰. میزان تردد در مکان مورد نظر
- همان‌طور که در تصاویر زیر قابل مشاهده است، طراح با به کارگیری مناسب رنگ و نحوه چیدمان قطعات کفپوش، حالت سه بعدی را در بیننده القا می‌کند.

تصویر شماره ۴-۴۴: انواع جنس مصالح کفپوش www.contemporaryart.com.au

• خصوصیات مصالح متداول کف‌سازی

در جدول زیر مزایا و معایب انواع مصالح مختلف، قابل استفاده در کف‌سازی به نمایش درآمده است.

جدول شماره ۴-۱: مزایا و معایب انواع کف‌سازی

معایب	مزایا	نوع کف‌سازی
نیاز به مفصل، قابلیت ارتجاعی کم، سخت رنگ، انعکاس نور	نصب آسان، رنگ‌های متنوع، بافت‌های مختلف، با دوام، جذب حرارتی کم، هزینه کم تعمیر	بتن
نرم شدن در هوای گرم، قابلیت حل شدن در بعضی فرآورده‌های نفتی	دوام و پایداری، متخلخل، مناسب برای فرم‌های قوسی، هزینه کم تعمیر، قابلیت ارتجاعی	آسفالت
هزینه، گران نصب، سختی تمیزکردن، شکفتنی	بدون تشعشع، بدون لغزندگی، تعمیر راحت، مقایس مناسب	آجر
پرهزینه، سرد و سخت، دارای نقش و رنگ تصادفی، لغزنده	با دوام، از لحاظ طبیعی مناسب برای اکثر مناطق	سنگ فرش

ماخذ: مهندسین مشاور آمایش محیط، اصول و ضوابط طراحی پارک‌های شهری، ۱۳۷۲: ۶۴

خلاصه

۱. تنوع در مبلمان شهری در چند بُعد صورت می‌گیرد. یکی از مهم‌ترین ابعاد آن، "بُعد عملکردی" است که کارکرد مبلمان شهری را مشخص می‌نماید.
۲. بُعد دیگر مبلمان شهری، "بُعد شکلی یا فرمی" آن است. این بدان معناست که هر مبلمانی درصدد پاسخ‌گویی به نیازی خاص در فضای شهری، به شکل و فرمی مطلوب است.
۳. توجه به "دوره سنی استفاده‌کنندگان" (کودکان تا سالخوردگان)، "اقلیم مورد نظر" (کوهستانی، معتدل و مرطوب، گرم و خشک و...)، "مورد استفاده بودن برای معلولین جسمی - حرکتی" و مسائلی از این دست در طراحی شکل و فرم مبلمان شهری بسیار مهم است.
۴. انواع مبلمان شهری در چهار بخش مبلمان با کاربری تفریحی - رفاهی، کاربری زیباسازی، کاربری خدماتی و کاربری ترددی - ارتباطی طبقه‌بندی می‌شوند.
۵. به روز بودن مسوولین طراحی و انتخاب مبلمان شهری برای تسلط بر مقوله مبلمان شهری الزامی است که این مهم می‌تواند از طریق مراجعه به سایت‌های اینترنتی و مشاهده نمونه‌های جدید امکان‌پذیر است.

خودآزمایی

۱. دو بعد از ابعاد مبلمان شهری را نام ببرید و توضیح دهید؟
۲. انواع مبلمان شهری برای استفاده در فضاهای شهری چگونه طبقه‌بندی می‌شوند؟
۳. برای برآوردن نیازها و پاسخی مناسب به رفتارها در فضاهای شهری چه نوعی از مبلمان شهری و با چه شکل و فرمی مناسب است؟ مثال بزنید.

۴. ابعاد و تناسبات معمول نیمکت و سکوها و جنس و مصالح ساخت آنها چه ملاحظات شاخصی دارد؟
۵. در جانمایی محل‌های نشستن چه نکاتی را باید رعایت نمود؟
۶. سه نمونه از ملاحظات طراحی، ساخت و مکان‌یابی وسایل بازی کودکان را نام ببرید؟
۷. منابع نوری در بهبود کیفیت فضاهای شهری چه نقشی می‌توانند ایفا نمایند؟
۸. انواع گل‌جای را نام ببرید؟
۹. چه ملاحظاتی در مکان‌یابی تابلوها و طراحی آنها اهمیت دارد؟
۱۰. طراحی، مکان‌یابی و آرایش فضایی سطوح‌های زباله از چه اصولی تبعیت می‌نماید؟
۱۱. چه نکاتی در طراحی و انتخاب آب‌خوری‌ها در فضاهای شهری می‌بایست رعایت گردد؟
۱۲. برج‌های ساعت در چه مکان‌هایی می‌توانند استقرار یابند؟
۱۳. حفاظ‌ها و جداکننده‌ها از لحاظ عملکردی به چند دسته تقسیم می‌شوند؟ و هر کدام چه ملاحظاتی را دارا می‌باشند؟
۱۴. در انتخاب مصالح کفپوش‌ها برای فضاهای شهری می‌بایست چه نکاتی مورد توجه قرار گیرد؟

فصل پنجم

ملاحظات مبلمان شهری

اهداف

هدف از مطالعه این فصل، آشنایی با مطالب زیر می‌باشد:

۱. معرفی معیارهای زیباشناسی در طراحی و انتخاب مبلمان شهری
۲. ارائه راه‌کارهایی برای ایجاد انسجام کلی در انواع مبلمان شهری مستقر در یک فضای شهری
۳. تبیین ملاحظات ضروری معلولان جسمی - حرکتی به عنوان گروهی از شهروندان برای طراحی و انتخاب مبلمان شهری
۴. بیان اهمیت هم‌گرایی مبلمان شهری با محیط زیست بستر و پیرامون خود

مقدمه

همان گونه که در فصول پیشین بدان اشاره شد، مبلمان شهری در صدد برآوردن نیازهای شهروندان در فضاهای شهری است. به دلیل گسترده بودن این نیازها از یک سو و طیف متنوع استفاده‌کنندگان از فضاهای شهری از سوی دیگر، مقوله مبلمان شهری با ملاحظات روبرو است.

بی‌شک یکی از این ملاحظات، استفاده "تمامی شهروندان در انواع متفاوت توان‌های جسمی و حرکتی است" (همه شمولی)، بدان معنا که از کودکان گرفته تا سالخوردگان و همچنین از نابینایان و ناشنوایان گرفته تا معلولین عصا به دست و نشسته بر صندلی چرخ‌دار همگی باید بتوانند از مبلمان شهری استفاده کنند و مبلمان شهری می‌بایست پاسخ‌گوی نیازهای آنان برای زندگی بهتر در محیط‌های شهری باشد.

ملاحظه دیگر در این باب توجه به مباحث "زیست‌محیطی" است. متأسفانه عدم توجه به محیط زیست، تأثیرات مخربی را بر محیط زندگی ما گذاشته است که این موضوع ارتباط مستقیم با کیفیت زندگی هر شهروندی دارد. لذا توجه به الزامات زیست‌محیطی در مکان‌یابی، طراحی و اجرا مبلمان شهری بسیار ضروری به نظر می‌رسد.

از ابعاد دیگر این ملاحظات می‌توان به "یکپارچگی و پیوستگی مبلمان شهری" در فضای شهری اشاره نمود. خیابانی را در نظر بگیرید که تمامی نیمکت‌های آن در انواع مختلف، با چراغ‌های نورپردازی شهری و آنها با صندوق‌های پست و ایستگاه‌های اتوبوس و... همگی در یک "هارمونی رنگی" قرار بگیرند (این به معنای تشابه رنگی نیست بلکه تناسب رنگ مبلمان شهری مورد نظر است). این موضوع می‌تواند به خوبی یکپارچگی و پیوستگی را در مبلمان‌های شهری یک فضای شهری با یکدیگر از طرفی و با کف، جداره و احیاناً سقف فضای شهری از سوی دیگر برقرار نماید. البته تکنیک‌های دیگری نیز برای ایجاد

هارمونی در مبلمان شهری مورد استفاده قرار می‌گیرد که شرح ملاحظات فوق در زیر آمده است.

۵-۱. رنگ در محیط

رنگ پیش از بافت، فرم و مواد مصرفی دریافت می‌شود و به همین دلیل اثرش بیشتر است ولی در این میان آنچه که ضروری است، حرکت منسجم تمامی عناصر یک طرح به سوی هماهنگی با محیط است.

فرانتس گریتسن می‌نویسد: همه خیابان‌ها، چهارراه‌ها، ایستگاه‌های خودروها و قطار و هواپیما، آگهی‌ها و اعلان‌ها در رنگ‌های گوناگون و متفاوت غوطه‌ورند و پرده اعلان‌های بزرگ با چراغ‌های رنگین و با رنگ‌هایی زنده و درخشان بر فراز ساختمان‌ها و دکل‌های بزرگ، فضاهای شهرهای امروزی را رنگارنگ کرده‌اند و تجسم زندگی در محیطی بدون رنگ برای انسان امروزی غیر ممکن و بلکه محال است.

سه عنصر "رنگ، نور و شکل" اولین عناصری هستند که از هر جسم و محیطی در نگاه اول احساس می‌شوند و لذا هماهنگی این سه عنصر با یکدیگر و با محیط از اهمیت خاص برخوردار است. تفاوت رنگ‌ها می‌تواند گویای تفاوت عملکرد و بیانگر تنوع و هماهنگی باشد (علی‌آبادی، ۱۳۸۱: ۲۴).

رنگ باید جزیی از کل فرض شود؛ کلی که خود رو به سوی وحدت و یگانگی فضا دارد. همچنین عامل دیگر در گزینش رنگ، کاربرد محصول است. رنگ نباید فقط برای دوره‌ای کوتاه و جلب نظر رهگذران دیده شود. به طور مثال، ممکن است گزینش زباله‌دان‌هایی به رنگ زرد روشن در ابتدا حتی با محیط هم هماهنگ باشند و انتخاب جالب و جسورانه‌ای به نظر برسد، اما به طور یقین بعد از شش ماه که زباله‌دان‌ها بارها از آدمس‌های جویده،

کاغذهای چسبناک شکلات و از این قبیل خوراکی ها پر و خالی شد و لکه های مختلف رنگی گرد تا گرد آن ها را فرا گرفت، در انتخاب آن تجدیدنظر می شود.

در کنار رنگ عناصر، خود فضا نیز قابلیت های بالایی برای ترکیب های رنگی دارد. تشخیص یک رنگ در محیط به عواملی از جمله زمان دیدن، رنگ زمینه، رنگ های ثابت، وجود و منابع نور طبیعی و مصنوعی بستگی دارد. قرمز و نارنجی رنگ هایی هستند که بیش از همه جلو می آیند و به اصطلاح پیش آمدگی دارند. رنگ های سبز و آبی تمایل به عقب رفتن و عمیق شدن دارند و زرد و ارغوانی در این خصوص خنثی هستند. به طور کلی رنگ های گرم (قرمز، صورتی، زرد و نارنجی) در نخستین سال های زندگی انسان برای وی بسیار جلوه گر می شوند. در حالی که در دوران بلوغ، آبی، قرمز و سبز غالب هستند. (مرتضایی، ۱۳۸۶: ۱۳)

تصویر شماره ۵-۱: نقش رنگ در شادابی محیط ماخذ : www.cis-streelfurniture.co.uk

برای چیدمان‌های پویا، محیط‌های روشن، بهترین هستند و رنگ‌های اصلی و غنی در چنین فضاهای درخشانی بیشتر رایجند. برای محل‌هایی که کارهای فیزیکی و فکری در آنجا انجام می‌شود، رنگ‌های عمیق و ملایم، انتخاب‌های بهینه هستند. رنگ سفید خیره کننده است و به سادگی کثیف می‌شود. از رنگ سفید برای سطوح مبلمان شهری نباید به طور گسترده استفاده کرد. رنگ‌هایی با رنگ‌مایه کم برای محیط‌های فعال و پر جنب و جوش، مناسب‌ترند. رنگ‌های قوی‌تر به منظور تأکید و برانگیختن به کار می‌روند (مرتضایی، ۱۳۸۶: ۱۳).

روانشناسی رنگ‌های مختلف در مبلمان شهری

۱. روان‌شناسی رنگ سیاه
 - سیاه تمام نورها در طیف رنگ‌ها را جذب می‌کند.
 - سیاه معمولاً به عنوان نماد ترس یا شیطان مورد استفاده قرار می‌گیرد، اما به عنوان نشانگر قدرت نیز شناخته می‌شود.
 - رنگ سیاه در بسیاری از فرهنگ‌ها برای مراسم سوگواری مورد استفاده قرار می‌گیرد. این رنگ همچنین نشانگر غمگینی، جذابیت جنسی و رسمی بودن است.
 - در مبلمان شهری از رنگ سیاه برای فضاهای کلاسیک و رسمی، همچون میدین تشریفاتی استفاده می‌شود (هاشم پور، ۱۳۸۸: ۳۵-۳۲).
۲. روان‌شناسی رنگ سفید
 - رنگ سفید، نماد معصومیت و پاکی است.
 - رنگ سفید می‌تواند در انسان احساس فضای بیشتر به وجود آورد.

- رنگ سفید معمولاً نشانگر سرما، پاکیزگی و آرامش است. اتاقی که کاملاً به رنگ سفید نقاشی شده باشد ممکن است جادار و بزرگ به نظر آید اما خالی و سرد است. در مبلمان شهری رنگ سفید معمولاً برای تابلوها، پایه تیرک‌ها و... استفاده می‌شود.

تصویر شماره ۴-۵: استفاده از رنگ سفید در تابلوها www.elmwooddesigns.com.au

تصویر شماره ۳-۵: استفاده از رنگ سفید در تابلوها www.elmwooddesigns.com.au

۳. روان‌شناسی رنگ قرمز

- رنگ قرمز، رنگ گرمی است که برانگیزاننده هیجانات قوی است.
- رنگ قرمز، نشانگر عشق، حرارت و صمیمیت است.
- رنگ قرمز، به وجود آورنده احساس شور و هیجان است.

در مبلمان‌های شهری رنگ قرمز معمولاً برای علائم، وسایل بازی، نیمکت‌ها در میادین

شهری سرزنده و... مورد استفاده قرار می‌گیرد.

۴. روان‌شناسی رنگ آبی

- آبی، رنگ مورد علاقه بسیاری از مردم و محبوب‌ترین رنگ در بین مردان است.
- رنگ آبی، احساس آرامش را به ذهن می‌آورد و معمولاً نشانگر صلح، امنیت و نظم است.
- رنگ آبی، می‌تواند احساس غم، درون‌گرایی یا گوشه‌گیری را در بعضی افراد به وجود آورد.

- رنگ آبی می‌تواند باعث کاهش ضربان قلب و حرارت بدن گردد.

در مبلمان شهری رنگ آبی معمولاً برای فضاهایی که "آرامش و سکون" جزئی از

توقعات موردی آن است مورد استفاده قرار می‌گیرد. مبلمان‌ها در کناره رودهای شهری یا

سواحل دریاها از مصادیق این فضاها می‌باشد.

۵. روان‌شناسی رنگ سبز

- رنگ سبز، رنگ سردی است که نماد طبیعت است.
- رنگ سبز، نشانگر آرامش، خوشبختی، سلامتی و حسادت است.
- از رنگ سبز در دکوراسیون به دلیل اثر آرام‌بخشی آن استفاده می‌شود.

در مبلمان شهری شاید بتوان گفت رنگ سبز یکی از پرکاربردترین رنگهاست که در تابلوها، نیمکتها، گلجایها، و... مورد استفاده قرار میگیرد. ترکیب مناسب رنگ سبز با رنگهای آبی، قرمز و زرد در مبلمان شهری بسیار رایج است.

تصویر شماره ۵-۴: ترکیب رنگی سبز با سایر مبلمان ها www.streetfurniture.co.nz

۶. روان شناسی رنگ زرد

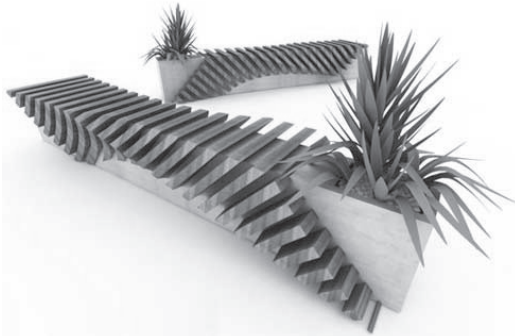
- رنگ زرد، رنگی گرم و شاد است.
- رنگ زرد می تواند احساس رنجیدگی و خشم را به وجود آورد. با وجودی که رنگ زرد به عنوان یک رنگ شاد شناخته می شود اما بیشتر مردم در اتاق های زرد رنگ، هیجان شان را از دست می دهند و بچه ها نیز در اتاق های زرد رنگ بیشتر گریه می کنند.
- چون رنگ زرد، از بقیه رنگ ها زودتر دیده می شود، بیشتر از بقیه برای جلب توجه مورد استقبال قرار می گیرد.

در مبلمان‌های شهری رنگ زرد معمولاً برای مبلمان‌هایی مورد استفاده قرار می‌گیرد که فضایی شاد و گرم مدنظر است، لذا مبلمان میادین شهری و حتی محله‌ای و همچنین خیابان‌ها و پارک‌های شهری به این رنگ آغشته هستند.

۷. روان‌شناسی رنگ قهوه‌ای

- رنگ قهوه‌ای، رنگی طبیعی است که برانگیزاننده حس قدرت و اطمینان‌پذیری است.
- رنگ قهوه‌ای همچنین می‌تواند حس غم و انزوا را به وجود آورد.
- رنگ قهوه‌ای، حس گرما، محبت، آسایش و امنیت را به ذهن می‌آورد.
- رنگ قهوه‌ای معمولاً بیانگر طبیعی بودن، زمینی بودن و متفاوت بودن است، اما گاهی می‌تواند نشانگر پیچیدگی نیز باشد.

یکی از مهم‌ترین مکان‌های استفاده از مبلمان قهوه‌ای علاوه بر فضاهای رسمی و کلاسیک، فضاهای طبیعی است به شکلی که مبلمان به رنگ چوب به خوبی می‌تواند با محیط ایجاد سازگاری نماید.

تصویر شماره ۵-۵: سازگاری رنگ چوب با محیط www.contemporaryart.com.au

۸. روان‌شناسی رنگ نارنجی

- رنگ نارنجی، ترکیب زرد و نارنجی است و به عنوان یک رنگ انرژی‌زا در نظر گرفته می‌شود.

- رنگ نارنجی، احساس هیجان، گرمی و شور و شوق را به ذهن می‌آورد.

- رنگ نارنجی، معمولاً برای جلب توجه مورد استفاده قرار می‌گیرد.

این نوع از مبلمان در مکان‌های سرزنده و مخصوصاً ورزشی به وفور مورد استفاده قرار می‌گیرد.

نکته‌ای که بیان آن در این مجال ضروری به نظر می‌رسد تاثیر متخصصان معماری منظر و طراحان شهری- به ویژه مسلط به روانشناسی رنگ- برای مشاوره به شهرداری‌ها جهت انتخاب و یا سفارش مبلمان شهری فضاهای گوناگون است. مسلماً تجمیع تخصص‌های افراد و گروه‌های کاردان است که نتیجه‌ای مطلوب را سبب می‌شود و مقوله مبلمان شهری نیز از این حیث مستثنی نیست.

۵-۲. هماهنگی با محیط زیست

موارد مرتبط در خصوص هم‌گرایی مبلمان شهری با محیط زیست به قرار زیر است:

۱. حفظ محیط زیست و مبلمان شهری

برای حفظ و حمایت از محیط زیست شهری می‌بایست مبلمان شهری با محیط زیست اطراف خود هماهنگ و پاسخ‌گوی عوامل موجود خود باشند. هر مکانی مبلمان شهری خود را می‌طلبد و نمی‌بایست مدیران شهری از هرنوع و مدلی برای مبلمان کردن اماکن شهری استفاده کنند.

۲. در نظر گرفتن طبیعت موجود

باید ویژگی‌های طبیعی و تاریخی مکان مورد نظر در هنگام انتخاب مبلمان شهری مورد توجه قرار گیرد. نوع طراحی، مصالح ساخت و رنگ مبلمان باید با فضا، طبیعت و تاریخ مکان مربوطه هماهنگ و مرتبط باشد.

۳. تناسب مبلمان برای فضاهای طبیعی شهری

برای هر نوع فضایی مبلمان خاصی وجود دارد. برای محیط‌های طبیعی به عنوان سواحل و کناره‌روها یا مناطق سبز و... می‌بایست مبلمان‌های خاصی متناسب با پوشش گیاهی، جنس کف و مسائلی از این دست استفاده نمود.

تصویر شماره ۵-۶ لزوم استفاده از مصالح بوم آورد همساز با طبیعت
ماخذ: خیرگزاری مهر

به عنوان نمونه استفاده از نیمکت‌های فلزی در سواحل شنی هیچ‌گونه قرابتی با محیط موجود نخواهد داشت (هاشم پور، ۱۳۸۸: ۳۱).

۵-۳. سهولت استفاده معلولان جسمی - حرکتی از مبلمان شهری

طبق آمار سازمان بهداشت جهانی، ۱۰ درصد جمعیت جهان به نوعی دچار معلولیت جسمی و حرکتی هستند. در کشور ما بعد از انقلاب اسلامی و جنگ تحمیلی، پدیده معلولیت سیری فزاینده داشته است. معلولان برای زندگی اجتماعی در شهرها با موانع معماری و شهری متعددی رو به رو هستند. بنابراین، سازگار ساختن محیط شهر و بالاخص مبلمان شهری با نیازهای معلولان جسمی ضرورتی حیاتی است و طراحی شهری باید بر اساس معیارها و ضوابطی خاص برای معلولان انجام پذیرد.

مشکلات و موانع موجود در شبکه دسترسی پیاده شهری و عدم تداوم حرکت راحت در مسیرهای پیاده، برای برخی افراد ایجاد اشکال می‌کند. افراد سالخورده، مادرانی که کودکان خود را در کالسکه حمل می‌کنند، معلولانی که با وسایل کمکی یا صندلی چرخدار حرکت می‌کنند، از موانع مختلف و نامناسب بودن مسیرها، گذرگاه‌ها و کفپوش‌ها رنج می‌برند. رفع این موانع در شهر، از اقدامات مهمی است که مشارکت هرچه بیشتر معلولان در فعالیت‌های اجتماعی و حضور در فضاهای شهری را برای آنان تضمین می‌کند. افزودن بر سطح فیزیکی شهر و در فضاهای شهری، معلولان با مشکلات دیگری نیز از لحاظ استفاده از وسایط حمل و نقل عمومی و تجهیزات شهری مواجه هستند. در نتیجه اندازه تلفن عمومی، محل ایستگاه‌های اتوبوس و انواع تجهیزات دیگر باید با نیازهای معلولان هماهنگ شود (سعیدنیا، ۱۳۸۳: ۸۴).

تصویر شماره ۵-۷ لزوم مناسب سازی پیاده‌رو برای معلولان جسمی و حرکتی
ماخذ : www.elmwooddesigns.com.au

افزون بر معلولان جسمی و حرکتی، "نابینایان و ناشنوایان" نیز در استفاده از فضاهای شهری و علائم هشداردهنده صوتی و بصری و برای اجتناب از خطرهای مختلف، نیازهای خاصی دارند. با مطالعات تحقیقاتی روشن شده است که افراد معلولی که با "صندلی چرخ‌دار" حرکت می‌کنند دارای تعداد بیشتر و دشواری حرکتی بیشتری نسبت به سایر معلولان حرکتی هستند. فضای در خور انسان، فضایی است که افزون بر داشتن ابعاد انسانی، دارای خصلتی متناسب با مقام انسانی است.

ارتفاع شخص از زمین مهم‌ترین عاملی است که در طراحی معماری و شهری تأثیر می‌گذارد. به همین دلیل به هنگام طراحی فضایی برای معلولان، ارتفاع فرد از زمین، نحوه حرکت، شعاع دسترسی و چگونگی گردش‌های او در نظر گرفته می‌شود (قائم، ۱۳۶۷: ۲۳).

۵-۳-۱. پیاده رو

پیاده‌رو، مهم‌ترین شبکه دسترسی شهری است. این شبکه از آن جهت مهم است که در مقیاس حرکت انسان قرار دارد و از این رو باید از دیدگاه سهولت در حرکت، کاملاً بی‌ممانع باشد.

برای داشتن حرکت سهل و آسان، به هنگام طراحی و اجرای شبکه عابر پیاده، باید عرض پیاده‌رو، جنس کف و شیب آن، به دقت مورد نظر قرار گیرد. دقت در طراحی و اجرا به ویژه در استفاده معلولان از این شبکه، اهمیتی دو چندان می‌یابد.

کم بودن عرض پیاده‌روها در عبور و مرور همه افراد، به خصوص معلولان روی صندلی چرخ‌دار ایجاد اشکال می‌کند و در نتیجه افراد به دلیل عدم امکان عبور از چنین پیاده‌روهایی، مجبور به ترک پیاده‌رو و حرکت در سواره‌رو هستند (سعید نیا، ۱۳۸۳: ۸۸).

تصویر شماره ۵-۸: لزوم در نظر گیری مبلمان شهری مناسب برای معلولان و مسیر حرکت با صندلی چرخ

دار جایگزین وسایل نامناسب
ماخذ: آرشبو شخصی فتوحی

اختلاف سطح در مسیر پیاده‌روها با شیب تند عرضی و طولی مانع اصلی حرکت است. وجود موانع گوناگون در پیاده‌روها مانند تیر چراغ برق، میله و پایه علایم و تابلوها، صندوق پست، جعبه تقسیم تلفن و انواع مختلف سد معبر، جوی‌ها، آب‌روها، چاله‌های کف معابر و دست‌اندازها همگی از عوامل بازدارنده و مزاحم حرکت معلولان به ویژه معلولان چرخ‌دار محسوب می‌شوند.

تصویر شماره ۵-۹: موانع موجود در پیاده‌رو برای معلولان
ماخذ: آرشینو شخصی فتوحی

با توجه به مشکلات موجود و رعایت ملاحظات حرکت و دسترسی راحت عابران معلول در پیاده‌روها رعایت ضوابط و معیارهای زیر در معابر الزامی است:

تصویر شماره ۵-۱۰ موانع موجود در شهر برای معلولان و قطع شدن مسیر حرکتی

ماخذ: آرشيو شخصی فتوحی

• ضوابط و معيارها

- بين پياده‌رو و سواره‌رو بايد اختلاف سطح يا جدول برای ایمنی وجود داشته باشد.
- موانعی که در ابتدای پیاده‌روها برای ممانعت از ورود اتومبیل گذاشته می‌شود، مانند زنجیر یا بلوک سیمانی، باید از دو طرف برای عبور صندلی چرخ‌دار حداقل ۹۰ سانتی‌متر فاصله داشته باشد. (البته این مساله منجر به ورود موتورسیکلت‌ها به درون پیاده‌روها می‌شود که طرح‌های نوین می‌تواند این مساله را برطرف نماید).
- جدول پیاده‌رو و سواره‌رو در محل‌های ارتباطی باید به شیب تبدیل شود تا ارتباط بین دو سطح برقرار گردد.
- برای پوشش کف پیاده‌روها، باید از مصالح سخت و غیر لغزنده و با برجستگی‌ها و فرورفتگی‌های کم استفاده کرد.

- عرض مفید پیاده‌رو برای حرکت دو صندلی چرخ‌دار از کنار یکدیگر، ۲ متر است درحالی که حداقل عرض پیاده‌روهای معابر محلی (کوچه‌ها) باید ۱/۲ متر باشد.
- شیب معمول طولی پیاده‌رو برای حرکت صندلی چرخ‌دار، ۵ درصد است.
- شیب عرضی پیاده‌رو، حداکثر ۲ درصد است. (سعید نیا، ۱۳۸۳: ۸۹).

تصویر شماره ۵-۱۱: لزوم وجود رمپ موازی مسیر پله در شهر برای معلولان و سالخوردگان
مأخذ: www.urban75.org

• رامپ‌ها به عنوان رابط دو سطح پیاده‌رو در معابر با شیب زیاد

در معابر با شیب زیاد به طور معمول از پله جهت ارتباط دو سطح مختلف استفاده می‌کنند که این موضوع مهم‌ترین مسأله برای حرکت روان معلولان، سالخوردگان و کالسکه‌کودکان است. لذا وجود یک رامپ مناسب با عرض حداقل ۹۰ سانتی‌متر، با شیب حداکثر ۷ درصد در کنار این پله‌ها به شدت ضروری است.

۵-۳-۲. پل‌های ارتباطی بین پیاده‌رو و خیابان

پل‌های نصب شده بر روی جوی‌ها، ارتباط دهنده دو مسیر پیاده‌رو و سواره هستند. پل‌های رابط باید دارای مشخصاتی باشند که در عین فراهم آوردن گذری راحت، خطری برای عابران نیز نداشته باشند. مشکلات موجود در این زمینه عبارتند از (سعید نیا، ۱۳۸۳: ۹۰-۹۲):

تصویر شماره ۵-۱۲ عدم وجود پل در پیاده رو شهر و سختی حرکت برای معلولان و سالخوردهگان
مأخذ: خبرگزاری مهر

• نبودن پل بین پیاده‌رو و سواره‌رو

معلولان روی صندلی چرخ‌دار و افراد سالخورده، به دلیل نبودن پل بین پیاده‌رو و خیابان در یک مسیر طولانی، توانایی تغییر مسیر و عبور از روی جوی‌ها و آب‌روها را ندارند و در نتیجه از حرکت باز می‌مانند.

تصویر شماره ۵-۱۳: باریکی مسیر و وجود موانع در مسیر پیاده
ماخذ: آرشیو شخصی ماهان

تصویر شماره ۵-۱۴: مسیر تجهیز شده جهت نابینایان با تغییر بافت کف‌سازی خیابان
ماخذ: www.elmwooddesigns.com.au

• قرارگیری رمپ ارتباطی در خیابان

پل ارتباطی نباید سطح خیابان را اشغال کند. قرارگیری پل در سطح خیابان، خطر تصادف اتومبیل‌ها با عابران را به همراه دارد. این خطر برای معلولان با صندلی چرخ‌دار بیشتر است.

پل ارتباطی پیاده رو و خیابان باید در کناره خارجی پیاده‌رو به پایان برسد و در همان محل نیز وارد سطح خیابان گردد.

• کم بودن عرض پل

پل‌های باریک ارتباطی بین پیاده‌رو و خیابان، فقط برای عابران سالم قابل استفاده است؛ بنابراین، صندلی چرخ‌دار و کالسکه کودکان نمی‌توانند از چنین پل‌هایی عبور کنند.

۵-۳-۳. محل عبور پیاده از خیابان

عابرین پیاده برای قطع عرض سواره‌رو ناگزیر به عبور از محل خط‌کشی عابر پیاده هستند. این مسیرها باید دارای شرایطی باشند که عابران پیاده، اعم از سالم و معلول بتوانند با ایمنی و راحتی، سریع حرکت کنند. برای این حرکت سریع و راحت باید موانع موجود در حرکت پیاده را از میان برد. مشکلات موجود در محل‌های عبور عابر پیاده از خیابان عبارتند از:

- پیوستگی جدول در محل اتصال پیاده رو به مسیر عابر پیاده در خیابان : پیوستگی جدول در محل خط‌کشی عابر پیاده و پناه‌رو مانعی برای دستیابی معلولان روی صندلی چرخ‌دار از پیاده‌رو به محل خط‌کشی عابر پیاده است.
- جوی و آب‌رو کنار خیابان نیز پیوستگی خط‌کشی عابر پیاده با پیاده‌رو را قطع می‌کنند و مانعی برای عبور صندلی چرخ‌دار، افراد نابینا و افراد مسن از محل خط‌کشی عابر پیاده به پیاده‌رو به وجود می‌آورند.
- احداث جزیره یا جدول در مسیر خیابان: احداث جزیره در وسط خط‌کشی عابر پیاده، مانع حرکت و عبور صندلی چرخ‌دار است.

- مشخص نبودن محل خط‌کشی در کف خیابان در رابطه با پل
- شیب زیاد پله در پله‌های فلزی عابر پیاده

• ضوابط و معیارها

- حداقل عرض خط‌کشی عابر پیاده باید ۱۸۰ سانتی‌متر برای عبور دو صندلی چرخ‌دار باشد.
- جدول بین پیاده‌رو و خیابان در محل خط‌کشی عابر پیاده باید برداشته شود.
- ارتباط پیاده‌رو و خیابان در محل خط‌کشی عابر پیاده باید با شیب حداکثر ۵ درصد انجام گیرد.
- برای آگاه کردن نابینایان، در محل برخورد پیاده‌رو و خیابان، باید علائم حسی ایجاد شود.
- پل‌های ارتباطی بین پیاده‌رو و خیابان، حتماً باید در محل خط‌کشی عابر پیاده قرار گیرد.
- هیچ‌گونه زنجیر یا نرده‌ای نباید مانع ارتباط پیاده‌رو و محل عابر پیاده گردد.
- چراغ راهنمایی که به وسیله دکمه در کنترل شخصی معلولان است، در دو طرف محل عبور نصب گردد.
- در تقاطع‌های شلوغ باید یک دستگاه تولید صدا جهت استفاده نابینایان نصب شود و در هنگام عبور آزاد برای عابر پیاده، مورد استفاده قرار گیرد.
- در محل خط‌کشی عابر پیاده نباید گودال یا کانال‌هایی برای عبور تأسیسات ایجاد گردد و در مواقع ضروری که حفر سطح خط‌کشی عابر پیاده برای عبور تأسیسات اجتناب‌ناپذیر است، باید بلافاصله پس از حفر کانال، آن قسمت از خط‌کشی عابر پیاده تا پایان کار به وسیله ورق آهن ضخیم پوشانیده شود (سعید نیا، ۱۳۸۳: ۹۳-۹۲).

تصویر شماره ۵-۱۵ انعطاف پذیری و هماهنگی مسیر پیاده و سواره جهت معلولان
ماخذ: www.urban75.org

خلاصه

از آنجا که مبلمان شهری درصدد برآوردن نیازهای شهروندان در فضاهای شهری است، به دلیل گسترده بودن این نیازها از یک سو و طیف متنوع استفاده‌کنندگان از فضاهای شهری از سوی دیگر، مقوله مبلمان شهری با ملاحظات اساسی روبرو است.

رنگ

- سه عنصر "رنگ، نور و شکل" اولین عناصری هستند که از هر جسم و محیطی در نگاه اول احساس می‌شوند و لذا هماهنگی این سه عنصر با یکدیگر و با محیط از اهمیت خاص برخوردار است.
- تشخیص یک رنگ در محیط به عواملی از جمله زمان دیدن، رنگ زمینه، رنگ‌های ثابت، وجود و منابع نور طبیعی و مصنوعی بستگی دارد.

○ رنگ‌های مختلف در مبلمان شهری طیف گوناگونی از مخاطبین را همراه خواهد داشت که توجه به روانشناسی رنگ مبلمان شهری بسیار ضروری است.

هماهنگی با محیط زیست

- در حفظ محیط زیست و مبلمان شهری، در نظر گرفتن طبیعت موجود و تناسب مبلمان برای فضاهای طبیعی شهری بسیار حایز اهمیت است.
- همساز بودن با طبیعت از جنبه‌های تناسبیات فرمی و شکلی، استفاده از مصالح بوم آورد، دیتلی‌های اجرایی نصب مبلمان شهری و غیره قابل حصول است.

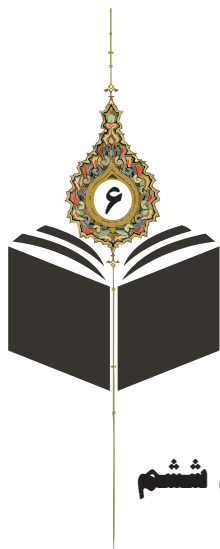
سهولت استفاده معلولان جسمی - حرکتی از مبلمان شهری

- ۱۰ درصد جمعیت جهان به نوعی دچار معلولیت جسمی و حرکتی هستند
- مشکلات و موانع موجود در شبکه دسترسی پیاده شهری و عدم تداوم حرکت راحت در مسیرهای پیاده، برای برخی افراد ایجاد اشکال می‌کند
- موانعی که در ابتدای پیاده‌روها برای ممانعت از ورود اتومبیل گذاشته می‌شود، مانند زنجیر یا بلوک سیمانی، باید از دو طرف برای عبور صندلی چرخ‌دار حداقل ۹۰ سانتی‌متر فاصله داشته باشد.
- عرض مفید پیاده رو برای حرکت دو صندلی چرخ‌دار از کنار یکدیگر، ۲ متر است درحالی‌که حداقل عرض پیاده‌روهای معابر محلی (کوچه‌ها) باید ۱/۲ متر باشد.
- وجود یک رامپ مناسب با عرض حداقل ۹۰ سانتی‌متر، با شیب حداکثر ۷ درصد در کنار پله‌های پیاده‌روها به شدت ضروری است.

○ در مناسب‌سازی فضاهای شهری می‌بایست تمامی انواع معلولیت‌ها را در نظر گرفت. نمی‌بایست نابینایان و ناشنوایان را فراموش نمود.

خودآزمایی

۱. تشخیص یک رنگ در محیط به چه عواملی بستگی دارد؟
۲. چگونه رنگ می‌تواند باعث انسجام و یکپارچگی انواع مبلمان شهری در یک فضای شهری شود؟
۳. رنگ مبلمان شهری و شدت برجسته بودن بصری آن در فضای شهری چه ارتباطی می‌توانند داشته باشند؟
۴. در مقوله روانشناسی رنگ‌ها، رنگ‌های شاخص سیاه، سفید، سبز، قرمز، آبی، زرد و قهوه‌ای نماد کدام حس و مفهوم می‌باشند؟
۵. چگونه مبلمان شهری می‌تواند با محیط زیست پیرامون خود همگرا باشد؟
۶. چه مواردی را می‌توان در خصوص همگرایی مبلمان شهری با محیط زیست مدنظر قرار داد؟
۷. معلولان جسمی - حرکتی به عنوان گروهی از شهروندان چه ملاحظاتی را برای طراحی و انتخاب مبلمان شهری ضروری می‌دانند؟
۸. در طراحی و اجرای پیاده‌رو به عنوان مهم‌ترین شبکه دسترسی شهری چه ملاحظاتی را می‌بایست برای معلولان جسمی - حرکتی در نظر گرفت؟
۹. چه ضوابط و معیارهایی برای رامپ‌ها به عنوان رابط دو سطح پیاده‌رو در معابر با شیب زیاد و همچنین پل‌های ارتباطی بین پیاده‌رو و خیابان می‌بایست رعایت نمود؟
۱۰. ضوابط و معیارهای حاکم بر محل عبور پیاده از خیابان چیست؟

فصل ششم

تخریب گرای

اهداف

هدف از مطالعه این فصل، آشنایی با مطالب زیر می باشد:

- تعریف تخریب‌گرایی
- شناسایی ریشه‌های تخریب‌گرایی به عنوان یک پدیده اجتماعی
- بررسی روش‌های تخریب در انواع مبلمان شهری
- ارائه راه کارهای مقابله با تخریب‌گرایی در طراحی، انتخاب و نگهداری مبلمان در فضاهای شهری

۱-۶. تعريف تخریب گرایي

با توجه به اهمیت فوق العاده مباحث "نگهداری از مبلمان شهری"، در کنار عواملی چون فرسودگی یکی از مهم ترین عواملی که منجر به تخریب مبلمان شهری می شود پدیده ایست به نام وندالیسم یا تخریب گرایي، این فصل به طور مجزا به ریشه یابی این موضوع و ارائه راه حل هایی برای آن اختصاص داده شده است.

بر اساس تعریف واژه "تخریب گرایي یا وندالیسم" در فرهنگ آکسفورد، این واژه به تخریب جاهلانه یا آگاهانه هر چیز زیبا، محترم و حفاظت شده ای اطلاق می شود و به تدریج هرگونه رفتار مخرب، بی پروا، بی فرهنگ و بی رحمانه را شامل می گردد.
(مرتضایی، ۱۳۸۱: ۱۲۹).

تصویر شماره ۱-۶: تخریب مبلمان شهری
ماخذ: www.pps.org

این واژه به لحاظ ریشه‌شناسی، از واژه «وندال» مشتق شده است. وندال، نام قومی از اقوام ژرمن - اسلاو به شمار می‌رفت که در قرن پنجم میلادی در سرزمین‌های واقع در میان دو رودخانه «اودر» و «ویستول» زندگی می‌کردند. آنان مردمانی جنگ‌جو، خون‌خوار و مهاجم بودند که به کرات به نواحی و سرزمین‌های اطراف قلمرو خود تخطی و تجاوز کرده، به تخریب و تاراج مناطق و آبادی‌های متصرفه می‌پرداختند. روحیه ویران‌گرانه اقوام وندال سبب گردیده است که در مباحث آسیب‌شناسی، کلیه رفتارهای بزهکارانه‌ای که به منظور تخریب آگاهانه اموال، اشیاء و متعلقات عمومی و نیز تخریب و نابودی آثار هنری و دشمنی با علم و صنعت و آثار تمدن صورت می‌گیرد به گونه‌ای به «وندالیسم» منتصب گردد (Cowan, 2005: 435).

با عنایت به مطالب فوق، رفتاری را می‌توان وندالیسم خواند که ضمن دارا بودن جنبه‌های خشونت و تخریب ویژگی‌های زیر را نیز داشته باشد:

الف) صدمه به چیزهایی که متعلق به دیگران است و نه شخص تخریب‌گر

ب) صدمه به اموال عمومی و مردم

ج) در کل هر خسارتی که فرد خسارت‌زننده باید آن را جبران کند و مسئولیت خسارت وارده بر عهده اوست.

آنچه در این میان بیشتر دیده شده است، صدمه به اموال عمومی است، که مبلمان شهر هم در آن جای دارد. این مورد شاید از آن جا نشأت می‌گیرد که به نظر نمی‌رسد اموال یاد شده صاحبی داشته باشند، یا حداقل تعیین مالکیت آنها دشوار است (مرتضایی، ۱۳۸۱: ۱۳۰).

۶-۲. دلایل بروز تخریب‌گرایی و انواع آن

مرور و تحلیل محتوای برخی از ادبیات علوم محیطی شامل: طراحی محیطی، طراحی شهری، روانشناسی محیطی و جامعه‌شناسی، که به ارائه ماهیت و چگونگی وقوع تخریب‌گرایی در سطح شهر پرداخته است، به بازشناسی و استخراج مهم‌ترین دلایل بروز هنجار تخریب‌گرایی می‌انجامد. این دلایل عمدتاً در دو دسته کلی درونی و بیرونی، طبقه‌بندی می‌شوند. دلایل درونی به ویژگی‌های ذاتی اشیاء و فضاهای شهری و صفات درونی و شخصیتی فرد اشاره دارد. چنان‌که دلایل بیرونی معطوف به مجموعه عوامل و شرایط محیطی و اجتماعی می‌باشد که در ایجاد روحیه تخریب‌گرایی فرد نقش دارند. براین اساس، تخریب‌گرایی، پدیده‌ای بیمارگونه است که اکنون در اکثر محیط‌های شهری ریشه دوانیده است. مهم‌ترین دلیل بروز تخریب‌گرایی احساس بی‌تفاوتی در مالک شمردن خود نسبت به اموال عمومی است.

تملک واژه پیچیده‌ای است، چون مفاهیم ضمنی و کلی زیادی را در بر می‌گیرد. کالین وارد این مفهوم را چنین بیان می‌کند: «حس تملک تنها منوط به یک شیئی نمی‌شود، بلکه این حس می‌تواند درباره یک فعالیت، اندیشه، آرمان یا عقیده باشد. این بدان معناست که فرد می‌تواند قسمتی از هویتش را در چیزی سرمایه‌گذاری کند که در ظاهر متعلق به او نیست. در نتیجه اعمالی که از او سر می‌زند، بازتاب ارزشمند آن تفکر خواهد بود» (sykes, 1979:22).

از دیدگاه اجتماعی، انگیزه تخریب‌گرایی را می‌توان در پنج گروه دسته‌بندی کرد: مال-اندوز، تاکتیکی، انتقام‌جو، تفریحی و خصومت. اکثر تخریب‌های حاصله، در یک یا چند گروه از این دسته‌بندی جای می‌گیرند.

۱. تخریب‌گرایی مال اندوز

صدمه‌های وارد در این نوع، برای کسب پول و اموال است. اعمالی مانند کندن و برداشتن علائم راهنمایی، آرم اتومبیل‌ها، تابلو اسامی محل‌ها و اشخاص، قطعات پارکومتر، تلفن عمومی و تجهیزات آن. شخص تخریب‌گر در این حالت تنها در اندیشه مال خودکردن اشیای عمومی است، حتی با چیزهای بی‌ارزش (مرتضایی، ۱۳۸۱: ۱۳۵-۱۳۱).

۲. تخریب‌گرایی تاکتیکی

خسارت‌های ایجاد شده در این حالت یک تاکتیک حساب شده است. این تخریب‌گرایی بیشتر از حصول دارایی در پی به دست آوردن یک مقصود خاص است. خسارت وارده لزوماً بیانگر خصومت نیست و اغلب هدف تخریبی، دلخواه و آزاد انتخاب می‌شود، اما اندیشه این گونه رفتار تخریبی به عنوان یک تاکتیک، به طور کامل طراحی شده و حساب‌گرانه است. برخی از اعمالی که برای جلب توجه انجام می‌شود در زمره این نوع تخریب‌گرایی است. متداول‌ترین خسارت در این تخریب‌گرایی کاری است که ولگردان و بی‌خانمان‌ها برای به دست آوردن جای خواب و غذای گرم انجام می‌دهند. شکستن شیشه در حضور پلیس و نیروهای انتظامی از این جمله است.

۳. تخریب‌گرایی انتقام‌جو

تخریب اموال به قصد انتقام، از انواع مهم و شدید تخریب‌گرایی به حساب می‌آید. در این نوع درصد تخریب واقعی به طور معمول از آنچه به ظاهر دیده می‌شود بیشتر است و پیامدهای زیادی به دنبال دارد. این تخریب‌گرایی عوامل زیادی دارد. در این نوع از انتقام‌جویی، درصد ارضای لذات آنی و کوتاه‌مدت پایین است ولی نتیجه عمل از امنیت بیشتری برخوردار است (مرتضایی، ۱۳۸۱: ۱۳۵-۱۳۱).

تصویر شماره ۶-۲ آسیب رسانی به میلمان شهری درالجزایر

ماخذ: خیرگزاری مهر

تصویر شماره ۶-۳: آسیب رسانی به میلمان شهری در تهران
ماخذ: خیرگزاری ایسنا

۴. تخریب گرای تفریحی

ویرانی‌های زیادی بر اثر این نوع تخریب گرای و تفکر حاکم بر آن بر پیکر جامعه وارد می‌آید. این کار یک قانون شکنی محض است، اما در موارد زیادی هم نقص هیچ قانون

مشخصی نیست. در بیشتر تخریب‌گرایی‌های تفریحی قدری خصومت هم وجود دارد. محرکاتی مانند کنجکاوی، رقابت و مهارت بسیار مهم هستند. به طور مثال هدف قرار دادن حباب چراغ پارک یا خیابان به منظور کسب لذت نوعی تخریب‌گرایی تفریحی است. این نوع در بین خردسالان هم زیاد رواج دارد و احتمال دارد هر کسی روزی مبادرت به این کار کرده باشد. (مرتضایی، ۱۳۸۱: ۱۳۵-۱۳۱).

۵. تخریب‌گرایی خصومت

مثال‌هایی از این نوع تخریب‌گرایی خشن و وحشیانه عبارتند از: خط کشیدن روی بدنه اتومبیل، بیرون کشیدن گل‌های پارک، آزار دادن حیوانات و جانوران تفریح‌گاه‌های عمومی، پنجره‌کردن لاستیک‌های اتومبیل‌ها، شکستن آنتن و آینه اتومبیل و موتور سیکلت، قرار دادن موانع بزرگ روی خطوط آهن، پرتاب سنگ به شیشه‌های قطار در حال حرکت، ادرار کردن در کیوسک تلفن، مدفوع کردن در آسانسور و اتصال برق به وسایل عمومی (مرتضایی، ۱۳۸۱: ۱۳۵-۱۳۱). پیش‌بینی نتایج حاصل از این تخریب‌گرایی بسیار گسترده و دشوار است اما شاید بتوان مواردی همچون خستگی، ملالت، غضب، نومیدی، درماندگی و افسردگی را پیامدهای اولیه آن دانست. جوامع مختلف هنوز به دلیل جنبه‌های کاملاً غیرانسانی این نوع تخریب‌گرایی پاسخ در خور و مناسبی برای آن نیافته‌اند. این اعمال از سویی به اندازه تخریب‌گرایی‌های انتقام‌جو، مال‌اندوز و تاکتیکی خاص نیست و از سوی دیگر به اندازه مفاهیمی همچون شیطنت، وحشیگری و بی‌خیالی کلی نیست. در میان بیشتر الگوهای رفتاری که در این نوع وجود دارند شاید بتوان نتایج زیر را عمومیت داد:

۱. هدف بیشتر تخریب‌هایی که صورت می‌گیرد عمومی است تا خصوصی.
۲. وجود برخی ویژگی‌های فیزیکی عامل ترغیب تخریب‌گران است مانند ساختمان‌های نیمه‌کاره.

۳. با توجه به ویژگی‌های اجتماعی برخی مکان‌ها و مناطق، تخریب زیاد را این چنین می‌توان شناسایی کرد. محوطه‌های بزرگ بیشتر از کوچک، آپارتمان‌ها بیشتر از ویلاها و

خانه‌های شخصی و در آخر مناطق فقیر بیشتر از مرفه.

۴. این اعمال اکثراً گروهی است تا فردی.

تصویر شماره ۴-۶: شیوه‌های گوناگون تخریب گرایی
www.urbanfurniture.com

۶-۳. تخریب‌گرایی و طراحی

«وینمایر» وقوع تخریب‌گرایی را معلول طراحی نادرست و نامناسب فضاهای شهری می‌داند. وی می‌نویسد: طراحان خراب‌کاران واقعی در جامعه هستند. برنامه‌ریزی و طراحی با کیفیت پایین و کم دقت عامل رشد تخریب‌گرایی است (Weinmayer, 2002: 59).

در حیطه طراحی مبلمان مقاوم در برابر تخریب‌گرایی، نقش طراح نقشی کلیدی است. او می‌تواند همراه با آفرینش یک محیط انسانی، احساس احترام و تملک را در افراد برانگیزاند و عامل نومیدی تخریب‌گران باشد. به عبارت دیگر طراح، جزئیات ابنیه و تجهیزات عمومی را باید به گونه‌ای طراحی کند که به راحتی دیده شود و شبیه شیئی دیگری نباشد، توهم و مشکل در استفاده ایجاد نکند و حس تعلق و مسئولیت بیافریند. در کل طراح باید درک درستی از تخریب‌گرایی در جامعه مورد نظرش داشته باشد.

• مظاهر تخریب‌گرایی در فضا

وندالیسم یا تخریب‌گرایی در عرصه‌های خصوصی و عمومی شهر، احتمال وقوع دارد. با توجه به اینکه حوزه و موضوع طراحی محیطی، ارتقاء کیفی زندگی در عرصه‌های بیرونی و همگانی می‌باشد، بررسی و شناسایی فضاهای شهری برتابیده از این هنجار در سطح شهر، مورد نظر تحقیق قرار دارد. براساس مشاهدات محیطی و بازبینی برخی اطلاعات و شواهد اینترنتی، لیستی از این فضاها به همراه ذکر نوع رفتار غالب تخریب‌گرایانه که در آنها احتمال وقوع دارد، استخراج شده است که در جدول زیر ارائه می‌گردد (Newman, 1972: 31).

جدول شماره ۶-۱، لیست مهم‌ترین فضاهای تخریب‌پذیر به همراه رفتار غالب تخریب‌گرایانه

رفتار غالب تخریب‌گرایانه	فضاهای تخریب‌پذیر
<p>کف: کف‌نگاری، ریختن زباله، آسیب رساندن به کف‌سازی‌های نرم مانند چمن، گذاشتن اجسام و موانع در راه بالاخص راه سواره، آسیب رساندن به پوشش گیاهی نواری</p> <p>بدنه: دیوارنگاری، شکستن شیشه وسطوح نرم و شفاف، شکستن تابلو مغازه‌ها، زدن مواد محترقه و آتش‌زا</p> <p>اجزاء مستقر در فضا: شکستن چراغ‌های روشنایی و تزئینی، ضربه زدن به درختان، ضربه زدن به صندوق پست، باجه تلفن، جدول، ستون، کندن نرده‌ها، آسیب رساندن به وسایل بازی، تابلوهای تبلیغاتی و تابلوهای راهنمایی - رانندگی، تندیس‌ها، نیمکت، ایستگاه‌های اتوبوس، توالت عمومی.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • گوشه‌های پنهان و خارج از دید • فضاهای تاریک در شب • فضاهای رها شده • فضاهای باز و متروک • لکه های سبز خلوت • فضاهای شهری دارای دررو و فرار • فضاهای با جذب اقبال اجتماعی خاص • فضاهای با عناصر حسد انگیز • فضاهای خالی از مردم • فضاهای تک عملکردی

ماخذ: (Newman, 1972: 31)

وی طرق تأمین این نیازها را پاسخ‌دهی مناسب به هنجارهای کیفی نظارت و مراقبت از فضا، نفوذپذیری، قابلیت دسترسی و انعطاف‌پذیری فضا می‌داند. در این ارتباط «انجمن معماری و محیط مصنوع» انگلستان در کتاب «به کمک طراحی» القاء احساس ایمنی و امنیت بیشتر را در فضاها و خیابان‌های شهری در گرو وجود نظارت و مراقبت بر این فضاها، ذکر می‌نماید (DETR, 2003: 15).

«غناى حسی» بنابر تعریف بنتلی و همکارانش در کتاب «محیط‌های پاسخ‌ده»، کیفیتی است که در اثر تنوع تجربیات حسی در محیط پدید آمده و موجب لذت استفاده‌کنندگان از فضا می‌گردد. این کیفیت با حس‌های جابجایی، بویایی، شنوایی و بساواپی در انسان مرتبط است (بنتلی و همکاران، ۱۳۸۲: ۲۶۵).

بنابراین چنانچه به هریک از حواس مزبور در عرصه‌های همگانی شهر به نحوی مناسب، پاسخ داده نشود، موجبات نارضایتی و از میان رفتن حس تعلق خاطر در فضا را پدید می‌آورد.

تصویر شماره ۶-۵ ایجاد غنای حسی بوسیله عناصر و مبلمان شهری
ماخذ : www.pps.org

«نظارت» یا «کنترل» از مولفه‌هایی است که تأثیر آن را در جلوگیری از بروز جرم و جنایت و اعمال تخریب‌گرایانه در محیط نمی‌توان انکار نمود. در صورتی که نظارت همگانی در فضاهای شهری به طرزی عاقلانه و منطقی نباشد، زمینه برای ایجاد فضاهای تخریب‌پذیر فراهم می‌آید. جن جیکوبز، با تعبیری متفاوت «نظارت» را «پائیدن خیابان» (چشم خیابان) نام می‌نهد. خیابانی که احساس مشارکت و تعامل اجتماعی را به عابرین القاء نمی‌کند چه بسا بیشتر از خیابانی که نمودی از با هم بودن و نظارت اجتماعی است، زمینه‌ساز بروز تخریب‌گرایی می‌باشد (Jacobs, 1961: 78).

تصویر شماره ۶-۶ نظارت عمومی به فضای شهری، چشمان خیابان
ماخذ : www.pps.org

لینچ معتقد است کنترل یا نظارت، کیفیت بسیار مهمی در فضاهای باز شهری است. او معتقد است که کنترل یا عدم کنترل داشتن عواقب بسیار مهمی دارد که می‌تواند بر میزان نگرانی، احساس رضایت و افتخار، تأثیر بگذارد. لینچ پنج نوع کنترل را شناسایی کرده است: حضور، استفاده و فعالیت، مالکیت، انطباق و واگذاری. بر همین اساس انجمن معماری و محیط مصنوع انگلستان، نظارت را « عدم تشویق یا ممانعت از انجام کارهای ناشایست به وسیله حضور عابرین یا قابلیت دیده شدن توسط مردم از پنجره‌های اطراف » تعریف می‌کند (Commission for Architecture, 2003: 93).

جدول شماره ۶-۲: شیوه های طراحی در برابر تخریب گرای

شیوه های طراحی که از تخریب گرای فضای مورد نظر جلوگیری می کند	نوع فضا
<p>اقدامات کالبدی</p> <p>تغییر در فرم فضا، استفاده از مبلمان شهری مناسب و راحت و کاملاً چسبیده به زمین و غیر قابل تغییر، دکوراتیو با ابهت، بالا بردن میزان روشنایی و قابلیت دید فضا، تغییر در مکان قرارگیری مبلمان های شهری که محل تجمع شهروندان هستند مانند باجه های تلفن و روزنامه فروشی، حذف فضاهای فرورفته و خارج از دید ای یا بو شکل، استفاده مطلوب از فضاهای خالی زیر پایه های پل هوایی، توجه به ویژگی استحکام مبلمان شهری در عین راحتی، استفاده مناسب از سطوح وسیع دیواری اعم از تابلوها و دیوارها در جهت منظرسازی و زیباسازی محیط شهری و در نتیجه ندادن فرصت به وندال ها در جهت تخریب آنها، تعبیه کافی و در دسترس اثاثه شهری در فضاهای عمومی مانند پارک ها، محافظت از شیشه های وسیع بر فضا با استفاده از مصالح پلاستیکی یا حفاظ نرده، استفاده از سطوح شفاف و نرده ای در جدایی مکان ها و معابر عمومی</p> <p>اقدامات عملکردی</p> <p>استفاده از ترکیب کاربری ها و امکان حضور گروه های مختلف اجتماعی در فضا، جریان یافتن فعالیت ها در شب، ایجاد فضاهای ویژه برای سالمندان، کودکان و زنان و جلوگیری از احداث فضاهای خاص و دنج برای قشر پرخطر به ویژه جوانان. پیش بینی کاربری های خاص و فعال در زیرگذرها، زیر پله ها، پلکان های عمودی و فضاهایی از این دست، تبدیل عرصه های عمومی به فضاهایی دوست دار مردم با تدابیری از جمله پوشش گیاهی متنوع و رنگارنگ، رنگ آمیزی سطوح، آبنماها، مجسمه و فعالیت هایی مانند تاترهای خیابانی، بازی هایی مثل شطرنج، اسکیت و .. جلوگیری از مشارکت بیش از حد مردم در ساخت محیط، ایجاد نظم در محیط با استفاده از هندسه کف و بدنه و قرار گیری مناسب و مشخص کاربری ها در جای خود.</p>	<p>فضاهای شهری عمومی و خصوصی</p>

مأخذ: محسنی تبریزی، ۱۳۸۳

خلاصه

- واژه "تخریب‌گرایی یا وندالیسم" به تخریب جاهلانه یا آگاهانه هر چیز زیبا، محترم و حفاظت‌شده‌ای اطلاق می‌شود و به تدریج هرگونه رفتار مخرب، بی‌پروا، بی‌فرهنگ و بی‌رحمانه را شامل می‌گردد.
- مهم‌ترین دلایل بروز هنجار تخریب‌گرایی در دو دسته کلی "درونی و بیرونی"، طبقه‌بندی می‌شوند. دلایل درونی به ویژگی‌های ذاتی اشیاء و فضاهای شهری و صفات درونی و شخصیتی فرد اشاره دارد.
- مهم‌ترین دلیل بروز تخریب‌گرایی "احساس بی‌تفاوتی در مالک شمردن" خود نسبت به اموال عمومی است.
- از دیدگاه اجتماعی، "انگیزه تخریب‌گرایی" را می‌توان در پنج گروه دسته‌بندی کرد: مال‌اندوز، تاکتیکی، انتقام‌جو، تفریحی و خصومت.
- براساس نظریات نیومن فضاهای غیرقابل دفاع و رفتارهای ناشی از تخریب‌گرایی را می‌توان در شهر شناسایی نمود.
- فلسفه استفاده از طراحی برای کاهش وندالیسم، کاهش فرصت‌ها و قابلیت‌ها برای وقوع جرم است. بحث‌هایی چون طراحی فضاهای قابل دفاع، ایجاد حس تعلق خاطر و مالکیت، طراحی محله‌های خود ناظر، استفاده از مدل‌های سه بعدی برای آنالیز استفاده از طراحی محیط^۱، جرم‌شناسی محیطی برای کاهش جرم از روش‌های آکادمیک در این زمینه هستند.
- به منظور جلوگیری از این معضل و پیامدهای ناشی از آن در فضاهای شهری و مبلمان، سه روش کلی زیر قابل ذکر است:
۱- استفاده از مصالح سخت و مقاوم و لحاظ تدابیر حفاظتی در طراحی و ساخت مبلمان.

^۱. CPTED

- ۲- رسیدگی و تعمیر مداوم به منظور جلوگیری از آشفته‌گی محیطی
- ۳- فرهنگ‌سازی و تشویق نظارت عمومی (کنترل و نظارت عمومی، ایجاد غنای حسی، آموزش عمومی مخصوصا به کودکان)

خودآزمایی

۱. تخریب‌گرایی چیست؟
۲. ریشه‌های تخریب‌گرایی در کجا نهفته است؟
۳. تخریب در انواع مبلمان شهری به چه طریق صورت می‌گیرد؟
۴. از دیدگاه اجتماعی، چه مواردی انگیزه تخریب‌گرایی را به وجود می‌آورند؟ شرح دهید.
۵. مهم‌ترین فضاهای تخریب‌پذیر به همراه رفتار غالب تخریب‌گرایانه در آنها را نام ببرید؟
۶. فلسفه استفاده از طراحی برای کاهش وندالیسم چیست؟
۷. سه نمونه از روش‌های آکادمیک در زمینه کاهش فرصت برای تخریب مبلمان شهری را نام ببرید؟
۸. دو نمونه از راه‌کارهای مقابله با تخریب‌گرایی در طراحی، انتخاب و نگهداری مبلمان شهری چیست؟
۹. کنترل و نظارت عمومی چگونه می‌تواند بر کاهش تخریب مبلمان شهری تاثیرگذار باشد؟
۱۰. آیا ایجاد غنای حسی در فضاها و مبلمان شهری می‌تواند سبب کاهش وندالیسم شود؟

فهرست منابع و مراجع

الف. منابع فارسی

- ۱- بزرگی حمیده، انصافیان پیام، برداشت رفتارها در فضاهای شهری، قطب علمی طراحی شهری در بافت‌های تاریخی و فرسوده، دانشگاه شهید بهشتی/ ۱۳۸۹
- ۲- بنتلی و همکاران، "محیط‌های پاسخده"، ترجمه مصطفی بهزادفر، انتشارات دانشگاه علم و صنعت/ ۱۳۸۴
- ۳- پاکزاد جهان‌شاه، راهنمای طراحی فضاهای شهری ایران، وزارت مسکن و شهرسازی، ناشر انتشارات شهیدی/ ۱۳۸۴.
- ۴- پاکزاد جهان‌شاه، مبانی نظری و فرآیند طراحی شهری، وزارت مسکن و شهرسازی، ناشر انتشارات شهیدی/ ۱۳۸۵.
- ۵- حسینیون، سولماز، سطل زباله عنصر زیست محیطی مبلمان شهری، ماهنامه شهرداری‌ها، شماره ۱۳/۱۳۷۹
- ۶- رحمانی، محمد جواد، ائانه شهری، ماهنامه پیام سبز، شماره ۶-۷/۱۳۸۰
- ۷- زنگی‌آبادی علی، تبریزی نازنین "طراحی و برنامه‌ریزی مبلمان شهری"، نشر شریعه توس / ۱۳۸۳.
- ۸- سعیدنیا احمد، طراحی فضاها و مبلمان شهری، کتاب سبز شهرداری، نشر: سازمان شهرداری‌های کشور / ۱۳۸۲.
- ۹- ضوابط و مقررات شهرسازی و معماری برای معلولین جسمی - حرکتی، وزارت مسکن و شهرسازی، معاونت م. و ش. دفتر مطالعات و معیارهای شهرسازی، (مرکز تحقیقات ساختمان و مسکن)، انتشارات مرکز تحقیقات/ ۱۳۶۹.

- ۱۰- قائم گیسو، فضای شهری و معلولین، چاپ اول، تهران، وزارت مسکن و شهرسازی
مركز تحقیقات ساختمان و مسکن، انتشارات مركز تحقیقات / ۱۳۶۷
- ۱۱- کریمی، یوسف / روانشناسی شخصیت / نشر ویرایش / ۱۳۷۴
- ۱۲- لینچ، کوین / تئوری شکل خوب شهر / سید حسین بحرینی / انتشارات دانشگاه
تهران / 1381
- ۱۳- لینچ، کوین / سیمای شهر / منوچهر مزینی / انتشارات دانشگاه ملی ایران / ۱۳۵۵
- ۱۴- محسنی تبریزی علیرضا، "وندالیسم" / ۱۳۸۳
- ۱۵- مرتضایی، سیدرضا، رهیافت‌هایی در طراحی مبلمان شهری، انتشارات سازمان
شهرداری‌های کشور / ۱۳۸۱
- ۱۶- مرتضایی، سیدرضا، طراحی مبلمان برای خیابان (۱)، ماهنامه شهرداری‌ها، شماره
۱۳۷۹/۱۷
- ۱۷- مرتضایی، سیدرضا، طراحی مبلمان برای خیابان (۲)، ماهنامه شهرداری‌ها، شماره
۱۳۷۹/۱۸
- ۱۸- مرتضایی، سیدرضا، طراحی مبلمان برای خیابان (۳)، ماهنامه شهرداری‌ها، شماره
۱۳۷۹/۱۹
- ۱۹- مهندسین مشاور آمایش محیط، اصول و ضوابط پارک‌های شهری، گزارش مرحله سوم،
سازمان پارک‌ها و فضای سبز شهر تهران / ۱۳۷۲
- ۲۰- مهندسین مشاور عمران زاوه، طراحی شهری میدان مرکزی شهر اراک / ۱۳۸۸-۱۳۸۷
- ۲۱- هادوی، سارا، اثاثه شهری، ماهنامه پیام سبز، شماره ۸ و ۹ / ۱۳۸۱
- ۲۲- هاشم‌پور رحیم، جایگاه معلولین در طرح‌های معماری و شهرسازی ایران، همایش ملی
مناسب‌سازی محیط شهری، پژوهشکده مهندسی و علوم پزشکی جانبازان، تهران / ۱۳۸۵.

- ۲۳- هاشم‌پور رحیم، مبلمان شهری و زیبا سازی شهری، سازمان همیاری شهرداری‌ها، تهران/ ۱۳۸۸.
- ۲۴- هال، ادوراد.تی/ بعد پنهان/ منوچهر طیبیان/ انتشارات دانشگاه تهران/ ۱۳۷۶
- ۲۵- هدمن ریچارد، یازوسکی آندرو، مبانی طراحی شهری، ترجمه رضیه رضازاده، مصطفی عباس‌زادگان، انتشارات دانشگاه علم و صنعت ایران/ ۱۳۸۱.

ب. منابع لاتین

- 26- Baxter. Alan/ Furniture-Main Street Recommendations/2003
- 27- Cowan, R /The dictionary of urbanism/ Londen/ Street wist press/2005
- 28- Gehl, Jan/ Life Between Buildings/ Van Nostrand Reinhold/ 1987
- 29- Jacobs, Allan B./ Great Streets/ Mit Press/ 1993
- 30- Jacobs, Jane/ The Death and Life of Great American Cities/ Penguin Books/ 1961
- 31- Lang, Jon/ Creating Architectural Theory (the role of the behavior science in environmental design)/ Van Nostrand Reinhold/ 1987
- 32- Lynch, Kevin/ the Openness of Open Space/ Arts of Environment/ Aidan Ellis/ 1972
- 33- Maughtin, Cliff & Taner Oc & Steven Tiesdell/ Urban Design (ornament and decoration)/ Butterworth / 1995
- 34- Newman, Oscar/ Creating Defensible Space/ U.S. Department of Housing and Urban Development/ 1996
- 35- Sykes, J / Designing against vandalism / Londen/ Design council press/1979
- 36- Walmsley. D.J./ Urban Living/ Longman Scientific & Technica/ 1990

❖ علاقه مندان می‌توانند جهت کسب دانش بیشتر در خصوص مبانی نظری مبلمان شهری و همچنین آشنایی با طرح‌ها و تکنیک‌های نوین اجرای مبلمان شهری به "سایت‌های اینترنتی" زیر مراجعه نمایند.

- 1- www.china-gardenfurniture.com/cast-ironpark-furniture
- 2- www.justtexas.com/table_of_contents.htm
- 3- www.roughriderindustries.com/metalproducts.htm
- 4- www.eco-furniture.com/docs/buscom_tsr_devincifullbench.shtml
- 5- www.eco-furniture.com/docs/buscom_tsr_devincifullbench.shtml&type
- 6- www.lombok-furniture.com/html_01/curved_park_bench.html&type
- 7- www.bushwood-furniture.com.au/enlargement/pop-seat-bush.html&type
- 8- www.users.globalnet.co.uk/dfwil/dundee.html
- 9- www.qaklandpw.com/street_furniture/&type
- 10- www.tivertonmuseum.org.uk/tivvy_bumper/gallery-11.html&type
- 11- www.ngfl.ac.uk/wards/27/page0034.html&type
- 12- www.urba75.org/photos/newyork/ny07.html&type
- 13- www.jlna.org/media.html&type
- 14- <http://olds.com.au/products/street/seats.html&type>
- 15- <http://www.zebrastreetfurniture.com.au/products/custompladdo.html>
- 16- <http://www.dfwilson.co.uk/dudeestreet.html>
- 17- <http://www.dfwilson.co.uk/dudeestreet.html>
- 18- <http://www.culveramherst.com/SFP/bench/body.html>
- 19- <http://www.ironwrxs.net/streetfurn.htm>
- 20- <http://www.cis-streetfurniture.co.uk/mastepage/cycle/cycle.html>
- 21- <http://www.theparkcatalog.com/bikerack1.html>
- 22- <http://www.urban75.org/photos/newyork/ny77.html>
- 23- <http://www.signcitysigns.com/about.html>
- 24- <http://olds.com.au/products/bins/default.html>

- 25- <http://www.gabrielco.com/street.html>
- 26- <http://www.blancdebierges.com/furniture.html>
- 27- <http://www.elmwooddesigns.com.au/streetparkland>
- 28- <http://www.exmark.co.uk/cjsa>
- 29- <http://www.thomas-clarke.co.uk/street.html>
- 30- <http://www.fcc.es/fcc/ing/servpublico6.html>
- 31- <http://www.fakirskolen.dk/ceramics/helle4e.html>
- 32- [http://www.fojasestilo.es/ingles/fi\)ul7.html](http://www.fojasestilo.es/ingles/fi)ul7.html)
- 33- <http://www.contenur.es/English/bancos/romantic.html>
- 34- <http://www.urbanfurniture.co.uk>
- 35- <http://www.contemporaryart.com.au/campbell/pics/busstop.html>
- 36- <http://www.oswego.edu/vermilye/flowers.html>
- 37- <http://www.flower-boxes.com>
- 38- http://www.emilysplants.com/my_store_pages/flowerboxdeckkits.html
- 39- <http://www.vancouver.ca/engsvcs/streets/furniture/kiosks.html>
- 40- http://www.cis-streelfurniture.co.uk/masterpages/treeprotection/tree_guard.html
- 41- <http://www.mackayprecast.com/streetfurniture.html>
- 42- <http://www.blancdebierges.com/furniture.htm>
- 43- <http://www.vancouver.ca/engsvcs/streets/furniture/litter.html>
- 44- <http://www.designer.force9.co.uk/vision98/street%20furniture/page4.htm>
- 45- http://www.furitubes.com/litter_waste/timber.html
- 46- <http://www.aetille.co.nz/streetfurniture.htm>
- 47- http://www.streetfurniture.co.nz/products_maintenance.html
- 48- <http://www.urbanfurniture.co.uk>
- 49- http://www.vasart.it/profilo/index_gb.ph
- 50- http://www.vasart.it/arredourbano/arredourbano_gb.php?id=40

- 51- www.designawards.com.au/ADA/98/INDUSTRIAL%20DESIGN/093/093.HTM
- 52- <http://www.littlethorpe.freeuk.com/vilsigns.htm>
- 53- <http://www.ironwrxs.net/bollardsproducts.htm>
- 54- <http://www.mackayprecast.com/benches.htm>
- 55- <http://www.conversionproducts.com/products/bench.html>
- 56- http://www.cis-streetfurniture.co.uk/masteronges/seating/seat_install.html
- 57- http://www.furnitubes.com/bollards/castson_aluminium.htm
- 58- <http://www.plasticlumberdepot.com>
- 59- <http://www.buybarco.com/parkbench.html>
- 60- <http://www.environmental-art.co.uk/html/seatsspec.html>
- 61- http://www.nofl.co.uk/tree_seats.html
- 62- <http://www.nofl.co.uk/sf26.html>
- 63- <http://www.littlethorpe.freeuk.com/bus-shelter.htm>
- 64- <http://www.uwcsea.edu.sg/brochure/facilities.htm>
- 65- <http://arch.ced.berkeley.edu/kap/gallery/gal044.html>
- 66- <http://www.seameadows.com>
- 67- <http://www.knolhouse.co.uk/children.htm>
- 68- <http://www.parks.ci.portland.or.us/parks/washington.htm>
- 69- <http://www.bigtimberresort.com/avtivities.htm>
- 70- <http://www.countrybumpkins.com/amenities.htm>
- 71- <http://home.sprynet.com/anneled/slovakia.htm>
- 72- http://www.spekehall.org.uk/mendips/other_sites_in_liverpool.htm
- 73- <http://www.basingstoke.gov.uk/leisure/publicart.asp>
- 74- <http://www.thetopdeck.co.uk/gallery.htm>
- 75- <http://www.rock-water.co.uk/Block%2520paving.htm>
- 76- <http://www.aquaempire.com/paving.htm>
- 77- <http://www.fellsidepaving.co.uk>
- 78- <http://www.nicolock.com/portmisc.html>
- 79- <http://www.woodburycement.com/pavers.htm>

استاداری مانندران
معاونت امور عمرانی
دفتر امور شهری و شوراه

وزارت کشور

سازمان شهرداری ها و دهیاری های کشور
پژوهشکده مدیریت شهری و روستایی

شهرستان کاشان

پژوهشکده مدیریت شهری و روستایی

پژوهشکده مدیریت شهری و روستایی
تهران - بلوار کشاورز
ابتدای خیابان نادری
پلاک ۱۷

تلفن: ۸۸۹۸۶۳۹۸

نماینده: ۸۸۹۷۷۹۱۸

www.imo.org.ir

ISBN: 978-600-5950-35-9

9 786005 950359

قیمت: ۵۰۰۰۰ ریال